

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KONUKEVİ DENEYİMİ OLAN SURİYELİ
KADINLARIN SOSYAL HİZMET İHTİYAÇLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

Hatem Derya ŞAHİN

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN**

ANKARA

2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KONUKEVİ DENEYİMİ OLAN SURİYELİ
KADINLARIN SOSYAL HİZMET İHTİYAÇLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

Hatem Derya ŞAHİN

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN**

**ANKARA
2022**

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Konukevi Deneyimi Olan Suriyeli Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi: Ankara Örneği” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Hatem Derya ŞAHİN

Tarih: 23/06/2022

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Hatem Derya ŞAHİN tarafından hazırlanan
“Konukevi Deneyimi Olan Suriyeli Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarının
Değerlendirilmesi: Ankara Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OYBİRLİĞİ/OYÇOKLULUĞU ile kabul/ret
edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: .../.../2022

İmza
Unvanı Adı ve Soyadı
Üniversitesi
Jüri Başkanı

İmza
Unvanı Adı ve Soyadı
Üniversitesi
Raportör

İmza
Unvanı Adı ve Soyadı
Üniversitesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Unvanı Adı ve Soyadı
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	vii
Simgeler ve Kısaltmalar	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Göç Sürecinde Kadınların Deneyimleri	3
1.2. Zorunlu Göç Sürecinde Suriyeli Kadınların Deneyimleri	5
1.3. Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Deneyimleri	8
1.4. Hegemonik Erkeklik	14
1.5. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadeleye Yönelik Ulusal ve Uluslararası Mevzuat	15
1.5.1. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Çıkarılabilecek Tedbir Kararları	17
1.5.2. Kadın Sığınmaevinde Verilen Hizmetler	19
1.6. Türkiye’de Kadın Sığınmaevlerinin Tarihçesi	21
1.7. Şiddet Deneyimi Olan Mülteci Kadınlarla Feminist Sosyal Hizmet	23
1.8. Araştırmanın Problemi	27
1.9. Araştırmanın Amacı	28
1.10. Araştırmanın Önemi	30
1.11. Araştırmanın Varsayımları	30
1.12. Araştırmanın Sınırlılıkları	31
1.13. Tanımlar	31
2. GEREÇ VE YÖNTEM	32
2.1. Araştırmanın Modeli	32
2.2. Araştırmanın Özneleri	32
2.2.1. Araştırmanın Öznelerini Tanıtıcı Bilgiler	33
2.3. Veri Toplama Araçları	36
2.4. Veri Toplama Süreci	37
2.5. Verilerin Çözümlemesi	38
2.6. Etik Konular	38
3. BULGULAR	39
3.1. Kadınların Sosyo-Demografik Bilgilerine Dair Bulgular	39
3.2. Kadınlık Deneyimleri	40
3.2.1. Suriye’de Kız Çocuğu Olmak	41
3.2.2. Suriye’de Kadın Olmak	44
3.2.3. Türkiye’de Suriyeli Kadın Olmak	47
3.3. Şiddet	50
3.3.1. Kadınların Şiddet Tanımları / Şiddet Nedir?	50
3.3.2. Kadınların Şiddetin Sebeplerine Dair Düşünceleri	52
	iv

3.3.3. Coğrafya ve Kadınların Şiddet Deneyimleri, Şiddet Aktörleri	55
3.3.3.1. Kadınların Eşleri Tarafından Suriye’de Maruz Kaldıkları Şiddet	56
3.3.3.2. Kadınların Eşlerinin Akrabaları Tarafından Suriye’de Maruz Kaldıkları Şiddet	59
3.3.3.3. Kadınların Eşleri Tarafından Türkiye’de Maruz Kaldıkları Şiddet	60
3.3.3.4. Kadınların Eşlerinin Akrabaları Tarafından Türkiye’de Maruz Kaldıkları Şiddet	62
3.3.3.5. Kadınlara Şiddet Uygulayan Diğer Aktörler	63
3.3.4. Coğrafya ve Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri	65
3.3.4.1. Kadınların Suriye’de Şiddetle Baş Etme Yöntemleri	65
3.3.4.2. Kadınların Türkiye’de Şiddetle Baş Etme Yöntemleri	68
3.3.5. Kadınların Kök Ailelerinin Şiddet Deneyimlerine Etkisi	69
3.4. Kadınların Sığınmaevi Deneyimleri	71
3.4.1. Sığınmaevine Başvuru Sürecinde Bilgi Alınan Kaynaklar	71
3.4.2. Sığınmaevine Başvuru Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar	74
3.4.3. Sığınmaevine Başvuru Nedenleri	75
3.4.4. Sığınmaevinde Sunulan Hizmetlere Dair Değerlendirmeler	77
3.4.5. Sığınmaevinde Suriyeli Kadın Olmak	80
3.4.6. Kadınların Sığınmaevinden Ayrılma Nedenleri	82
3.4.7. Sığınmaevi Sonrası Yaşam	84
3.5. Türkiye ve Suriye’nin Kadın Hakları Bağlamında Karşılaştırılması	86
3.6. Sığınmaevi Deneyim Olan Suriyeli Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçları	89
3.7. Kadınların Gelecek Beklentileri	92
4. TARTIŞMA	95
4.1. Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri	95
4.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddeti ve Eşitsizliği Etkileyen Faktörlere Yönelik Değerlendirme	97
4.3. Kadınların Şiddet Deneyimleri ve Şiddet Aktörlerine Yönelik Değerlendirme	103
4.4. Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri ve Kök Ailelerinin Etkisine Yönelik Değerlendirme	105
4.5. Türkiye’ye Göç Yeni Şiddet Aktörleri Yeni Baş Etme Mekanizmalarına Yönelik Değerlendirme	107
4.6. Kadınların Şiddetin Sebeplerine Dair Düşüncelerine Yönelik Değerlendirme	110
4.7. Türkiye’de Suriyeli Kadın Olma Deneyimine Dair Değerlendirme	111
4.8. Sığınmaevine Başvuru Süreci ve Verilen Hizmetlere Yönelik Kadınların Perspektifinden Değerlendirmeler	113
4.9. Sığınmaevi Sonrası Yaşam ve Güçlenme Pratiklerine Yönelik Değerlendirme	121
4.10. Sığınmaevi Deneyimi Olan Suriyeli Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarına Yönelik Değerlendirme	123
4.11. Kadınların Gelecek Beklentilerine Yönelik Değerlendirme	125
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	128
ÖZET	137
SUMMARY	139
KAYNAKLAR	141
EKLER	142

Ek-1. Etik Kurul Kararı	142
Ek-2. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Araştırma İzni	146
Ek-3. Derinlemesine Görüşme Yönergesi	147
Ek-4. Aydınlatılmış Onam Formu	149
ÖZGEÇMİŞ	150

ÖNSÖZ

Sığınmaevi deneyimi olan zorunlu olarak Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet perspektifinden sosyal hizmet ihtiyaçlarını anlamaya yönelik yapılan bu çalışmada, niteliksel yöntemin esas veri oluşturma tekniği olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada 12 kadın ile görüşmeler tercüman eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Kadınların çocukluk dönemlerinden itibaren toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldıkları şiddetin derecesinin Suriye'de yaşanan şehir, kadınların eğitim seviyesi, kırsalda ya da kentte büyüme faktörleriyle farklılaştığı, Suriye'de kadınların şiddetle mücadele ederken kök ailelerine başvurdıkları, çoğunlukla şiddetin sonlanmadığı anlaşılmıştır. Türkiye'ye göçle beraber şiddetin daha sert formlarına maruz kaldıkları, yeni şiddet aktörlerinin eklendiği, şiddetle mücadele mekanizması olarak Suriye'den farklı olarak sığınmaevine yerleştikleri görülmüştür. Kadınların sığınmaevinde verilen hizmetlere dair değerlendirmeleri farklılık gösterse de sığınmaevi deneyiminin ardından kadınların büyük bir kısmının şiddet deneyiminin sonlandığı ve bağımsız yaşama geçtikleri anlaşılmıştır. Kadınların sosyal hizmet ihtiyaçlarına bakıldığında sosyal destek mekanizmalarının önemi, sosyal yardım desteği, psiko-sosyal destek ihtiyacı, toplumsal cinsiyet bağlamında eğitim ve danışmanlık ihtiyacı ön plana çıkmıştır.

Araştırma süresince bilgi ve deneyimleriyle desteklerini esirgemeyen, karşılaştığımız zorlukları beraber aştığımız danışmanım Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ'ye çok teşekkür ederim.

Göç alanında çalışmam konusunda beni cesaretlendiren, hayatımda çok büyük önemi olan hocam Prof. Dr. Sema BUZ'a, akademik ve manevi desteği ile yanımda olan gösterdiği dayanışma ile kadın dayanışmasını daha iyi kavramamı sağlayan hocam Prof. Dr. Özlem CANKURTARAN'a çok teşekkür ederim.

Görüşme yapmayı kabul eden, feminist bilinci ve dayanışmayı daha iyi öğrenmemi sağlayan kadınlara sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.

Görüşmeler boyunca profesyonel desteğini ve arkadaşlığını hiç esirgememiş olan Suzan ÖZTÜRK'e çok ama çok teşekkür ederim.

Yoğun çalışma temposu nedeniyle ihmal ettiğim aileme ve arkadaşlarıma anlayışları ve destekleri için teşekkür ederim.

Akademik bilgisi ve desteği ile yanımda olan çaresiz hissettiğim anlarda sorularıma yanıt bulan arkadaşlarım Mehmet Yaşar SÖNMEZ'e, Ömer Faruk KAYA'ya çok teşekkür ederim.

Yaşadığım zorlu uzun ve yoğun süreçte yanımda olarak desteklerini esirgememiş olan Ali ÖĞÜNÇER'e, Ahmet POLAT'a, Berrak BEYOĞLU'na, Veysel ORUÇ'a, Merve BOZKUŞ'a, Döndü ŞAHİN'e, Yağmur PARLAN'a Camille LOTERIE'ye Pelin ŞAHİN'e, Onur AVCI'ya ve can dostum Esra ORAK'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Verdiği desteğe aslında hiçbir teşekkürle karşılık veremeyeceğim İpek HANIM'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak çalışmamın önemli bir bölümünde dinleyerek motive olduğum Cello Suite No.1 eseri için Johann Sebastian BACH'ı teşekkürle anmak isterim.

SİMGELER VE KISALTMALAR

BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
İKGV	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
IWHR	Uluslararası Kadının İnsan Hakları
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
SGDD-ASAM	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TTB	Türk Tabipler Derneği
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca devam eden savaşlar paralelinde göçleri de beraberinde getirmiştir. Savaş ortamlarında kişilerin kendilerini güvende hissetmemesi zorunlu olarak yer değiştirmelerine yol açmaktadır. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş nedeniyle, nüfusun önemli bir kısmı ülke sınırlarını aşan göçler gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda Türkiye’ye kitlesel olarak göç yaşanmıştır.

İç savaş sürecinin 10. yılına doğru ilerlerken Suriye’de ülke nüfusunun yarısından fazlasının göçe zorlandığı ve yerinden edildiği bilinmektedir. Savaşın ilerleyen dönemini de kapsayacak şekilde, Suriye en fazla mülteciye kaynaklık sağlayan ülkelerin başındadır. Sayılar oldukça dikkat çekicidir. 6 milyon 700 bin Suriye uyruklu kişiye 128 ülkenin ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bu sayıların her biri hayatı yerle bir edilmiş göçe zorlanmış farklı bir insanı temsil etmektedir. Rakamlar özelinde Türkiye’ye bakıldığında ise Türkiye 4 milyona yakın mülteci ve sığınmacı ile beraber geçici koruma altındaki 3 milyon 700 bin Suriyeli ile 2014 yılından bu yana dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke durumundadır (Erdoğan, 2020).

Göç eden kişiler kültür ve deneyimleriyle göç ederler. Bu kapsamda kişilerin kendileriyle beraber getirdiği göç öncesi, savaş süreci, göç yolculuğu ve göç sonrası deneyimlerinin anlaşılması iltica edilen ülkede sağlıklı bir şekilde yaşamı idame ettirebilmek adına önem arz etmektedir.

Konu cinsiyet özelinde değerlendirildiğinde bütün mülteci/sığınmacılarda olduğu gibi kadınların da korku, endişe, zulüm, baskı içinde oldukları için göç etmek zorunda kaldıkları bilinmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, sosyal ve kültürel önyargılardan kaynaklanan baskı ve zulüm, geleneklerle ilişkili bedensel ve ruhsal sağlıklarını bozan zarar verici uygulamalar, cinsel istismar, cinsel şiddet, aile içi şiddet gibi kadınları erkeklerden ayıran göçe zorlanma nedenlerine 1951 Cenevre Sözleşmesinde özel olarak yer verilmemiştir (Akkaya, 2002; Odman, 1996).

Ataerkil ideoloji neticesinde oluşan güç ilişkileri mltesi kadınları daha fazla etkileyerek, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete açık hale getirebilmektedir. Kadınlar hem Suriye’de hem Türkiye’de ataerkinin çeşitli aktörleri tarafından şiddete maruz kalabilmektedirler. Kadınlar Suriye’de şiddete maruz kaldıklarında yalnızca kendi sosyal destek mekanizmalarını kullanabilirken ya da kullanamazken, Türkiye’de koruyucu bir tedbir olarak sığınmaevine ¹yerleēebilmiřlerdir. Bu yeni durumun ve faydalandıkları hizmetin kadınlar açısından özgürleştirici bir etki yaratıp yaratmadığının anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Türk Tabipler Birliği’nin hazırlamış olduğu bir rapor Suriyeli kadınlar ve kız çocuklarının şiddete maruz kalmaları, rızaları dışında ve zorla yerel hanelere ikinci, üçüncü eş olarak evlendirilmeleri ve seks ticaretine zorlanma tehdidi ile karşı karşıya olduklarını ön plana çıkarır (TTB, 2014). Bir başka rapora göre ise Suriyeli sığınmacı kadınlar ve on sekiz yaş altı kız çocuklar çoklu evliliklere ya da erken yaşta ve ikinci, üçüncü eş olarak evlendirilmeye zorlanarak istismar edilmektedir. Konu haber ağlarına da yanmış durumdadır. Özellikle yasa dışı evliliklerin ticarete dönüşmesi, kız çocuklarının ve göçmen kadınların cinsel istismara açık hale gelmesi durumlarıyla haber ağlarında görülmektedir (Kirişçi, 2014).

Bu çalışmanın amacı, Ankara’da bir sivil toplum kuruluşundan destek alan, Ankara’da yaşayan, sığınmaevi deneyimi olan Suriye uyruklu 12 kadının derinlemesine görüşmeler aracılığıyla sığınmaevi yaşantılarının değerlendirilmesi ve sosyal hizmet ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Bu değerlendirmeler toplumsal cinsiyet perspektifinden yapılmaya çalışılacaktır.

¹ Etik Kurul başvuru sürecinde tez başlığında konukevi kullanılmıştır. Ancak araştırmacı kadınların maruz kaldıkları şiddet nedeniyle kaldıkları yerlere sığınmaevi demeyi daha doğru bulmuştur. Bu nedenle konukevi yalnızca tez başlığı için kullanılmıştır. Diğer tüm kısımlarda sığınmaevi kullanılacaktır.

1.1. Göç Sürecinde Kadınların Deneyimleri

Göç ve kadın, içerisinde birçok alt başlığı barındıran çok boyutlu bir alandır. Göç, insanlığın var oluşu kadar eski bir olgudur. Bu eski olgu sebepleri, biçimleri, sonuçları düşünüldüğünde farklı inceleme alanları oluşturabilmektedir. Genel tanımıyla göç şu şekilde tanımlanabilir: en temelde coğrafi bir yer değiştirme biçimi olan göç; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı hareket etmesidir. Bahsedilen hareket hali uluslar arası bir sınırı geçmek biçiminde olabildiği gibi aynı ülke içinde de olabilir. Bireysel, kitlesel, gönüllü zorunlu, geçici, sürekli, iç, dış göçün yöntemi biçimi ne olursa olsun, göç tanımı içerisinde tüm nüfus hareketleri girmektedir. Bu noktada bir çeşitlendirme yapılacak ise mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilmişler, sürülmüşler, ekonomik göçmenler tanımının içerisindeki özneler olarak kendilerine yer bulmaktadırlar (Adıgüzel, 2019).

Göç sürecinde kadın, göç ve kadın, kadın göçü gibi cinsiyet temelli kavramların tartışılması göç konusunun tartışılması kadar eski değildir. Değişen ekonomik sistemler, neo-liberal politikalar, savaşlar, cinsiyete dayalı şiddet gibi nedenler kadınların göç sürecinin aktif birer öznesi olmasına yol açmış, kadın göçünü ayrıca incelenmesi ve tartışılması gereken bir alan olarak karşımıza çıkarmıştır.

Ataerkil güç ilişkilerinin sürdürülmesi, istihdam alanlarının cinsiyetlendirilmiş olması ve ekonomik politikalar kadınların dünyanın birçok yerinde ayrımcılığa maruz kalmasına yol açabilmektedir.

Kadınların karşılaştıkları sorumluluk alanları toplumsal cinsiyet ayrımcılığına bağlı olarak birçok farklı noktada kendisine yer bulmaktadır. İstihdam alanında eşit işe eşit ücretin ihlali, sağlığa dair bakım süreçlerinin yeterli olmaması, eğitim olanaklarının yeterli olmaması, fırsat ve kaynakların sınırlılığı, ev alanı içerisindeki işler ve çocukların bakım yükü bu alanlardan bazılarıdır (Anker, 2002).

Göçe neden olan faktörlere bakıldığında yaş ve ailedeki konumun da özellikle ayrımcılıktan kaçmak için göç sürecinde etkili olduğu bilinmektedir. Kadınların fırsatlar üzerine yaptıkları analizler göç etme sürecinde etkili olabilmektedir. Göç kadınlar tarafından menşe ülkelerindeki baskı unsurlarından kaçmak ya da baskı unsurlarına direnme fırsatı olarak algılanabilir (Buz, 2006).

Kadınların göç sürecine dahiliyeti yeni değildir. Tarihsel olarak bakıldığında 1960’lardan beri kadın ve erkek göçlerinin oransal olarak birbirinden çok da farklı olmadığı görülmektedir. Bölgesel bazlı bazı noktalarda kadın göçmenlerin oransal fazlalığı göçün “feminizasyonu” kavramını gündeme getirmiştir (Fleury, 2016; Akt. Yılmaz, 2019).

2007 yılında Birleşmiş Milletler bir raporunda göçün feminizasyonu kavramını kullanarak kadın göçmen işçilerin artışına dikkat çekmeye çalışmıştır. Göçün feminizasyonu kapsamlı bir kavram olmakla birlikte kadınların cinsiyet temelli nedenlerle farklı göç hallerini yansıtmaktadır. Kadınların daha iyi yaşam koşulları için ekonomik temelli olarak göç etmesinden, hayatta kalabilmek için göç etmeye dayanan birçok farklı durumu içinde barındırmaktadır. Kadınların göç sürecinde aktif rol almaları, menşe ülkelerinde yaşadıkları ikincilleştirilme ve beraberindeki yoksullaşmanın bir sonucu olarak da düşünülebilir. Kadınların özellikle 1970’lerden başlayarak istihdam alanındaki mevcudiyetlerinin artmasıyla bazı dengelerin değişmeye başladığı görülmüştür. Bu bağlamda cinsiyet rollerindeki değişim önemli bir etki yaratmıştır. Bu değişim küresel ekonomik dönüşüm ile, küresel bağlamda göç sürecindeki kadın oranının artmasının doğal sonucu olarak göçün kadınlaşması ile sonuçlanmıştır. Yoksulluk ve beraberindeki gelir adaletsizliği kadınların göç sürecindeki oranlarının artmasının ana etmenlerindendir. Bu sonuçlar doğrultusunda kadınlar bakmak zorunda oldukları ailelerini geçindirebilmek adına göç sürecine dahil olmuşlardır (Ulutaş ve Kalfa, 2009).

Kadınların yoksullaşmasını körükleyen politikalar kadınları göçe iten ana etkenlerden biri olmuştur. Yoksulluğu derinleştiren toplumsal cinsiyet adaletsizliği,

farklı nedenlerle göç etmek zorunda kalan kadınları göç sürecinde ayrıca incelemenin gerekliliğini oluşturmuştur.

Kadınların göç sürecine katılmalarına birçok farklı olay sebep olabilir. Çatışma ortamında olmak, kaos, kıtlık, ekonomik zorluklar, doğal afetler ve insan hakları ihlalleri gibi kritik olaylar göç sürecine katılmalarındaki sebepler olarak aktarılabilmektedir. Kadınları göçe zorlayan cinsiyete dayalı sebepler arasında ise geleneksel olarak belirlenmiş kadınlık rollerinin üzerlerindeki baskısı, kültürel nedenler ve şiddet gösterilebilir (Anker, 2002).

Toplumsal cinsiyet adaletsizliği, kadınların rol ve sorumluluklarına da yansiyarak kadınların erkeklere oranla daha fazla mağduriyet yaşamasına yol açabilmektedir. Özellikle çatışma ortamı nedeniyle göç etmek durumunda olan kadınların, halihazırda çatışma öncesi gündelik yaşamlarında yaşadıkları sorun alanlarının göçle beraber çoğu zaman katmerlendiği bilinmektedir.

Bu nedenle göç sürecine, göçe neden olan sebeplerden göç sonrası yaşama kadar bir bütün olarak yaklaşılması kadınlar için yaratabileceği dezavantajlı durumların her daim göz önünde bulundurulması, göç ve kadın çalışmalarında önem arz etmektedir.

1.2. Zorunlu Göç Sürecinde Suriyeli Kadınların Deneyimleri

Savaş ve işgal yerinden edilme kavramını doğurarak kişileri göçe zorlar. Zorunlu göç kavramı bu çalışma kapsamında, yaşamını devam ettirebilmek için göç etmekten başka seçeneği olmayan savaş mağduru kişilerin gerçekleştirdiği göç olarak tanımlanmıştır.

Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göçün Petersen’in ‘göçmenin sosyal bağlamın etkisi altında inisiyatif alamadan göç etmek durumu’ olarak tanımlamış olduğu zorunlu göç olarak değerlendirilebilir (Çağlayan, 2006). Zorunlu göç hareketi

modernleşme ve küreselleşmeye bağlı olarak yorumlanabilmektedir. Devletlerin dönüşümündeki etkili faktörler olarak sıralanan sömürgecilik, dünya ekonomisindeki farklılaşmalar, sanayileşme gibi nedenler çeşitli yıkımlara yol açarken göç etme ve sığınmacılık durumlarını da doğrudan etkilemiştir. Bu yıkımın sonucu olarak var olan yoksullaşma, çatışmalar ve hak ihlalleri birçok farklı sebeple göçe yol açmaktadırlar (Castells ve Miller, 2008).

Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle kitlesel olarak Türkiye’ye gelen kişiler yasal olarak Geçici Koruma kapsamında değerlendirilmektedir. Geçici koruma; bireysel uluslararası koruma başvuru mekanizmasının etkin bir şekilde uygulanmasının mümkün olamayacağı ölçüde kitlesel göç hareketinin olduğu durumlarda, Bakanlar Kurulu kararı ile yürütülen acil ve geçici bir koruma tedbiridir. Uluslararası hukuk standartlarında; din, mezhep ve etnik köken ayrımı gözetmeksizin açık kapı politikası, geri göndermeme ilkesi ve temel ihtiyaçların karşılanması şeklinde üç temel kriteri bulunmaktadır. 11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tüm hükümleriyle birlikte yürürlüğe giren 6458 sayılı Kanunun 91 inci maddesi, geçici korumayı düzenlemektedir. Buna göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya sınırları geçen yabancılara sağlanabilecek geçici korumayla ilgili tüm iş ve işlemlere ilişkin usul ve esasların Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak ayrı bir yönetmelikle düzenlenmesi hükme bağlanmıştır (GİGM, 2016).

Bu açıklamalar doğrultusunda Geçici Koruma düzenlemesinin zorunlu ve kitlesel olarak göç edenler için oluşturulduğunu söylemek gerekir.

Sığınmacı ve mülteci kadınlar, ataerkil sistemin oluşturduğu güç ilişkileri ve cinsiyet eşitsizliği nedeniyle zorunlu göç sürecini erkeklere göre farklı biçimlerde ve zorluklarda deneyimleyebilmektedir. Bununla beraber göç öncesi, savaş sırasında ve göç sonrasında eğitim, sağlık, istihdam ve güvenlik gibi konularda yeterli hizmetleri alamamakla birlikte bu alanlara erişimle ilgili sorunlar da yaşayabilmektedirler. Bu

nedenle, birçok araştırmanın da değindiği gibi zorunlu göç çalışmalarında “cinsiyet” önemli bir değerlendirme ve yorumlama alanıdır.

Sığınan ve sığınmacı kadınlar açısından sunulan kadın göçü yaklaşımları kadınların farklı deneyimleri olduğu, var olan erkek göç modellerine kadınları eklemenin sakıncalı olabileceği ve kadınların ayrı olarak ele alınması gereken özgül durumlarının olduğu tespitlerinin altını çizmektedir. Bu ikinci grup açıklamalar Crawlefin’in açıklamalarıdır ve sığınan ve sığınmacı kadınların göçünün özgül yanlarının ortaya konması açısından önem taşımaktadır (Buz, 2006).

Göç süreci ve beraberindeki sığınmacılık/mültecilik deneyimi kadınlar ve erkekler özelinde karşılaştırıldığında kadınların bu süreçten daha olumsuz etkilendikleri bilinmektedir. Göç sürecinde yalnız olmak, zorunlu göçün cinsiyet odaklı sebepleri, istihdam alanında yaşanan zorluklar erkeklere oranla daha fazla etkilenmelerindeki nedenler olarak gösterilebilir (Buz, 2008).

Yukarıda da görüldüğü gibi Suriye iç savaşından önce yapılan farklı çalışmalarda da kadınların yaşadığı sorun alanları Suriyeli kadınların karşılaştığı sorunlarla benzerlik gösterebilmektedir. Tek başına göç eden, ya da aile üyeleriyle göç eden Suriyeli kadınlar için, göçe neden olan yaşam deneyimleri ya da sonrası kişilerin hayatlarında önemli hak ihlalleri doğruabilmektedir.

Göç etmeye zorlanmış Suriyeli kadınlar birçok sorunla baş etmeye çalışmaktadırlar. Bu sorun alanları; bulaşıcı hastalıklar, zorla evlendirilme, fuhuşa zorlanma, taciz ve tecavüz gibi toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve özellikle cinsel şiddet, çocuk yaşta evlilikler gibi istismar durumları, gebelik ve doğum süresince yeterli bakım alamama gibi üreme sağlığı sorunları, beslenme, barınma sorunları, çevre sağlığı sorunları, kronik hastalıklar, psikiyatrik sorunlar, cinsiyet, yaş, ırk, renk, cinsel yönelim, ulusal ya da sosyal köken nedeniyle ayrımcılığa uğrama, haklar, hizmetler ve erişim hakkında yeterli bilgi edinememe gibi ifade edilebilir (Cankurtaran ve Albayrak, 2019).

Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi araştırmasında çalışma koşulları, gıda temini, sağlık, barınma, iletişim, eğitim, ayrımcılık konularındaki sorunları anlamaya yönelik sorulan sorularda Suriyeli kadınların ve erkeklerin farklı açıklamalar yaptıkları kadınların tüm sorun alanlarında erkeklere göre daha fazla sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır (Erdoğan, 2020). Bu temel konular net biçimlerde Suriyeli kadınların göç nedenleri, göç süreçleri ve göç sonrası yaşamlarının ayrıca incelenmesi gerekliliğini de yeniden ispatlar niteliktedir. Bunlarla birlikte zorunlu göçle beraber Suriyeli kadınların diğer gruplardan farklılaşan ihtiyaçları olabileceği, güvenlik risklerinin oluşabileceği, hak ihlalleriyle karşılaşabilecekleri yapılan araştırmalarda da ortaya konulmuştur.

Güç ilişkilerine bağlı eşitsizliğin yaygın olarak görüldüğü alanların ışığında Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her biçimiyle karşılaşma olasılıklarının yüksek olduğu düşünülmektedir.

1.3. Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Deneyimleri

Bu kısımda toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve Suriyeli kadınlar üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

Toplumsal cinsiyetin anlamı ve tanımlaması Simone de Beauvoir tarafından “Kadın doğulmaz, kadın olunur.” sözü ile yapılmıştır. Buradan hareketle cinsiyetin başımıza gelen bir takım durumlarla ilgili olduğunu aktarılmıştır. Dolayısıyla kız bebeklerin içlerinde annelik, yumuşaklık, sevecenlik, hamaratlık, oğlan bebeklerin ise savaşçılık, sertlik, alet edevat tamirine yatkınlık vb. tohumları taşıyarak dünyaya gelmedikleri ifade edilmek istenmiştir (Bora, 2012). Toplumsal cinsiyet toplumda bireylere anlamlar yükleyerek yapabilecekleri ve yapamayacakları konularla ilgili sınırlar çizer. Bu sınırlar birçok ayrımcılığın da yolunu aralar.

Ayrımcılığın yaratılmasında ve sürdürülmesinde çeşitli araçlar kullanılır. Şiddet bu araçların başında gösterilebilir. Bu noktada şiddet salt fiziksel şiddeti

içermemektedir. Şiddet türleri arasında gösterilen; psikolojik, cinsel, ekonomik şiddet de kişilerin kontrolünü sağlayarak baskılanmalarına yol açmaktadır. Herhangi bir şiddet türünün yaşanmış olması kadar yaşanma ihtimaline dair korku da şiddet kadar etkili olabilmektedir. Kadınların üzerindeki denetim, kadınların davranışlarının belirli kalıplar içerisine girmesine yol açarak yaşam pratiklerini ve alanlarını doğrudan kısıtlamaktadır (Bora, 2012).

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınların beraberinde yaşadıkları diğer bir sorun alanı, bu şiddete kadınların kendilerinin sebep olduğudur. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete kadınların davranışları ve yaklaşımlarının sebep olduğunu iddia eden yanlış düşünce, şiddeti besleyen ve normalize eden düşüncelerin uluslararası sözleşmelerde de açıklanmasını zorunlu kılmıştır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesinde açıkça belirtildiği gibi kadına karşı şiddetin, kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğunu ve bu eşit olmayan güç ilişkilerinin, erkeklerin kadınlara üstünlüğüne, kadınlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemelerinin engellenmesine yol açtığı, kadına karşı şiddetin yapısal özelliğinin toplumsal cinsiyete dayandığını ve kadına karşı şiddetin, kadınların erkeklere nazaran daha ikincil bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olduğu, kadınların ve genç kızların aile içi şiddet, cinsel taciz, ırza geçme, zorla evlendirme, sözde “namus” adına işlenen suçlara ve kadınların ve genç kızların insan haklarının ciddi biçimde ihlalinin oluşturan ve kadınlarla erkekler arasında eşitliğin sağlanmasının önünde büyük bir engel olan kadın sünneti gibi ciddi şiddet türlerine sıklıkla maruz kaldıklarının, silahlı çatışmalarda sivil halkı ve özellikle de kadınları yaygın veya sistematik ırza geçme ve cinsel şiddet şeklinde etkileyen, devam edegelen insan hakları ihlallerinin mevcudiyetinin ve gerek çatışmalar esnasında gerekse çatışmalardan sonra toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin artma potansiyeli olduğunun, kadınların ve genç kızların erkeklerden daha fazla oranda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskine maruz kaldıklarının üzerine vurgu yapılmaktadır

(Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011).

Buradan hareketle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınların kadın oldukları için maruz kaldıkları her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik, duygusal, dijital müdahaleyi içermektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ataerkil ideoloji ile oluşturulmuş güç ilişkilerini kendine dayanak alır.

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Engellenme Bildirisi'nde (1992), kadına yönelik şiddet “ister özel, ister toplumsal yaşamda olsun tehdit, cebren ya da keyfi olarak özgürlükten alıkoymak da dahil olmak üzere kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ve acı veren ya da verebilecek, cinsiyete dayalı her türlü şiddet hareketi” olarak tanımlanmaktadır. Bahsedilen şiddet türleri hanede gerçekleşen şiddet bağlamında değerlendirildiğinde erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet zorla cinsel ilişkiye girmek, hane içindeki işlere zorlamak, kadının yakınlarıyla görüştürülmemesi, eğitim hakkının ve kendisini geliştirmesinin engellenmesi, aşağılanması formlarında kendisini gösterebilir (Yıldırım, 1998).

Kadınların maruz kaldığı şiddet, yapısal ve düşünsel bağlamlarda değerlendirildiğinde farklı şekillerde kategorize edilebilir. Kadın olarak şiddet görmek ve kadın olduğu için şiddet görmek arasındaki fark şiddetin kaynaklarını, altında yatan düşünceyi anlayabilmek adına önem arz etmektedir. Her ikisi de toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilebilecek iki cümlede birinci cümle, kadına yönelik cinsel şiddet gibi bariz şiddete maruz kalma biçimini, diğeri ise töre ve namusa bağlı kadın cinayetlerini aktarmaktadır. “Kadın olduğu için şiddet görmek” toplumsal cinsiyete dayalı ilişkiler ve beraberinde ayrımcılık neticesinde cezalandırılmaya vurgu yapmaktadır (Kalem, 2017).

Şiddetin farklı türlerini deneyimleyen kadının şiddet deneyimi, aile içinde artabilmektedir. Aile kavramı çoğu zaman ataerkil kodların benimsendiği, eşitsiz güç ilişkilerinin devam ettiği bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle aile

içerisinde yer alan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve nedenlerinden bahsedilmesi yerinde olacaktır.

Şiddet, eylemi kimin yaptığına bağlı olarak 3 farklı şekilde kategorize edilmiştir. Bu üç kategori, kişinin kendisine yönelik, kişiler arası ve kolektif olarak belirlenmiştir. Aile içi şiddet, sık görülen ve gizli kapılar ardında kalan şiddet türü olarak kişiler arası şiddet kategorisinde değerlendirilmektedir (Arın, 1996). Burada kadınların aile içerisinde maruz kaldıkları fiziksel, ekonomik, psikolojik, cinsel şiddet algılanmalıdır.

Aile olmak ya da bir ailenin içerisinde yer almak her zaman evli olma koşulunu beraberinde getirmemektedir. Suriyeli bekar kadınlar üzerinde de benzer baskı biçimlerinden söz edilmektedir.

Yerleşik topluluktaki kişilere karşı beslenen yabancılık duygusundan Suriyeli bekâr kadınların çoğunlukla Suriyeliler'in yoğun olarak yer aldığı mahallelerde yaşadıkları bilinmektedir. Bir hane içerisinde başka bir ailenin yanında kalmak ya da akrabalar ile yaşamak bekar kadınların barınma seçenekleri arasındadır. Kalabalıkta yaşamaya bağlı olarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, cinsel taciz ve çocuk evliliği riski yüksek olmakta ve anlaşılması güçleşmektedir. Barınma olanaklarının eksikliği ve/veya yetersizliğine bağlı olarak Suriyeli kadınların şiddetten uzaklaşabilecekleri az miktarda barınma olanağı bulunmaktadır (SGDD-UN Women, 2018).

Dünya Sağlık Örgütü, şiddete maruz kalma bakımından en yüksek risk grubunda olanları 30 yaş altı çocuklu kadınlar, adölesan kızlar, HIV (+) kadınlar olmak üzere her yaştaki kadınlar bütün çocuklar, yaşlılar, engelliler, evsizler, mülteciler, göçmenler, etnik azınlık mensupları olarak belirlemiştir. Bu bağlamda hem yerinden edilmiş bir mülteci olmak hem de kadın olmak şiddete maruz kalma noktasında iki kat risk teşkil etmektedir. Çocuklara yönelik şiddetten sıklıkla bahsedilmektedir, mülteci kadınlara yönelik şiddete rastlama olasılığı çocuklara yönelik şiddet kadar fazladır. Kaçış öncesi, kaçış sırası ve kaçıştan sonra çeşitli güç aktörleri tarafından kadınlar cinsel şiddete maruz kalabilmektedirler. Kadınlar

içerisinde de bazı gruplar daha fazla şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu gruplar arasında refakatsiz, yalnız aile reisi, eşcinsel, travmatik kadınlar gösterilebilir. Şiddete maruz kalma noktasındaki yüksek risk nedeniyle, bu gruba giren kadınlar koruma mekanizmalarına daha fazla ihtiyaç duyabilmektedirler (İKGV, 2015).

Ataerkil toplumların doğal bir sonucu olarak cinsel şiddetin çoklu sonuçları olabilmektedir. Bu durum muhafazarlığın ve ataerkil ideolojinin hakim olduğu Suriye için de geçerliliğini korumaktadır. Bu gibi toplumlarda kadınların cinsel şiddete maruz kalması, şiddeti uygulayandan ziyade kadınların cezalandırılmasına, soyutlanmasına yol açabilmektedir. Şeref, onur gibi kavramlar aracılığıyla kadınlar öldürülebilmektedir. Cinsel şiddetin doğrudan yaşanılmadığı ancak yaşanma ihtimalinin olabileceği durumlarda dahi kadınlar cezalandırılabilirler. Bu sebeplerle kadınlar maruz kaldıkları cinsel şiddeti çoğunlukla paylaşmak istememektedirler (IWHR, 2013).

Bulundukları durumu değiştirmek yaşama koşullarını iyileştirmek için yola çıkan kadınlar neredeyse geçtikleri tüm ülkelerde fiziksel müdahale ve ekonomik istismara uğamışlardır. Yolculukları sırasında cinsel şiddete de sıklıkla rastlanmıştır. Özellikle yalnız kadınlar Avrupa'ya ulaşabilmek ya da temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına kaçakçılarla, güvenlik güçleriyle, ya da diğer göçmenlerle cinsel ilişkiye girmeye zorlanmışlardır. Kadınların şiddete maruz kalmalarını kolaylaştıran durumlardan bir diğeri ise erkeklerle ortak kullanılan tuvalet ve banyolardır. Kadınlar cinsel istismara maruz kalmamak için gıda ihtiyaçlarını karşılamayarak tuvalet ihtiyaçlarını azaltmaya çalışmışlardır (Amnesty International, 2016).

Yukarıda detaylıca aktarıldığı gibi mülteci kadın olmak ve/veya göç yolculuğunda olmak çoklu bir dezavantaj oluşturmakta, hem kadınların kadın olduğu için şiddet görme riskini hem de toplumsal cinsiyet ilişkilerinden dolayı cezalandırılmalarına yol açabilmektedir. Savaş koşullarında bu şiddet türleri artabilmektedir. Ancak kadınlar savaş öncesinde de toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın araçlarından biri olarak şiddete maruz kalabilmektedirler.

Suriye Arap Cumhuriyeti CEDAW'ı 2003 senesinde imzalamıştır. Ancak oldukça önemli olan kimi hükümlere çekince koymuştur. Bu hükümler; ikinci maddede kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırıcı politika izlenmesi, dokuzuncu maddenin (2) fıkrası uyarınca tabiiyetin çocuklara aktarılmasında kadınlara ve erkeklere eşit haklar sağlanması, 15 inci maddenin (4) fıkrasında hareket özgürlüğü ve ikamet özgürlüğü sağlanması, 16 ncı maddenin, (1) fıkrası, (c), (d), (f) ve (g) bendlerinde evlilik esnasında eşit haklar ve sorumluluklar ile korunma, aile soyadını seçme hakkı, çocuk kararı, bakım ve evlat edinmede aynı haklar ve yükümlülükler sahip olma ve 16'ncı madde (2) fıkrasındaki evlilik için yasal yaştır (FIDH, 2012 akt: Cankurtaran, Albayrak, 2019).

Suriye Arap Cumhuriyeti'nin CEDAW'da çekince koyduğu maddeler düşünüldüğünde, kadınların herhangi bir boşanma durumunda özgür hareket hallerinin kısıtlandığı, eşitlikten uzak bir sistemin sürdürülmek istendiği de görülmektedir.

Zorunlu göçle beraber Türkiye'ye gelen Suriyeli kadınlarla Türkiye'de yapılan araştırmalar göstermektedir ki, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her türü ile kadınlar karşılaşabilmektedir. Şiddet her zaman aile içerisinde olmamakta, yerel topluluktaki erkekler ya da kadınlar da kadınlara şiddet uygulayabilmektedir. Bir başka gerçek ise, kadınların yalnızca savaş sonrası iltica ülkesinde şiddete maruz kalmaları değil, bazı kadınlar için şiddet deneyiminin savaş öncesine dayandığı gerçeğidir. Bu bağlamda kadınların yalnızca savaş sırasında maruz kaldığı şiddet değil, öncesinde yaşadıkları şiddet de oldukça önemlidir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği mültecilere yönelik cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farkında olarak, alana yönelik kılavuz ilkeler oluşturmuştur. Bu ilkelere, şiddetin temel nedenlerini, şiddeti besleyen unsurları, şiddeti önlemeye yönelik müdahale yöntemlerini, izleme ve değerlendirme mekanizmalarını ortaya koymuştur (BMMYK, 2003).

1.4. Hegemonik Erkeklik

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, güç ilişkilerine dayalı olarak ortaya çıkmakta ve çoğunlukla erkekten kadına yönelmektedir. Konuya daha bütünsel bakıldığında, kadın ve erkek davranışlarının sosyalizasyon sürecinde şekillendiği, kadınlara ve erkeklere atfedilen rollere bürünmenin toplumda “doğru” şekillerde var olabilmek için önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Hegemonik erkeklik kavramı, toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız düşünülmemelidir. Ancak yine de “erkeklik rollerinden” daha karmaşık ve detaylı bir yapıyı aktarır. Hegemonik erkeklik, birtakım özelliklere sahip erkeklerin ve beraberindeki davranışların mübah ve birincil olduğu anlamlarına gelir. Burada önemli noktalardan biri hegemonik olanın sonsuz olmadığı farklı dinamiklerle değişebileceğidir. Benzer şekilde coğrafya özelinde de farklılık gösterebilir.

Hegemonik erkeklik, özel yaşamın ve kültürel süreçlerin örgütlenmesinde kendini var eden, toplumsal güçler bağlamında kazanılan toplumsal üstünlüktür. Hegemonik erkeklik yapılar üzerinde kendini var ederken, dinsel öğretilerde, yardım politikalarında, kitle iletişim içeriklerinde yer bulmaktadır. Hegemonik erkeklik bu özellikleriyle bir erkeklik biçimini aktarmakta ve yalnızca kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkilenemeyi değil, farklı erkeklik biçimleri arasındaki ikincilleştirmeyi de aktarmaktadır (Connell, 1998).

Hegemonik erkeklik, yukarıda da aktarıldığı gibi yapılar üzerinden kendini var eder. Buna eşlik eden bir diğer nokta ise, çeşitli kurumlar aracılığıyla hegemonik erkekliğin üretilmesidir. Heteroseksüel aile bu kurumlardan biridir (Sancar, 2011). Hegemonik erkeklik hem kadınlarla hem farklı erkekliklerle kurduğu ilişki bağlamında şiddetin içselleştirilmesi üzerine önemli noktaları görmeyi sağlayabilir (Connell, 1998).

Kadınların maruz kaldığı şiddetin, kültürel düzeyde kabul görmüş ve idealize edilmiş erkek davranışının bir parçası olabileceği düşünüldüğünde çalışma bağlamında hegemonik erkeklik kavramı önem kazanmaktadır.

1.5. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadeleye Yönelik Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

Bu bölümde şiddetle mücadelede önemli rol oynayan kadın haklarının gelişiminde temel rol alan kilit sözleşmelerden bahsedilmeye çalışılacaktır.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının araçlarından biri olan şiddet, kadınların mücadeleleriyle yasal zeminlere taşınabilmiştir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet küresel bir sorundur, bu kapsamda yalnızca ulusal değil uluslararası mevzuatta da sözleşmeler aracılığıyla kendisine yer bulmuştur. Küresel düzeyde düşünüldüğünde kadınların maruz kaldıkları problemlere dikkat çekmesi, ve sonraki yasal düzenlemelerin temelini oluşturması açısından Nairobi’de gerçekleştirilen konferansta kabul edilen belge önemlidir, öncü olarak da kabul edilebilir.

Kadınların İlerlemesi için Geleceğe Yönelik Stratejiler belgesi 1985’de Nairobi’de yapılan Dünya Konferansı’nda kabul edilmiştir. BM’nin bu alandaki çalışmalarının ileri bir adımını oluşturmaktadır. Bu adımın öncesinde 1972 yılında, Genel Kurul 1975’i Uluslararası Kadın Yılı ilan etmiştir. 1975’te Meksika’da yapılan Dünya Konferansı’nda Dünya Eylem Planı benimsenmiş; Genel Kurul da aynı yıl 1976 - 1985 dönemini "Kadınlar İçin BM On yılı: Eşitlik, Kalkınma ve Barış" olarak kabul etmiştir. 1980’de Kopenhag’da toplanan Dünya Konferansı’nda On Yılın İkinci Yarısı İçin Eylem Programı kabul edilmiş, bunu on yılın kapanışında toplanan konferansta benimsenen Nairobi Stratejileri (Kadınların İlerlemesi İçin Geleceğe Yönelik Stratejiler) izlemiştir (Alpkaya, 1992).

İnsan hakları temelli ilgili dökümanların kadınların yaşadığı eşitsizliği yansıtmadığı gerçeği yirminci yüzyılın özellikle son çeyreğinde başka bir yasal düzenlemenin hayata geçirilmesi ile kadın haklarını geliştirebilmiştir. Bu dönemde uluslararası düzlemde insan hakları, toplumsal cinsiyet bakışından uzak olduğu, erkek deneyimleriyle bağdaşan bir kavrayıştan toplumsal cinsiyet bakışına sahip ve kadınların farklı deneyimlerini de içermeye çalışan bir perspektife dönüşmüştür. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi bu dönüşümün

sonucu olarak ortaya çıkan, günümüzün kadınların insan hakları temel bildirgesidir (Börü, 2017).

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) kadınların insan haklarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan tek sözleşmedir. CEDAW, BM Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edildi, 1981'de yürürlüğe girdi ve Türkiye tarafından 1985 yılında imzalandı (Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, 2018).

Sözleşmede eğitim sağlık istihdam toplumsal roller gibi ana konularda kadın erkek eşitliğinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Sözleşme “kadınlara karşı ayrımı” kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamı olarak tanımlamaktadır (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, 1980).

İlerleyen süreçlerde sığınmacı vatansız ya da mülteci kadınları yeterince kapsamadığı düşünülerek tavsiye kararları ile kadınları güvence altına almaya çalışan maddeler eklenmeye çalışılmıştır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 2. Maddesi Uyarınca Taraf Devletlerin En Temel Yükümlülüklerine İlişkin 28 Sayılı Genel Tavsiye Kararı'nın 26. maddesinde, politikaların Taraf Devletlerin idaresi altındaki kadınları (vatandaş olmayanlar, göçmenler, sığınmacılar ve ülkesiz kadınlar dâhil olmak üzere) toplum tarafından en fazla dışlanan ve kesişen ayrımcılığın değişik türlerinden en fazla zarar gören kadın gruplarına özel bir önem atfederek hak sahibi olarak tanımlaması yönünde özel vurgu barındırmaktadır (Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, 2010).

Türkiye’de sığınmacılar ve mültecilerle ilgili düzenlenen temel yasa 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunudur. Kanuna göre yalnız anne, hamile kadın, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiler “özel ihtiyaç sahibi” olarak tanımlanmaktadır (YUKK, 2013).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanun’un 91. Maddesi gereğince hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği madde 26 da yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir ve madde 48 (3) de 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili Yönetmelik kapsamında şiddet mağduru olduğu değerlendirilen yabancılar hakkında derhal önleyici ve koruyucu tedbirler alınır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınların, 6284 sayılı kanun kapsamında çıkarılabilecek tedbir kararlarından faydalanabilecekleri Geçici Koruma Yönetmeliğinde açıkça belirtilmektedir.

Kadınların sığınmaevi hizmetinden faydalanmasının temelini oluşturan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’dan özel olarak bahsedilecektir.

1.5.1. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Çıkarılabilecek Tedbir Kararları

6284 sayılı kanun, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır. Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

Şiddete maruz kalan kadınların maruz kaldıkları şiddetin önlenmesine yönelik 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu önleyici tedbir kararları çıkartılmaktadır. Bu kapsamda çıkarılabilecek koruyucu tedbirler, iş yerinin değiştirilmesi, müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi, tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması, kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi, barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, geçici koruma altına alınma, kreş imkanının sağlanmasıdır.

Önleyici tedbirler ise, doğrudan şiddet uygulayan kişiye dönük tedbirlerdir. Şiddet mağduruna karşı belirli söz ve davranışlarda bulunmama, müşterek konuttan veya bulunduğu yerden uzaklaştırılma ve müşterek konutun korunan kişiye tahsisi, korunan kişilere ve bulundukları yerlere yaklaşılmaması, çocuklarla kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, sınırlandırılması veya kaldırılması, korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmaması, korunan kişinin eşyalarına zarar verilmemesi, korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmeme, kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etme, görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etme, korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmama, bu maddelerin etkisi ile korunan kişilere ve bulundukları yerlere yaklaşılmama, bağımlılığın muayene ve tedavisinin sağlanması, muayene veya tedavi için sağlık kuruluşuna başvurma ve tedavisinin sağlanması, çocuk koruma kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması, velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar verilmesi, tedbir nafakasına hükmedilmesi şeklindedir (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının bir kısmı Kolluk Amiri tarafından çıkartılırken kimlik bilgilerinin değiştirilmesi gibi daha komplike kararlar hakim tarafından verilebilmektedir. Koruyucu tedbirlerden biri olan sığınmaevine yerleştirilme, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına ya da Belediyelere bağlı kadın sığınmaevlerinde kalabilmeyi de içine almaktadır. Barınma evi olarak geçen ve kadınların sığınmak zorunda kaldığı evler, 6284 sayılı kanunun 10. maddesinde yer

almaktadır. Maddede hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişilerin, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirilebileceği barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde korunan kişilerin; mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak kalabileceği belirtilmektedir.

Sığınmaevlerinin gerekliliği 5393 sayılı Belediyeler Kanununda da belirtilmiştir. Sığınmaevlerinin açılışına yönelik düzenlenen yönetmelikte bakanlığın yörenin ihtiyacına, sosyo-kültürel yapısına göre uygun görülecek il ve ilçelerde sığınmaevi açabileceği, Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu yüzbinini geçen belediyeler ihtiyaca cevap verebilecek nitelik ve sayıda sığınmaevi açabileceği İl özel idareleri ile sivil toplum kuruluşlarının da sığınmaevi açabileceği belirtilmiştir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2013).

1.5.2. Kadın Sığınmaevinde Verilen Hizmetler

Kadın sığınmaevleri, Kadın Sığınmaevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelikte belirtildiği üzere, Bakanlığın yörenin ihtiyacına, sosyo-kültürel yapısına uygun olabilecek il ve ilçelerde sığınmaevi açılabilir.

Yönetmeliğe göre, kadınlar sığınmaevlerine doğrudan başvuramazlar. İl müdürlüğü, ŞÖNİM, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ya da Kolluk Kuvvetlerine başvurunun ardından sığınmaevlerine yerleştirilebilirler. Yönetmeliğe göre sığınmaevi:

Fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi,

sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşunu ifade etmektedir.

Yapılan sosyal inceleme sonucu, kadın sığınmaevlerine yerleştirilmesi uygun görülen kadınlar öncelikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı İlk Kabul Birimi'ne yerleştirilirler. Ardından, daha uzun süre kalabilecekleri sığınmaevi yerleştirmesi sağlanır.

Sığınmaevine yerleşen kadınların 18 yaşından küçük kız çocukları da sığınmaevinde kalabilir. On iki yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınlar ile engelli çocuğu bulunan kadınlar ise, can güvenliği riski olmamak kaydıyla, talep edilmesi ve gerekli olduğuna dair sosyal inceleme raporuna istinaden, ŞÖNİM tarafından uygun görülmesi halinde, kira ve ıaşesi karşılanmak üzere bağımsız bir ev kiralanmak suretiyle barındırılması yoluna gidilir.

Kiralanacak evlerde 6 ncı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan belgeler aranır. Kiralanacak konutlara ilişkin kira, depozit ve diğere cari giderler sığınmaevi bütçesinin ilgili kalemlerinden ödenir. Kadınlar ve beraberindeki çocuklar sığınmaevi hizmetlerinden bu evde yararlandırılır.

Evlerin, sığınmaevine yakın çevreden, tercihen mobilyalı ve her bir kişı için en az yirmi metrekare yaşam alanı olmasına, bulunduğu ilin rayiç fiyatları üzerinden kiralanmasına özen gösterilir. Sığınmaevi bulunmayan ilçelerde de ihtiyaca göre bu bent kapsamında düzenlenen ev kiralanması yoluna gidilebilir.

Kadın Sığınmaevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğın 19. Maddesinde belirtildiğı üzere sığınmaevinde sunulan hizmetler; güvenlik, danışmanlık, yönlendirme psikolojik destek, hukuki destek, tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlerdir. Bu hizmetler ŞÖNİM aracılığıyla sağlanmaktadır.

Yönetmeliğe göre ŞÖNİM: Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmidört saat esasına göre yürütüldüğü merkezleri ifade etmektedir.

Sığınmaevinde kalma süresi İlk Kabul Birimi'ne yerleştikten sonra 6 aydır. 6 ayın sonunda kadınların bağımsız yaşama geçmeleri beklenir. Kalış süresinin uzayabileceği durumlar olabilmektedir, değerlendirme komisyonun isteği ve il müdürlüğünün talebi ile süre uzatılabilmektedir. Sığınmaevinde kalan kadının güçlenebilmesi ve bağımsız yaşama geçebilmesi daha erken bir sürede gerçekleşti ise, 6 ayı beklemeden de kadınların kurumdan çıkışı sağlanabilir. Bunlarla birlikte kadınlar, kendi talebi ile de ilgili prosedür gerçekleştirilerek kurumdan ayrılabilirler (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

1.6. Türkiye’de Kadın Sığınmaevlerinin Tarihçesi

Kadın sığınmaevi şiddete maruz kalan kadınların kalabildiği sosyal hizmet merkezleri olarak dizayn edilmeden önce barınma ihtiyacı olan kişilerin bir arada kaldığı yerler olarak ortaya çıkmıştır.

Oluşum biçimleri özellikleri farklı olsa bile Türkiye topraklarında kadın sığınmaevlerinin varlığının çok eski olduğu bilinmektedir. Kesin tarihler ve netlik olmamakla birlikte 13. yy’da Osmanlı Devleti’den önce kaynaklarda anlatıldığı üzere, Fatma Aliye’nin Hanımlara Mahsus Gazete’de 1895 yılında yayımladığı “Meşahir-i Nisvan-ı İslamiyyeden biri: Fatma binti Abbas” adlı makalesi bu konuda bilgi veriyor. Makalede, Fatma binti Abbas’ın 13. yüzyılda Ribatü’l-Bağdadiye tekkesinin şeyhi olduğu ve tekkede kocasından boşanmış, kocası tarafından evden kovulan, aciz kalan kadınların korunduğu bildiriliyor.

Bu dönemden sonra ise yine tarihler çok net olmamakla birlikte Osmanlı Devleti'ne ait 18.yy'de İstanbul'da "Hatuniye Dergâhı" adı verilen bir dergah olduğu ve kadın sığınmaevi hizmeti verdiği bilgisi edinilmiştir. Eyüp'teki Hatuniye Dergâhı, diğer adıyla "Karılar Tekkesi", 100 yıla yakın bir süre, zor durumda olan ve şiddete maruz bırakılmış kadınlara çatı olmuştur. Yalnızca şiddete maruz kalanlara değil, psikolojik rahatsızlıkları olan, yalnız ya da yaşlı kadınlara da destek sağlanmakta idi. Kapasitesi yüz kişilikti ve sadece 18- 80 yaşları arasındakiler kalabiliyordu (Biçer, 2011).

Sığınmaevlerinin tarihçesi farklı formlarda eski olmakla beraber, günümüz sığınmaevlerine en yakın formu sivil toplum kuruluşları aracılığıyla hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda açılan ilk sığınmaevi 1993 yılında Kadın Dayanışma Vakfı'nın Altındağ Belediyesi işbirliği ile açılmıştır. İstanbul'da ise 1995 yılında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'na bağlı sığınmaevi açılmıştır. Kadın hareketinin bir sonucu olarak açılması bakımından bu iki oluşum oldukça önem arz etmektedir.

Sığınmaevlerinin oluşturulmasının ana kaynağı dünyada ve Türkiye'de etkisini artıran feminist hareket olmuştur. Feminizmin daha erken dönemlerinde üzerinde sıklıkla durulan şiddet alanı aile içindeki şiddet olmuştur. Bu bağlamda feministler, sığınmaevlerinin oluşturulmasında, aile içinde yaşanan şiddetin toplumsal bir sorun olarak algılanmasında ve şiddete maruz bırakılan kadınlar için yasal düzlemde savunuyu yapılmasında önemli rollere sahiptirler (McCue, 1995).

Sığınmaevlerin en temel oluşturulma amacı şiddet deneyimi olan kadınlara, şiddetten uzak güvenli bir alan oluşturmaktır. Çaresizlik, yalıtılmışlık ve şiddete maruz kalan yalnız kadın olma haliyle baş etmede kadınların desteklenmesi ve kendi yaşamlarına dair bağımsız karar alma becerisi kazanarak güçlenmelerinin önünü açmak kadın sığınma evlerinin temel amaçları arasındadır (Açıkel, 2009).

Sığınmaevlerinin bir sosyal hizmet kurumu olarak tanımlanabilmesi 2828 sayılı kanunda yapılabilecek bir değişiklikle mümkün olabilmiştir. SHÇEK'e bağlı kadın sığınmaevlerinin açılmasını düzenleyen Kadın Misafirhanelerinin Kuruluş ve

İşleyişine Dair Yönetmelik 16 Mart 1991’de yürürlüğe girmiş SHÇEK bünyesinde “Kadın Misafîrhaneleri” açılmaya başlamıştır. SHÇEK’e bağılı ilk misafîrhane 1990 yılında İzmir’de açılmıştır (Yıldırım, 1996).

Belediyeler kadın sığınmaevi açabilecek bir başka mekanizmadır. Bu kapsamda açılan il kadın sığınmaevi 1990 yılında Bakırköy Belediyesi tarafından açılmıştır ancak yaklaşık 2 sene sonra meydana gelen idari değışiklikler sebebiyle faaliyetlerine son verilmiştir (KSGM, 2008).

Kadın sığınmaevlerinin sayısı yıllar içerisinde artış göstermiştir. Türkiye’de Bakanlığa bağılı 112, belediyelere bağılı 33 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne bağılı 3 sivil toplum kuruluşlarına bağılı 1, toplamda 149 sığınmaevi bulunmaktadır (KSGM, 2021).

Tarihsel süreçte birçok farklı tartışmayı da içinde barındıran kadın sığınmaevleri, kadınların şiddet ortamından uzaklaşabilmeleri, kendi bağımsız yaşamlarını kurabilmeleri noktasında büyük önem arz etmektedir.

1.7. Şiddet Deneyimi Olan Mülteci Kadınlarla Feminist Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, sosyal adalet ve insan hakları temel ilkelerini benimseyerek, çeşitli hak ihlal ve ihmallerine maruz bırakılan kişiler, gruplar veya toplumlarla çalışmaktadır. Ataerkil ideolojinin yarattığı baskıcı ve eşitsiz dünya, kadınları farklı alanlardan sosyal hizmetin ilgi alanına dahil etmiştir. Yoksulluk, şiddet başta olmak üzere sosyal hizmet disiplini önemli sosyal problem alanlarına ilişkin kadınlarla çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışma alanları kişilerle doğrudan çalışılan mikro alanlar olabildiğı gibi, sosyal problemlerle mücadele etmeye yönelik, savunuculuk rolünü de gerektiren makro düzey çalışmalara da işaret edebilir.

Kadınları odağına alan sosyal hizmet müdahalesi, kadınları “mağdur” eden yapısal problemleri gören bir noktadan hareket etmelidir. Bu da feminist sosyal hizmet müdahalesiyle mümkün olabilmektedir.

Feminist sosyal hizmet uygulaması, feminizm literatüründen bağımsız gelişmemiştir. Feminizmin ana odağı olan ataerkil ideoloji, toplumsal cinsiyet, özel alan/kamusal alan kavramlarını temel alarak kadınlara özel müdahaleler geliştirmeyi hedeflemiş bir uygulamadır. Feminist sosyal hizmet müdahalesini anlayabilmek adına, bahsedilen üç ana kavramın tanımını yapmak yerinde olacaktır.

Ataerkillik maddi temeli olan ve erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmalarını sağlayan hiyerarşik ilişkiler ve erkeklerin kendi aralarındaki dayanışma içeren toplumsal ilişkiler olarak tanımlamaktadır. Kadınların erkekler tarafından sömürüldüğü ataerkil sistemde, erkekler, hem ev içinde hem de ücretli işlerde kadınların üretkenliğini denetim altında tutar. Ataerkil sistem yarattığı eşitsiz ilişkilendirmelerin doğal sonucu olarak kadınların evde ve çalışma yaşamında ikincil konumuna sebep olmaktadır. Zira ataerkil sistem, toplum içinde gelişen sosyal ilişkilerde erkeğe üstünlük tanır ve erkeği daha güçlü kılar (Walby, 1990).

Ataerkil sistem, erkekler için yarattığı avantajlı dünyada kadınları süregelen şekilde “mağdur” eden toplumsal cinsiyet rollerini de şekillendirmektedir.

Toplumsal cinsiyet, insanların eril ve dişil olarak, üremeye dayalı bölünmesi kapsamında veya bu bölünmeyle bağlantılı olarak örgütlenmiş pratik anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet, bağlantı sağlayan bir kavramdır. Toplumsal pratiğin öteki alanları ile doğurma ve ana babalık etme gibi düğüm niteliğindeki pratiklerin birbirine bağlanmasına ilişkindir. Önerilen bu tanım, söz konusu bağların ne kadar yaygın ve ne kadar sıkı olduğu ve toplumsal geometrilerinin ne olduğu sorusunu tümüyle tartışmaya açık bırakıyor. Bağlantıların daha yaygın ve zorlayıcı olduğu, toplumsal manzaranın çok büyük bir yüzdesinin toplumsal cinsiyet ilişkilerinde kaplandığı yer ve zamanlar ya da aynı ölçüde daha az olduğu yer ve zamanlar vardır. Bu kavrayışta toplumsal cinsiyet bir nesne olmaktan çok bir süreçtir. Burada

belirtilen “süreç” katı bir biçimde toplumsaldır ve toplumsal cinsiyet, toplumsallık içerisinde yer alan bir fenomendir. Biyolojik sürecinkinden çok farklı bir temelde kendi ağırlığına ve tutarlılığına sahiptir (Connell, 1998).

Tanımdan anlaşılacağı üzere, toplumsal cinsiyet yaşam pratiklerinin çok içinde olan ve insan ilişkilerinde rolleri belirleyen bir kavramdır. Süreç olarak tanımlanmış olması ise ayrıca önemlidir. Bir insan özelinde hayatın başlangıcı ve sonuna kadar devam edebildiği söylenebileceği gibi, insanlık tarihinin çok eski dönemlerinden beri toplumsal cinsiyetin var olduğu, ve buna bağlı rollerin sürdürüldüğünü söylemek yanlış olmaz. Ancak bu roller, yaşamın birçok döneminde kadınlar açısından dezavantajlı durumlar yaratmış, kadınları ev alanının içine hapsedmiştir.

Bahsedilen “alanlar” mekan farklılıklarını ve mekanlara göre değerlendirmelerinin kadınlar üzerinden yorumlanmasının önemini ortaya çıkarmıştır. Özel alan ve kamusal alana dair düşünceler klasik Yunan felsefesine kadar dayanmakta, süregelen düşünce tarihinde etkilenilen düşünce sistemlerine bağlı olarak farklı yorumlanabilmiştir. Ancak burada feminist teoriyi derinden etkileyen kısım alanların cinsiyetlendirilmiş olması ve kadınların ”kamusal alandan” uzaklaştırılmasıdır.

Kamusal alan özel alan ayrımı hem kadınların konumlarının bir açıklaması olarak, hem de o konumu inşa eden bir ideoloji olarak ikili bir rol oynamıştır (Davidoff, 2002). Özel ile kamusal alanların ayrıştırılması sürecinde bir takım değerler de ikiye ayrılmaktadır. Fedakarlık/bencillik, duygusallık/ussallık, uzlaşmacılık/savaşçılık gibi. Fedakarlık, duygusallık, uzlaşmacılık özel alana ve kadına ait özelliklerken, bencillik, ussallık ve savaşçılık erkeğe ve kamusal alana ait olarak atfedilmiştir. Değerlerin bu şekilde bölünmesi, gerçekte akıl kavrayışıyla ilgilidir. Batılı politika felsefesinde erkek kusursuz “Akıl”ın temsilcisidir. Kadın Akıl’dan dışlanmış durumdadır; akılcı olmayanla, duygularla, tutkularla, doğayla özdeşleştirilir (Alkan, 2000).

Bu ikilikler aracılığıyla oluşturulmuş ayrıştırma kadınları ikincil konuma iterek kaynak ve fırsatlardan erkeklerle eşit şekillerde faydalanamamalarına yol açmıştır.

Feminist sosyal hizmet, kendi topluluklarında kadınlarla çalışan kadınlar tarafından ortaya çıkmıştır (Dominelli ve McLeod, 1989). Feminist sosyal hizmet çalışması, kadınların deneyimlerini biricik gören ve deneyimin bilgisini odağına alan bir uygulamadır. Ataerkil yapı, toplumsal cinsiyet, ve kamusal/özel alan ayrımlarının kadınlar ve kadınların çevreleri üzerindeki etkisini analiz ederek, sosyal hizmet uygulamasının her düzeyinde uygulamalarda bulunur.

Feminist sosyal hizmet uygulamasında öne çıkan ilkeler en temelde kadınların farklı olduğunu ve farklılıkları ile tanımlanabileceğini anlayabilmektir. Bununla beraber kadınlar arasında yine güç ilişkileri aracılığıyla oluşabilecek eşitsizlikleri görerek bunu ortadan kaldırmaya yönelik müdahale oluşturmak önem arz etmektedir. Feminizmin özellikle üzerinde durduğu kişisel olanın politikliği konusunu, sosyal hizmet müdahalesinin her düzeyinde akılda tutmak vazgeçilemeyecek bir prensiptir. Kadınların maruz kaldığı eşitsizliğin, şiddetin, ayrımcılığın önemli nedenleri arasında yapısal problemler gelmektedir. Bu problemlerin sosyal nedenleri olduğunu anlayabilmek ayrıca önemli bir prensiptir. Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması adlı makalesinde Buz'un (2009) belirttiği gibi feminist sosyal hizmet uygulamasını biçimlendiren ilkeler Dominelli (2002) tarafından bu şekilde aktarılmıştır (Buz, 2009).

Kadınlarla feminist sosyal hizmet müdahalesi aile içinde maruz kalınan şiddeti ve dinamikleri anlamayı gerekli kılar.

Aile içi şiddet mağduru kadına yönelik gerçekleştirilecek sosyal hizmet müdahalesi, kadına yöneltile şiddet ve kadının, erkek iktidarı karşısındaki ikincil konumuyla mücadeleyi zorunlu kılar. Bu mücadele ise kadına yöneltile toplumsal cinsiyet ayrımcılığını tetikleyen ataerkinin edinilmiş değer sistemi ve öğrenilmiş kalıp yargılarına yönelik mücadeleyi beraberinde getirir. Bu mücadelenin felsefesi,

feminist yaklaşımın ‘ataerkinin sonu’, ‘kişisel olan politik olandır’ kabulüyle birebir örtüşmektedir (Özateş, 2009).

Feminist sosyal hizmet uygulaması, kadınların farklılıklarını tanımak üzerinden düşünüldüğünde özellikle mülteci kadınlarla çalışırken ayrıca önem kazanmaktadır. Farklı ülkelerden gelen kadınlar, evrensel baskı biçimlerine maruz kalsalar da, kendi ülkelerinde farklı baskı unsurlarıyla da karşılaşabilmektedirler. Kültürün kadınlar üzerinde yarattığı baskıyı ortaya çıkarmak kritik bir öneme sahiptir. Bunun yanı sıra, aynı ülkeden gelen kadınlar kişisel farklılıklarıyla, bambaşka deneyimlere sahip olabilirler. Bu durumu anlayabilmek adına feminist sosyal hizmet uygulaması, kadın güçlenmesini diğer uygulamalardan farklı olarak daha kapsamlı şekilde desteklemektedir.

1.8. Araştırmanın Problemi

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yaygın ve küresel ölçekte bir sorundur. Bu sorun ile mücadelede bazı ülkeler kadın merkezli politikalarla soruna müdahale edebilirken, bazı ülkeler soruna yönelik çok daha geri bir noktada olabilmekte hatta sorun olarak tanımadıkları durumlarla da karşılaşmaktadır.

Çatışmalar sırasında ya da sonrasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin artma potansiyeli olduğunun, kadınların ve genç kızların erkeklerden daha fazla oranda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskine maruz kaldıklarının üzerine vurgu yapılmaktadır (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011).

Araştırmacının alan deneyimleri göz önüne alınıp, konuya Suriye özelinde bakıldığında, birçok kadının hem savaş süresince şiddetin farklı boyutlarını deneyimledikleri hem de savaş öncesi aile içi şiddete maruz kalabildikleri gözlemlenmiştir. Kadınların Suriye’de maruz kaldıkları toplumsal cinsiyete dayalı

şiddete dair başvurabilecekleri devlet tarafından desteklenen koruyucu önleyici hizmet modelleri Suriye’de bulunmamaktadır.

Türkiye’nin Suriye ile tanışıklığı 2011 yılında yaşanan iç savaş ve Suriye uyruklu kişilerin Türkiye’ye göçleri ile artmıştır. Artan göçle beraber Suriye’den gelenler üzerine yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Özellikle şiddet sıklıkla çalışılan bir konu olmuştur. Ancak literatüre bakıldığında Suriyeli kadınların Türkiye’de şiddetle mücadele mekanizmaları, ve yeni bir ülkeye gelmenin mücadele mekanizmaları üzerine oluşturduğu avantajlar/dezavantajlar üzerine yeterince çalışma olmadığı gözlemlenmiştir. Buna ek olarak asıl dikkat çekilmesi istenilen nokta, Suriye’de kadınların şiddete maruz kaldıklarında başvurabilecekleri ve yerleşebilecekleri sığınmaevlerinin olmaması, Türkiye’ye göç ile beraber kadınların şiddete maruz kaldıklarında sığınmaevlerine başvurabilmeleridir. Suriye literatürü özelinde yapılan çalışmaların incelenmesi, araştırmacının alan deneyimleri ve katılımcı kadınlara yöneltilen sorular özelinde Suriye’de kadın sığınmaevi olmadığı bilgisi edinilmiştir.

Yukarıda aktarılanlar doğrultusunda bu araştırmanın problemi; Türkiye’ye zorunlu olarak göç etmiş, Türkiye’de en az 1 gün sığınmaevinde kalmış Geçici Koruma statüsündeki Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet perspektifinden sosyal hizmet ihtiyaçlarının anlaşılması olarak ortaya konulmuştur. Aynı zamanda kadınların Suriye’de olmayan bir hizmetten (sığınmaevi) Türkiye’de faydalanabilmiş olmalarının, kendi özgürleşme süreçlerine katkı sunup sunmadığının anlaşılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Literatürde bu konuya dair bilgi eksikliği olduğu ve bu araştırmanın konu özelinde bilgi eksikliğini giderebileceği düşünülmektedir.

1.9. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı zorunlu olarak Türkiye’ye göç etmiş, Ankara’da yaşayan, Ankara’da bir sivil toplum kuruluşundan destek almış, sığınmaevi deneyimi olan Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet perspektifinden sosyal hizmet

ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Bu temel amaç çerçevesinde araştırmanın soruları belirlenmiş olup bunlar aşağıda soru cümleleriyle ifade edilmiştir.

1. Kadın sığınmaevinden hizmet alan Suriyeli kadınların sosyo-demografik özellikleri nelerdir ?

2. Kadın sığınmaevinde kalan Suriyeli kadınlar Suriye’deki yaşamlarını toplumsal cinsiyet bağılamında nasıl değıerlendirmektedirler ?

3. Kadın sığınmaevinde kalan Suriyeli kadınlar Suriye’de ve Türkiye’de şiddete maruz kaldıklarında nasıl mücadele etmişlerdir ?

4. Kadın sığınmaevinde kalan Suriyeli kadınların kök aileleri ile ilişkilerinin şiddet deneyimlerine etkisi nelerdir ?

5. Kadın sığınmaevinde kalan Suriyeli kadınlar sığınmaevine neden ve nasıl başvurmuşlardır ?

6. Kadın sığınmaevinde kalan Suriyeli kadınların sığınmaevinde verilen hizmetlere dair değıerlendirmeleri nelerdir ?

7. Kadın sığınmaevinde kalan Suriyeli kadınlar Türkiye ve Suriye’yi kadın hakları bağılamında karşılaştırdıklarında nasıl farklar görmektedirler ?

8. Kadın sığınmaevinde kalan Suriyeli kadınlar sığınmaevinden ayrıldıktan sonra yaşamlarını nasıl idame ettirmişlerdir ?

1.10. Araştırmanın Önemi

Yapılan akademik çalışmalar, kadınların savaş dönemlerinde maruz kaldıkları şiddetin arttığını ifade ederek, bu artışın nedenini kadın bedeninin savaş dönemlerinde silah olarak kullanılabilmesine dayandırmaktadır. Bu bağlamda kadınlar savaş süresince cinsel ve fiziksel şiddetin farklı türlerine maruz kalabilmektedirler. Araştırmacının alan deneyimleri göz önüne alındığında Suriyeli birçok kadının hem savaş süresince şiddetin farklı boyutlarını deneyimledikleri hem de savaş öncesi aile içi şiddete maruz kalabildikleri gözlemlenmiştir. Kadınların maruz kaldıkları şiddet, Suriye ile sınırlı kalmamakta, göç sonrası iltica ülkesi olan Türkiye’de de devam etmektedir.

Kadınların Suriye’de maruz kaldıkları toplumsal cinsiyete dayalı şiddete dair başvurabilecekleri koruyucu önleyici hizmet modelleri Suriye’de bulunmamaktadır. Suriye’de yaşanan iç savaş ve ardından gelişen zorunlu göç ile beraber Türkiye’ye gelen kadınlar Geçici Koruma yönetmeliği kapsamında değerlendirilerek Türkiyeli kadınların başvurabildikleri şiddetle mücadele mekanizmalara başvurabilmişlerdir.

Birden fazla dezavantajı yaşayan Suriyeli kadınların Türkiye’de sığınmaevi hizmet modeli ile tanışmalarının hayatlarına olan etkisinin anlaşılmasının, sosyal hizmet ihtiyaçlarının toplumsal cinsiyet perspektifi ile belirlenmesinin büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Literatürde bu konuda yapılmış bir çalışma olmaması nedeniyle, alana katkı sunacağı öngörülmektedir. Araştırmada ulaşılan bilgiler doğrultusunda sosyal hizmet müdahalelerinin geliştirilebileceği bu açıdan araştırmanın kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

1.11. Araştırmanın Varsayımları

Türkiye’ye yapılan zorunlu göçün ardından sığınmaevine yerleşebilme hakkı olan Suriyeli kadınların, bu erişimle beraber özgürleşebildikleri ve güçlendikleri varsayılmaktadır.

1.12. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmadaki temel sınırlılık, araştırmacının Arapça bilmemesi ve katılımcı kadınların da Türkçe bilmemesi sonucunda derinlemesine görüşmeler sırasında Arapça-Türkçe tercüman kullanılmasının zorunlu oluşudur. Araştırmadaki diğer bir sınırlılık sığınmaevi deneyimi Suriye uyruklu daha fazla kadının bulunamamasına ilişkindir.

Bu çalışmanın bulguları, zorunlu olarak Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş, Ankara'da yaşayan ve Ankara'da bir sivil toplum kuruluşundan destek almış, Ankara'da sığınmaevi deneyimi olan 12 kadın ile sınırlıdır. Sığınmaevi deneyimi olan 12 Suriye uyruklu kadının sosyal hizmet ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik bu çalışma, yalnızca bu kadınlar için geçerli deneyimlerden oluşmaktadır.

1.13. Tanımlar

Sığınmaevi deneyimi olan Suriyeli kadınlar: Ankara'da yaşayan, Ankara'da bir sivil toplum kuruluşundan destek almış, sığınmaevinde kalmış, Suriye'den Türkiye'ye zorunlu olarak göç etmiş, 18 yaşından büyük kadınlar

2. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın özneleri, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi, sınırlılıklar ve etik konular başlıkları aktarılacaktır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada temel amaç zorunlu olarak Türkiye'ye göç etmiş, Ankara'da yaşayan, Ankara'da bir sivil toplum kuruluşundan destek almış, sığınmaevi deneyimi olan Suriyeli kadınların sosyal hizmet ihtiyaçlarının toplumsal cinsiyet perspektifinden anlaşılmasıdır. Kadınların deneyimlerinin ve sosyal hizmet ihtiyaçlarının belirlendiği bu çalışmanın doğru anlaşılmasının derinlemesine bir kavrayış ile mümkün olacağı düşünüldüğünden araştırma nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır.

Creswell (2013) olgubilimsel yaklaşımın bireylerin bir fenomen veya kavramla ilgili deneyimlerinin ortak anlamını tanımladığını belirtmektedir. Kadınların deneyimlerine odaklanılacak bu çalışma için en uygun yaklaşımın fenomolojik yaklaşım olduğu düşünülmüştür. Araştırmanın öznelerine ulaşabilmek için amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik (homojen) örneklemenin seçilmesi düşünülmüştür.

2.2. Araştırmanın Özneleri

Bu araştırmanın özneleri amaçlı örnekleme tekniği kullanılarak zorunlu olarak Suriye' den Türkiye' ye göç etmiş, Ankara'da yaşayan, sığınmaevi deneyimi olan, Ankara'da bir sivil toplum kuruluşundan hizmet alan çalışmaya katılmaya gönüllü 12 kadından oluşmaktadır. Veri toplama süreci öncesinde, zorunlu göç sürecini yaşamış

2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye’ye yerleşen, Ankara’da yaşayan, Ankara’da bir sivil toplum kuruluşundan hizmet alan 12 kadının araştırmanın örneklemini oluşturması planlandı. Bu sebeple Ankara’da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşundan gerekli izinler alındı. Görüşmeyi kabul eden 12 kadın ile derinlemesine görüşmeler, kadınların belirledikleri tarihler ve saatlerde yapıldı. Görüşmeler 2021 yılı Kasım ve Aralık aylarında gerçekleştirilmiştir.

2.2.1. Araştırmanın Öznelerini Tanıtıcı Bilgiler

İstanbul: 49 yaşındadır. Suriye’nin Şam kentinden 6 yıl önce resmi olarak Türkiye’ye gelmiştir ve Geçici Koruma Kimlik Belgesine sahiptir. Üniversite mezunudur. İktisat bölümünü bitirmiş ve Suriye’de muhasebeci olarak çalışmıştır. 17, 9 ve 8 yaşlarında 3 çocuğu vardır, çocuklar babaları ile yaşamaktadır. İstanbul, Türkiye’ye geldikten 1 yıl sonra sığınmaevine yerleşmiş, sığınmaevinde 6 ay kalmış, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra orada tanıştığı bir kadınla ev arkadaşı olmuştur. Halen, Ankara’da ev arkadaşıyla beraber yaşamaktadır. Eşiyle boşanma süreci devam etmektedir. Şu anda aktif olarak çalışmakta ve meslek edindirme kurslarına gitmektedir.

Diyarbakır: 26 yaşında, 5 yıl önce kaçak olarak Türkiye’ye giriş yapmış ve Geçici Koruma Kimlik Belgesi almıştır. Suriye’nin Halep şehrinden olduğunu, 13 yaşında ailesi tarafından evlendirildiğini Halep’te ilkokula kadar eğitime devam ettiğini, ardından okula devam etmediğini-edemediğini, ifade etmiştir. Biri 8 yaşında diğeri 3 yaşında iki çocuğu vardır. 8 yaşındaki çocuk eski eşi ile yaşıyor. Türkiye’ye geldikten 4 ay sonra sığınmaevine başvurmuştur, sığınmaevinde ne kadar kaldığını hatırlamamakta aylarca kaldığını ifade etmektedir. Diyarbakır, 3 evlilik yapmıştır. Hiçbir evliliği resmi yollarla olmamıştır. Son evliliğinden dini yollarla boşandığını, 2 yıldır 3 yaşındaki çocuğu ile beraber yaşadığını aktarmıştır. Çocuğunun bakımı nedeniyle çalışmadığını, sosyal yardımlarla geçimini sürdürmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Amasya: 21 yaşında, 6 yıl önce kaçak yollarla Türkiye'ye ailesiyle beraber geldiğini, Geçici Koruma Kimlik Belgesi aldığını, 18 yaşında evlendiğini ifade etmiştir. Suriye'nin Halep kentinden geldiğini, biri 2 yaşında diğeri 10 aylık iki çocuğa sahip olduğunu ifade etmiştir. İlkokul mezunudur. Türkiye'ye geldikten 5 yıl sonra sığınmaevine yerleştiğini, sığınmaevinde 8 gün kaldığını, ardından kök ailesinin yanına döndüğünü, çocuklarıyla beraber kök ailesinin evinde yaşadığını, eşi ile boşanma sürecinde olduğunu aktarmıştır. Çocuğunun bakımı nedeniyle çalışmadığını, sosyal yardımlarla geçimini sürdürmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Edirne: 34 yaşında olduğunu, 4.5 sene önce Türkiye'ye yasal olmayan yollarla geldiğini, Geçici Koruma Kimlik Belgesi aldığını, Halepli olduğunu ifade etmiştir. 23 yaşında evlendiğini, İlkokul mezunu olduğunu aktarmıştır. 6, 5, 2 yaşlarında 3 çocuğa sahiptir. Çalışmamaktadır. Türkiye'ye geldikten 2.5 sene sonra sığınmaevine yerleştiğini 1 ay kaldığını ifade etmiştir. Sığınmaevinde ayrıldıktan sonra eşinin yanına döndüğünü, çocukları ve eşiyle beraber yaşadığını ifade etmiştir.

İzmir: 30 yaşındadır. 5 sene önce Halep'ten Türkiye'ye kaçak yollarla geldiğini, üniversite mezunu olduğunu, üniversitede ekonomi okuduğunu, 22 yaşında evlendiğini, 7 yaşında bir çocuğu olduğunu, Türkiye'ye geldikten 3 sene sonra sığınmaevine yerleştiğini, 3 gün kaldığını sığınmaevinden ayrıldıktan sonra çocuğu ile beraber yaşadığını, eşinden boşandığını ifade etmiştir. Türkiye'de fitness eğitmenliği, sekreterlik gibi çeşitli işlerde çalıştığını, COVID- 19 nedeniyle uzaktan eğitim ve çocuğun bakım yükü nedeniyle halihazırda çalışmadığını ifade etmiştir.

Denizli: 34 yaşında ortaokul mezunu olduğunu, 17 yaşında isteği dışında Suriye'de evlendiğini ifade etmiştir. Suriye'nin Halep kentinden yaklaşık 6 sene önce Türkiye'ye kaçak yollarla geldiğini, Geçici Koruma Kimlik Belgesi'nin olduğunu aktarmıştır. Türkiye'ye geldikten 2 sene sonra sığınmaevine yerleştiğini, 2.5 ay kaldığını, 15, 14, 11 yaşlarındaki üç çocuğu ile beraber yaşadığını, yaklaşık 4 sene önce boşanma davası açtığını davanın henüz sonlanmadığını ifade etmiştir.

Eskişehir: 34 yaşında lise mezunu olduğunu, Suriye'nin Halep kentinden 5 yıl önce yasal olmayan yollarla Türkiye'ye geldiğini, Geçici Koruma Kimlik Belgesi aldığını, 18 yaşında evlendiğini ifade etmiştir. Türkiye'ye geldikten 2.5 yıl sonra sığınmaevine yerleştiğini, 8 gün sığınmaevinde kaldığını aktarmıştır. Eşinden boşandığını, 13, 11, 8 yaşlarında 3 çocuğu ile beraber yaşadığını ifade etmiştir. Bir merkezde Arapça-Türkçe tercüman olarak görev almaktadır.

Adana: 47 yaşında ilkokul mezunu olduğunu, Suriye'nin Halep kentinden 7 yıl önce resmi olmayan yollarla Türkiye'ye geldiğini, Geçici Koruma Kimlik Belgesi aldığını ifade etmiştir. 17 yaşında evlendiğini, 24, 23, 20, 17, 10 yaşlarında 5 çocuğu olduğunu, Türkiye'ye geldikten 6 sene sonra sığınmaevine yerleştiğini, 2 ay kaldığını aktarmıştır. Sığınmaevi deneyiminin ardından eşiyle yaşamaya devam etmiştir. Ev eksenli bir işte çalışmaktadır.

Ankara: 47 yaşında lise mezunu. Suriye'nin Şam kentindendir. 8 yıl önce resmi yollarla Türkiye'ye geldiğini, bir süre Hatay'da yaşadığını ardından Ankara iline taşındığını aktarmıştır. Türkiye'de Geçici Koruma Kimlik Belgesi almıştır. İlk evliliğini 18 yaşında yapmıştır. 27, 20, 13 yaşlarında 3 çocuğu vardır. Tam tarihi hatırlayamadığını yaklaşık 4 yıl önce konukevine yerleştiğini, 1 hafta kaldığını ifade etmiştir. Sığınmaevinden ayrıldıktan sonra eşiyle yaşamaya devam etmiştir. Çalışmamaktadır.

Karaman: 31 yaşındadır. Hiç okula gitmediğini, okuma yazma bilmediğini aktarmıştır. Suriyenin Halep kentinden yaklaşık 7 yıl önce Türkiye'ye kaçak yollarla geldiğini, Türkiye'de Geçici Koruma Kimlik Belgesi aldığını ifade etmiştir. 15 yaşında Suriye'de evlendirildiğini, 13, 12, 7, 6, 4, 2 ve 1 yaşlarında 7 çocuğu olduğunu aktarmıştır. Türkiye'ye geldikten 5 sene sonra sığınmaevine yerleştiğini, 2 hafta kaldığını, ardından eşine döndüğünü söylemiştir. Çalışmamaktadır. Eşi ve çocuklarıyla beraber yaşamaktadır.

Sivas: 32 yaşındadır. Suriye'nin Halep şehrendendir. İlkokul mezunu. Yasal olmayan yollarla 5 yıl önce Türkiye'ye geldiğini, Geçici Koruma Kimlik Belgesi

olduğunu aktarmıştır. 17 yaşında ailesi tarafından zorla evlendirilmiştir. 11, 9 , 7, 2 yaşlarında 4 çocuğu vardır. 9 yaşındaki erkek çocuğu eşi ile yaşamaktadır. Yaklaşık olarak Türkiye'ye geldikten 3 sene sonra sığınmaevine yerleştiğini 11 ay kaldığını aktarmıştır. Çocuklarıyla beraber yaşamaktadır. Sığınmaevine yerleştiğinde hizmet sektöründe bir işte çalıştığını şu anda çalışmadığını ifade etmiştir.

Tunceli: 32 yaşındadır. Üniversite mezunu olduğunu Suriye'de hukuk fakültesi bitirdiğini ifade etmiştir. 6 sene önce Türkiye'ye geldiğini, Geçici Koruma Kimlik Belgesi edindiğini aktarmıştır. Suriye'nin Humus ilinden olduğunu, Şam'da büyüdüğünü, 24 yaşında evlendiğini, 7 ve 5 yaşlarında iki çocuğu olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'ye geldikten 2 yıl sonra sığınmaevine yerleştiğini, 3.5 ay sığınmaevinde kaldığını ardından eşine döndüğünü bir süre sonra ise eşinden boşandığını, şu anda çocuklarıyla beraber yaşadığını söylemiştir. Çocukların bakımı nedeniyle çalışmadığını, sosyal yardımlarla geçimini sağlamaya çalıştığını aktarmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada niteliksel yöntemin esas veri oluşturma tekniği olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmayı gerçekleştirmek üzere, yarı yapılandırılmış bir mülakat rehber formu temel alınarak konuşmalar sürdürülmüş bireysel ve durumsal farklılıklara göre yeni soruların ilavesi ile rehber formun içeriği genişletilmiştir.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yönergesi oluşturulurken hem daha önce yapılan araştırmalar alanyazında incelenmiş hem de araştırmacının kendi alan deneyimi göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından bir derinlemesine görüşme yönergesi hazırlanmıştır.

Hazırlanan derinlemesine görüşme yönergesi Ek 3 olarak sunulmuştur.

2.4. Veri Toplama Süreci

Derinlemesine görüşmeler yapılmadan önce katılımcılara tercüman eşliğinde araştırmaya katılımın tamamen gönüllü olduğu anlatılmış ve Arapça bilen yeminli tercüman aracılığıyla Aydınlatılmış Onam Formu (Ek 4) okunarak imzalatılmıştır. Araştırma sırasında yazılı not alınacağı konusunda öznelere görüşme başlamadan izin alınmıştır. Katılımcı kadınlar not alınması konusunda çekince duymadıklarını belirtmişlerdir.

COVID- 19 pandemisi nedeniyle risk oluşturmaması için katılımcılarla görüşmeler online gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin online olarak planlanması, görüşmelerin daha kolay bir şekilde organize edilmesini sağlamıştır. Araştırmacı görüşme sırasında etik bir ihlal olmaması için bulunduğu yerde yalnız olmayı tercih etmiştir. Çeviriyi gerçekleştiren tercüman da benzer şekilde görüşmeyi kimsenin duyamayacağı şekilde planlama yapmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcılar şiddet deneyimlerini aktarırken bazı anlarda duygulanmışlardır. Bu sırada katılımcılara zaman tanınmış, iyi hissettiklerinde görüşmeye devam edilmiştir. Bazı katılımcılar aktarım yaptıkları için rahatladıklarına dair paylaşımlarda bulunmuşlardır. Katılımcılar görüşme sırasında yalnız olmayı tercih etmişlerdir, ancak bazı anlarda çocukları uyandığı için ara ara görüşme kesilmek zorunda kalmıştır.

Görüşmelere 2021 yılı Kasım ayında başlanmış, yaklaşık iki ay sürmüştür. Görüşme süreleri 65 dakika ile 110 dakika arasında değişmiştir. Derinlemesine görüşmeler katılımcıların uygun olduğu saatlerde gerçekleştirilmiştir.

Şiddet ve sığınmaevi deneyimleri olan kadınların, kadın tercümanla daha rahat paylaşımda bulunacakları düşünülerek çalışma sırasında kadın tercümanla çalışılmıştır. Kadınların daha rahat paylaşımda bulundukları gözlemlenmiştir.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Derinlemesine görüşmeler sırasında katılımcıların paylaşımları not alınmıştır. Verilerin çözümülenmesi için Microsoft Word programı kullanılmıştır. Görüşmelerin tamamı bittikten sonra yapılan bütün görüşmelerin notları birden fazla okunarak analiz edilmiş bu doğrultuda kategoriler oluşturulmuştur. Ortaya çıkan ana ve alt temalar ve görüşme metinleri uzman görüşü alınması için gizliliği sağlanarak iki uzman tarafından okunarak güvenilirliği sağlanmıştır.

2.6. Etik Konular

Ankara Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu araştırmayı etik açıdan uygun bulmuştur. Araştırma öznelere ile derinlemesine görüşmeler yapılabilmesi için hem Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden hem de Ankara’da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşundan gerekli izinler alınmıştır.

Derinlemesine görüşmeler yapılmadan önce katılımcılar çalışmanın amacı, kapsamı ve elde edilecek verilerin ne şekilde kullanılacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Bunu takiben katılımcılara aydınlatılmış onam formu imzalatılmıştır. Öznelerin kimlik bilgileri kullanılmadan takma isimler ile anlatıları aktarılmıştır. Anlatıların yazılı olarak not alındığı bilgisi katılımcılara verilmiştir. Katılımcılar not alınmasında sakınca görmediklerini aktarmışlardır.

3. BULGULAR

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler 7 ana kategori altında incelenmiştir. Sırasıyla, sosyo-demografik özellikler, kadınlık deneyimleri, şiddet, sığınmaevi deneyimleri, Türkiye ve Suriye'nin kadın hakları bağlamında karşılaştırılması, sığınmaevi deneyimi olan Suriyeli kadınların sosyal hizmet ihtiyaçları ve son olarak gelecek beklentileri kategorilerinde inceleme yapılmaya çalışılmıştır.

3.1. Kadınların Sosyo-Demografik Bilgilerine Dair Bulgular

Araştırmaya 12 kadın katılmıştır. Kadınların yaş ortalaması 34.75 dir. Araştırmaya katılan kadınların 3'ü üniversite mezunu, 2'si lise mezunu, 1'i ortaokul mezunu, 5'i ilkokul mezunu, 1 katılımcı da okula hiç gitmemiş okuma yazma bilmemektedir. Kadınların 9'u Haleplidir. 2 kadın Şamlıdır. 1 kadın ise Humuslu ancak Şam'da büyümüştür. 8 katılımcı yasal olmayan yollarla Türkiye'nin sınır şehirlerinden geçerek Ankara'ya gelmişlerdir. 4 katılımcı yasal yollarla Türkiye'ye geldiklerini ifade etmiştir.

Katılımcılardan 2'si Türkiye'de çalışmaktadır. 9 kadın ise çalışmamaktadır. 1 katılımcı Covid 19 pandemisinden önce çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcılardan 3 ü Suriye'de çalışmışlardır. Okula hiç gitmeyen bir katılımcı ailesi tarafından çocuk işçiliğine zorlanmıştır. 8 katılımcı ise Suriye'de çalışmamıştır.

Katılımcıların bir kısmı hem resmi hem dini nikahla evlenmiş, bazı katılımcılar yalnızca dini nikah kıymışlardır. Katılımcılardan 5'i çocuk yaşta evlendirilmiştir. 3 katılımcı 17 yaşında bir katılımcı 15 yaşında bir katılımcı da 13 yaşında evlendirilmiştir.

Kadınların Türkiye'ye göç etme nedenlerinin en önemlisi Suriye'de yaşanan iç savaştır. Bazı kadınlar, savaşın yanı sıra maruz kaldıkları şiddetin göçle azalacağına inandıkları için Türkiye'ye geldiklerini aktarmışlardır.

Görüşme yapılan kadınların 11'i Suriye'de evlenmiştir. Bu kadınların şiddet deneyimi Suriye'de başlamış, Türkiye'de devam etmiştir. Kadınlardan biri Türkiye'de evlenmiştir, partneri tarafından Türkiye'de şiddete maruz kalmıştır.

Katılımcılardan 4'ü sığınmaevinden ayrıldıktan sonra eşine dönmüştür. Bu 4 katılımcıdan biri eşine döndükten kısa bir süre sonra ayrı eve yerleşerek boşanma davası açmıştır. Katılımcılardan 8'i boşanmış ya da boşanmak üzeredir. Bu 8 katılımcıdan biri kök ailesinin yanına dönmüştür. Katılımcılardan 7'si başka bir eve çıkmıştır.

Sığınmaevinde en uzun kalan katılımcı 11 ay, en kısa kalan katılımcı ise 3 gün kalmıştır.

3.2. Kadınlık Deneyimleri

Bu ana kategori altında kadınların Suriye'de kız çocuğu ve kadın olma deneyimleri, maruz kaldıkları toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıklar ve güzel olarak hatırladıkları anılarına yer verilmiştir. Bununla beraber Türkiye'deki deneyimleri, Suriye ve Türkiye deneyimlerinin karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Kadınlık deneyimleri 3 alt kategoride incelenmiştir. Sırasıyla Suriye'de kız çocuğu olmak, Suriye'de kadın olmak ve Türkiye'de Suriyeli kadın olmak alt kategorilerine dair aktarımlarda bulunulacaktır.

3.2.1. Suriye’de Kız Çocuğu Olmak

Kadınlar çocukluk deneyimlerini aktarırken sıklıkla ailedeki erkek kardeşleriyle aralarındaki farklardan ve maruz kaldıkları ayrımcılıktan bahsetmişlerdir.

“Yani davranışlarda aslında ayrımcılık vardı. Yani kız evden sorumludur, evden dışarı çıkamaz; erkek ama istediğini yapar. 10 yaşındaki bir çocuktan ne bekleyebilirsin ? Kocaman evin sorumluluğu bende, annem hiçbir iş yapmıyordu. Benden küçük 2 tane de kız kardeşim olmasına rağmen evin bütün sorumluluğu benim üzerimdeydi. Her şeyi ben yapıyordum, annem sadece evin ihtiyaçlarını getirirdi başka bir şey yapmıyordu ve çok yoruldum 13 yaşına gelene kadar. Kimliğimi bile ben evlendikten sonra çıkardım, babam erkeklere çıkarırdı kızların kimliklerini çıkarmıyordu” (Adana, 47).

Bazı katılımcılar aile ortamının çok huzurlu olduğunu, güzel bir çocukluk geçirdiğini söyleyerek evlendikten sonra sorunlar yaşamaya başladıklarını ifade etmişlerdir.

“İnsan güzel günlerini ailesiyle birlikte yaşar. Biz mutluyduk babam karışmıyordu, çıkmamıza girmemize herkes kendi kararını kendi alıyordu. Öyle rahat ve özgür bir ailede yaşıyordum ben. Erkek ve kız arasında fark yoktu tam tersi, hepimiz aynı şekilde yaşıyorduk kardeşlerimle. Ama evlendikten sonra maalesef görmediğim hayatı gördüm. Ben ailemde küfür dayak görmedim. Ama maalesef evlendikten sonra hayatım değişti. Okumam yazmam yok hiç okula gitmedim, o zaman yardım edecek hiç kimse yoktu, kızlar olarak biz daha büyüktük biz babamla çalışmaya gidiyorduk, babama yardım ediyorduk, evlenmeden önce ailemle birlikte çok güzel bir hayat yaşıyordum özgür bir şekilde yaşıyordum. Giriyordum, çıkıyordum babamla çalışmaya gidiyordum sahlep satıyorduk çok güzel yaşıyordum. Kız ve erkek hiçbiri de okula gitmedi. Babam bizi okula göndermedi, annem değil babam göndermedi bizi, sadece işe yardım etmek için” (Karaman, 31).

“Öyle bir ayrımcılık yok ben doğduğumda zaten abim en büyük erkekti üniversiteye gidiyordu, tam tersi babam kızları daha çok seviyordu erkek çocuklarına göre. Hepimiz okuduk, kızların da hepsi üniversiteye gitti. Sadece ben liseyi bitirdim, üniversiteye gitmedim evlendiğim için” (Ankara, 47).

Ayrımcılığa maruz kalmadığını ifade eden bir katılımcı, kız çocuk olmaktan dolayı okulu bırakmak zorunda kalmıştır. Bunu ayrımcılık olarak yorumlamaması dikkat çekmektedir.

“Kardeşlerimle ilişkim çok güzeldi, benden küçük olmalarına rağmen beni ikinci anne olarak görüyorlardı. Suriye’de ailelerin çoğunda kız ve erkek çocuk arasında ayrımcılık vardır. Ama ailemde hiç öyle bir sıkıntı olmadı. Özgür bir hayatım, kendi düşüncelerim kendi fikirlerim vardı. İstedığımı konuşabiliyordum, istediğimi onlara rahat bi şekilde anlatabiliyordum. Ayrımcılığı bana hissettirmedi ailem. Yaşadığımız toplum kızların okumasına karşı bir toplum değil. Ama uzun zamandır evde sağlık durumu sebebiyle ve benim okulum uzak olduğu için... Ben tek kızım 4 tane erkek kardeşim var, ve ben tek kız olduğum için o sırada babam hastalandı, babamın sağlık durumlarından dolayı ben o zaman okula gitmek istemedim. Ailem endişelenmesin diye okulu bıraktım” (Edirne, 34).

Kadınlardan biri çocukluk deneyimlerinin arasında kök ailesinde tanık olduğu şiddet deneyimlerinden, ailenin çocuğa yönelik ihmalden ve evlenmeye zorlanmasından bahsederek toplumsal cinsiyete dayalı şiddete dair farklı dönemleri kapsayan aktarımda bulunmuştur.

“Maalesef annem ve babam hiç anlaşıyorlardı ve babam çok zalim biriydi, hem anneme şiddet uyguluyordu hem bize. Çocukluk dönemimde ailemde bir cahillik olduğunu fark ediyordum. Babam sürekli şehir dışındaydı. Geldiğinde de annemle sürekli kavga ediyordu. İşte çocuklara öğret, çocuklara bunu yap.. ve annem maalesef bizi her şeyden mahrum bıraktı. Kuzenlerimizle arkadaşlarımızla giyimimiz farklıydı. Tamam biz şehirde yaşıyorduk ama maalesef cahillik vardı annemde ve babamda. Köylü kesimin düşünceleri vardı. Özellikle çalışanları annem

yemek de bile ayırıyordu. İşte bu hani çalışanların yemeği, siz çalışmıyorsunuz derdi. Erkekler çalışıyordu. Bu çocukluğumdan beri böyle. 15 yaşına geldim ve maalesef ayaklarımda sorun oldu. Ayaklarımda aşırı bir ağrı vardı ve bacaklarım artık ayrı bir şekildeydi. Çıkamıyordum merdivenlerden, tutunarak çıkıyordum. Bununla ilgili annem babamı suçluyordu, babam da annemi suçluyordu. Bir doktora bile götürmediler. Tabi bu arada ben ayaklarımda ağrısını unuttum çünkü beni zorla kuzenimle evlendirmeye zorluyorlardı. Aslında bir ağrı vardı ama ondan daha büyük bir acı vardı. Zorla beni kuzenime vermeye çalışıyordu ailem, ondan sonra 2 abimden şiddet görmeye başladım çünkü ben kuzenimle evlenmek istemiyordum. Abilerim beni dövmeğe başladı. 2 abim o beni isteyen amcamın oğlunun kız kardeşleriyle evliydi ve onlar iki kız aldıkları için o aileden beni ya da başka bir kız vermek zorundalardı, o yüzden dayak yiyordum 17 yaşına geldiğimde zorla ona verdiler, kuzenim de 24 yaşındaydı” (Sivas, 32).

Çocukluk dönemine dair öne çıkan önemli bir konu evlilik kararına nasıl varıldığına ya da zorla evlendirilmeye dair yapılan paylaşımlardır.

“Yani artık ben istedim neden diye sorarsan çünkü ailem bana çok izin vermiyordu, pek sevgi yoktu. Kültürümüzde kızlar 16 17 yaşında evlenmeli. Ben artık 18 yaşındaydım ve de babam beni pek okutmak istemiyordu. Dedim ki valla ben bu evde kalırsam işsiz, eşsiz ve okumasız kalırım. Onun için dedim ki valla evleneyim kim olursa olsun. Onunla karşılaştığımda dedim ki olsun ya daha iyisi yok yani bulamadım açıkçası. Evlenmezsem bu evde kalırım, babam çok sert bi insan. Tek kızım 4 erkek kardeşim var, ekonomik olarak bizim durumumuz pek iyi değildi yani dedim ki evleneyim ne için oturacağım bu evde daha ben dedim” (Eskişehir, 34).

Çocuk yaşta evliliğe zorlanan bir katılımcı, çocukluk dönemini güzel hatırlamadığını, evlendiğinde yaşamının daha iyi olacağını düşündüğünü aktarmıştır.

“Daha güzel bir hayat yaşayacağımı zannettim ve yaşadığım hayattan kurtulmak için eşimle evlendim. İlk nişanlandığımda 14 yaşındaydım ve 35

yaşındaydı beni isteyen kişi. Durumu iyiydi. Babam herhalde durumu iyi olduğu için beni zorla verdi. Dayak da yedim ve yüzükleri zorla taktım. Benden önce 3 evlilik yapmıştı, ayrılmıştı ve 4. bendim. Biz imam nikahı da kıydık sözler kesildi ama çok şükür iptal oldu. 17 yaşına gelene kadar yine birine verdiler yine aynı şekilde karısından boşanmıştı o da abimin tanıdığı yengem tarafındandı. Yine yüzükler takıldı ve son anda eşine döndüğü için iptal oldu o da çok şükür. Tekrar yine biriyle nişanlandım, o da askerdi, 1 sene 4 ay sözlü kaldım, tabi imam nikahı da vardı o da askerdi vefat etti öldükten sonra 4 ay sonra bu eşimle evlendim, 18 yaşındaydım” (Adana, 47).

Kız çocuğu olma deneyimi anlatılarda ayrımcılık odaklı ilerlemiştir. Kadınların erkek kardeşleriyle aralarındaki farklardan bahsetmeleri, kız çocuğu olarak bakım yükü ve ev içi görevlerden sorumlu olmaları tipik toplumsal cinsiyet rollerine işaret etmektedir. Benzer şekilde erkeklerin çalışma hayatında yer alması ve kız çocuklarının evliliğe zorlanması da bunu desteklemektedir. Katılımcıların bazıları ayrımcılığı fazlasıyla içselleştirip normalleştirerek, ayrımcılığa maruz kalmadığını ifade etmiştir. Ancak anlatılarda kız çocuğu olarak eğitim gibi temel bir haktan mahrum bırakıldıkları görülmüştür. Vurgulanması gereken bir diğer nokta ise kadınların evlilik deneyimlerine çocukluk anlatıları içerisinde yer vermeleri olmuştur.

3.2.2. Suriye’de Kadın Olmak

Çocukken yaşanan ayrımcılığın yetişkin bir kadınsa da benzer yansımaları katılımcıların paylaşımlarından anlaşılmıştır. Bu ayrımcılığın kaynaklarına dair din ve adetler üzerinde sıklıkla durulmuştur. Dinin kadınlara haklar tanıdığı ancak adetlerin ayrımcılığa yol açtığını ifade eden katılımcılar olmuştur.

“Suriye’de ayıp gûnahtan daha büyüktü. Hani Allah korkusundan daha büyük gûnahtır ayıp” (Diyarbakır, 26).

Katılımcılardan biri erkek ve kadınlar arasındaki ayrımcılığa dair düşüncelerini “büyük fark var” ifadesi ile dile getirmiştir, benzer şekilde bir diğer katılımcı erkeklerin daha çok saygı gördüğünü aktarmıştır. Bu ifadelerin aksine bir başka katılımcı ise kendi deneyiminde tam zıttı olduğunu “kadınlar bir numara” şeklinde ifade etmiştir.

“Suriye’de erkek ve kadın olmak arasında çok büyük bir fark var. Erkek kendi hayatına hakimdir, istediği her şeyi yapar ama kadın olduğunda birşey yapamaz. Suriye’de herkes karışabilir hayatına, burası gibi değil. Mesela burada kadın gidip çalışabilir. Benim yaptığım gibi. Çalışıyorum, çocuklarıma bakıyorum ama orada öyle bir durum yok. Herkes sana karışır ailen karışır, komşuların karışır, herkes karışır” (Denizli, 34).

“Özellikle bizim toplumda erkeğe daha çok saygı duyuluyor, erkeklere daha çok hak veriliyor, kadının her zaman hakları eksik, ben çok şiddete maruz kaldım” (Sivas, 32).

“Bizim ailede kızlar birinci numaradayız, her konuda kadın olarak karar verirken, eğitimde... Yani ben üniversite bitirdim, üniversite mezunuyum ama erkek kardeşim lise bitirdi. Kadınların Suriye’de hakları vardır, tabi bazen aileden aileye de değişiyor biz aile olarak öyleyiz kadın okuyabilir, özgürlüğünü de yaşayabilir. Bir kadın boşanmaya kalksa Suriye’de haklı ya da haksız olsa iyi bir avukatla birlikte bütün haklarını alabilir, her şeyi alabilir” (İstanbul, 49).

Katılımcılardan biri kadınların yaşadığı ayrımcılık ve eşitsiz muamelenin kaynağının kadınların kendisi ve eğitimsiz olmalarıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Kültürel öğelerin önemli olduğunu ancak kadınların eğitim yoluyla kendilerini geliştirerek ayrımcılığın önüne geçebileceklerine dair aktarımda bulunmuştur.

“Benim görüşüm kadın Suriye’de iyiydi aslında, şanslıydı ve özgürdü. Bazı kadınlar kendi özgürlüğünü, kendi hayatını, kendi cahilliği nedeniyle yaşayamadı.

Bu okumaya da bakmıyor, kültür ve adetlere de bakmıyor. Bence, kadın okumuş olsa bile kendini baskı altında bırakıyordu. Kadınlar kendi kişiliklerini kendileri silmiştir. Aslında bu cahilliğin nedeni eğitim ya da din değil. Çünkü din kadına hak verdi, kadını yüceltti ama bazı kadınlar kendi haklarını bilmiyor yani araştırmıyor kendi haklarını, aslında kanunda ve dinde vardır bunlar ama Suriye’de daha çok adetlere bağlıydılar işte hani ayıptır kadının çıkması, kadının boşanması ayıptır daha çok bunları önemsedikleri için... Suriye'deki insanlar daha çok adetleri önemsedikleri için adeti daha ön plana koydukları için kadının hakkı yok diyorlardı yoksa kadınların kanunda ve dinde hakları var” (Edirne, 34).

Görüşme yapılan bir kadın, savaşın eğitim ve iş yaşamına olan olumsuz etkisini buna bağlı gelişen evlilik kararını ve yaşamının nasıl evrildiğini aktarmıştır. Evlenmek durumunda olan katılımcı, nişanlılık döneminde ilişkisini bitirmek istemesine rağmen adetlerden çekindiği için bitiremediğini ifade etmiştir.

“Ben ilk üniversiteye kayıt olduğumda bu evlilik fikri falan hiç aklımda yoktu. Benim bir hayalim vardı, okuyup bitirip sonra çalışacaktım. Ama maalesef savaş olduktan sonra ve şehirden köye gittikten sonra hayatım bitti. Okuma hayatım üniversite hayatım bittiği için ve hayatıma devam etmek zorunda olduğum için evlendim. Yeni mezundum ben nişanlandığımda, bitirdikten sonra evlendim, şimdi şehirden köye gittiğimiz için orada çalışma alanım baya bir daraldı, çalışamazdım... Çünkü avukatlar orada stajyerlik yapamaz çalışamazlar köyde... Bu yüzden evlendim. Okudum ama kendimi geliştiremedim. Eninde sonunda her kadın evlenecek diye ben de öyle karar aldım evlendim. Nişanlandıktan sonra pişman oldum ama bizim adetten kültürden dolayı geri dönemedim. Sözlendikten sonra dönme şansın yok ve ben o durumu kabullenip devam ettim. Mesela çok bakımlı değil, çok yakışıklı değil, sinirli, iletişim sorunu vardı, ama dedim ki değişebilir evlendikten sonra o yüzden” (Tunceli, 32).

Suriye’de kadın olma deneyimleri ve kız çocuğu olma deneyimleri paralellik göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik paylaşımlar dikkat

çekmektedir. Kadınların din, adetler, kültür üzerine paylaşımları ağırlıktadır. Bu dinamikler ayrıca tartışılacaktır.

3.2.3. Türkiye’de Suriyeli Kadın Olmak

Kadınların Türkiye’de Suriyeli kadın olmaya dair deneyimleri farklılıklar göstermektedir. Deneyimlerin farklılaşması birçok durumla ilişkili olabilmektedir. En belirleyici faktörlerden biri kadınların kişisel farklılıkları ve bireysel dinamikleridir. Aynı zamanda Türkiye’nin Suriye’ye göre kadın hakları bağlamında farklılaşması ve bunun gündelik pratiklere yansması da Suriyeli kadınların deneyimlerini farklılaştırmıştır. Türkiye’de olmanın kendisini geliştirdiğini, Türkiye’yi sevdiğini ifade eden kadınların yanı sıra, Türkiye’deki yaşamın Suriye’ye kıyasla kendini daha kötü hissettirdiğini ifade edenler de olmuştur.

“İlk geldiğimde kendimi gurbette hissettim yabancı bir yerde gibi, ama sonradan alıştım ve çok sevdim, şimdi bana sorsalar Suriye'ye dönmeyi hiç istemem, Ankara benim için benim ülkem benim yerim Ankara, siz benimle konuştuğunuz için değil ama gerçekten çok iyi Türkler var, bi de burada kadın hakları var, kadının hakkını savunacak, destek olacak merkezler var” (Karaman, 31).

Savaşın hem kendi yaşamına hem insanlar üzerindeki etkisini ifade eden bir katılımcı, ülkeden vazgeçmeye karar veren insanların birçok şeyden vazgeçmeye dair bir bilinçleri oluştuğunu söylerken bazı Suriyeli kadınların ise sabit kaldığını, Türkiye’deki yaşama adapte olmakla ilgili bir çaba sergilemediklerini aktarmıştır. Katılımcı, kendisinin Türkiye’ye geldikten sonra kendi kişisel gelişimine odaklandığını, Türkçe öğrendiğini, mutlu olduğunu ifade etmiştir.

“Mesela bazı kadınlar artık düşünüyorlar ki ben bu hayata katlanmak zorunda değilim hem savaş, hem fakirlik, hem çocuklar... Büyük bir sorumluluk hepsi. Bu yüzden vazgeçmeye karar verdiler, vazgeçmek artık... Ben artık kaçıp gideyim ne olursa olsun dediler bencillik yaptılar. Bazı kadınlar arkalarında ağlayan

çocuklarını bırakıp gittiler. Belki ilk geldiklerinde birazcık zorlandılar alışana kadar ama alıştıktan sonra artık etrafındaki insanlara aldırmadılar... Kendilerini Türk kadınlarla karşılaştırdılar, tabi tabi bu kadın neden çalışıyor neden tek başına çıkıyor geliyor neden erkeklere kızıyor neden hakkı var, neden burada erkekler korkuyorlar eşinden, neden saygı gösteriyorlar neden pek dövüyorlar işte neden bayan istediğini yapabilir giyebilir söyleyebilir... Düşünmeye başladılar yani ben de böyle olmak istiyorum bir deneyim bari oluyor mu acaba. Bazı kadınlar da Suriyedekiyle aynı kaldılar. Mesela sana bir tane örnek vereyim 10 yıldır buradalar onlar hala aynı kültür aynı hayat aynı tas aynı hamam... Ne kendini geliştirmek istiyor her şeyi reddediyor hep eski geçmişine bağlı... Bu değişiklik sadece ekonomik olarak hayatı değiştirebildi ama ne fikir olarak ne düşünce olarak hiçbir şeyi değiştirmek istemiyor. Bu kötü bir şey, aynı toplumda kaldılar. Mesela başka insanlarla görüşmek istemediler, rahat alanlarından çıkmaktan korktular. Ya ben çıkarsam şimdi kafam karışabilir işte ailem belki bana karşı çıkabilir yani niye uğraşayım allah aşkına belki yarın ölüp giderim uğraşmak mı isteyeceğim bu yaştan sonra bu çocuklarımdan sonra yani böyle düşünüyorla... Ben çok mutluydum evet çok mutluydum, çünkü hem savaştan kurtuldum hem yani istediğimi yapabilirim öğrenebilirim yeniden yeni bir hayata başlayabilirim kızlarım güvenli bir yerde yani ölmekten artık korkmayacağız. Ben Türkiye'ye gelince artık kendimle ilgilenmeye başladım yani şöyle kendim için laptop ve telefon aldırđım. Telefon eşimde yoktu ben telefon sahibi oldum (gülüyor) artık internetim var, öğrenmeye başladım çevremi geliştirmeye çalışıyorum işte araştırıyorum... Plan yapıyordum eğitimimle ilgili nasıl yapacağım birkaç yıl sonra tekrar üniversiteye girebilirim çünkü ben artık karar verdim burada kalacağıma karar verdim. Birkaç ay falan duracaktık aslında savaş bitmeyince ve bitmeyeceğini düşününce artık dedim ki hep buradayız o zaman artık işe başlamam lazım dedim. Ben kendim ingilizce öğrenmeye devam ettim. Sürekli conversion bir şeyler izliyordum. Sonra dedim ki valla ben burada uzun bir süre oturacağım madem şu türkçeyle bir uğraşayım bari öğreneyim dedim. Bana çok ağır bir dil gibi geliyordu açıkcası, kardeşim konuşuyordu. Ben hayatta konuşmam dedim nasıl konuşacağım böyle, şimdi ben kardeşimden daha güzel konuşuyorum”(Eskişehir, 34).

Kadınlardan biri Türkiye’de Suriyeli olmanın daha zor olduğunu ifade etmiştir. Bu zorluğu “her zaman savaş içerisindeyim” diyerek aktarmıştır.

“Her zaman savaş içindeyim ben, hem eski kocam yüzünden hem sonrasında olanlar... Eşim Türkiye dışına kaçtı hiç nafaka ödemediği için, burada kadın güçlü olmalı, güçlü olmazsa kaybolur” (İzmir, 30).

Bir başka kadın coğrafyanın deneyimi üzerinde etkili olmadığını kök aileden uzak yaşamının zorluk yarattığını aktarmıştır.

“Kendimi yalnız ve yabancı kimsesiz gibi hissettim Türkiye’de. Yok hani kimsem olmadığı için Suriyeli olduğum için değil ailem yanımda olmadığı için... Ben Suriye’de olsaydım ve ailem yanımda olmasaydı yine ben kendimi yabancı olarak görecektim çünkü kimsem olmayacaktı” (İstanbul, 49).

Kadınlardan biri, Türkiye’deki deneyimlerini aktarırken Türkiyeli kadınların “eşimizi elimizden alacaksınız” söylemlerine maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

“Yok bir şeye maruz kalmadım sadece bazı Türk kadınlardan hani laf olarak siz eşlerimizi alıyorsunuz, kötüsünüz gibisinden bazı laflar duydum” (Sivas, 32).

Bir diğer kadın ise bu kategoriyle ilgili olarak Türkiyeli komşularıyla yaşadıkları deneyimleri aktararak, bazı komşularının iyi ve yardımsever bazı komşularının ise dışlayıcı tutumları olduğunu ifade etmiştir.

“Bir komşu sadece ben onda fark ettim hani yabancıları Suriyelileri sevmiyor. Sandalyeyi dışarı koysam bana diyor ki koyma. Benimle konuşmuyor kötü davranıyor ama öbür komşularım bana karşı çok iyiler yemek yapsalar bana getiriyorlar, çocuklarıma kıyafet falan getiriyorlar” (Tunceli, 32).

Katılımcılardan biri Türkiye'nin farklı illerinde farklı kadınlık deneyimleri olduğunu söyleyerek Ankara ve Hatay'ı karşılaştırmış Hatay'da yaşadığı olumsuz deneyimleri aktarmıştır.

“Hatay'da çok kötü durumlara maruz kaldık, hani sorunlar çok yaşadık herkeste bir ırkçılık var, sevilmiyorsun ama Ankara'ya geldikten sonra yok ve birçok insan bizi kullanmaya çalıştı Hatay'da, Antakya'da, istismar her türlü istismara maruz kaldık hatta bir keresinde kızımı satmaya çalıştılar Kıbrıs'ta” (Ankara, 47).

Türkiye'de Suriyeli kadın olmakla ilgili anlatılar kadınların göç sürecine yükledikleri anlam, karşılaştıkları zorluklar, kişisel faktörler, ailesel faktörlerle anlam bulmuştur. Bu kapsamda Türkiye'ye gelmek bazı kadınlar için özgürleştirici olurken bazı kadınlar için daha zor deneyimlerin yaşanmasına yol açmıştır. Kadınların birçoğu için Türkiye'de Suriyeli kadın olmak farklı açılardan yorumlanmıştır, bu kategoride bu farklı açılar gösterilmeye çalışılmıştır.

3.3. Şiddet

Bu ana kategori, kadınların şiddet tanımları, şiddetin sebeplerine dair düşünceleri, şiddet deneyimleri ve şiddet aktörleri, coğrafya ve kadınların şiddetle baş etme yöntemleri, kadınların kök ailelerinin şiddet deneyimine etkisi alt başlıklarında incelenecektir.

3.3.1. Kadınların Şiddet Tanımları

Şiddet Nedir?

Katılımcıların hepsi, şiddetin yalnızca fiziksel olmadığını, hakaretin kötü davranışın da şiddet içeren bir davranış olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar şiddet türlerinin hepsini sayabilmişlerdir.

“Benim için sözde şiddet vardır dayak olarak vardır. İftiraya uğramak suçlanmak o da benim için şiddettir, hatta senin aileni görmek için izin vermiyorsa o da bir şiddettir. En büyük şiddet dayak atıp seni yapmadığın bir şeyle suçlamaktır” (İstanbul, 49).

“Şiddet hani psikolojik baskıya maruz kalmak, sürekli boş sebepler için dayaklar yemek... İlk eşimin annesi sinirlendiğinde, annesi bana kızdığında bana dayak attırıyordu. Yani her türlü şiddet ve aynı zamanda da psikolojik şiddet” (Diyarbakır, 26).

“Şiddet sadece darptan ibaret bir şey değildir. Bazen kadının haklarına erişememesi bir şiddettir, kadının karar alma hakkının elinden alınması o da bir şiddettir. Kötü davrandığında iyi davranmadığında o da bir şiddettir bu bazen darptan daha kötü oluyor” (Edirne, 34).

“Şiddet uyguluyor, fiziksel oluyor, sözel oluyor şiddetin çok çeşitleri var” (İzmir, 30).

Katılımcılardan ikisi Türkiye’ye geldikten sonra şiddet algılarının, şiddet tanımlarının farklılaştığını ifade etmişlerdir. Bu durumun temel nedeninin Türkiye’nin Suriye’ye göre kadın hakları bağlamında daha ileride olması ve kadınların buna dair bilgi almış olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

“Sözel olarak olur yani Türkiye’de sözelin de bir şiddet olduğunu fark ettim” (Diyarbakır, 26).

“Biz psikolojik şiddeti şiddet olarak görmüyorduk. Çünkü bildiğimiz şiddet dövme... Ama psikolojik şiddet bizim için lükstü biraz” (Eskişehir, 34).

Anlatılarda özellikle bazı kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türleri konularında bilgi sahibi oldukları gözlemlenmiştir.

3.3.2. Kadınların Şiddetin Sebeplerine Dair Düşünceleri

Kadınlar, şiddetin kaynağı ve sebeplerine ilişkin paylaşımlarda bulunurken çoğunlukla, eşlerinin psikolojik problemleri olduğunu bu sebeple şiddet uyguladıklarını aktarmışlardır. Bazı kadınlar psikolojik problemlerin yanı sıra ekonomik sorunlar neticesinde çıkan huzursuzluk nedeniyle şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bazı kadınlar eğitimsiz erkeklerin şiddet uygulayabileceğini ifade ederek eğitimsizlik ve şiddet uygulamakla ilgili bağlantı kurmuşlardır. Erkeklerin kendi kök ailelerinden etkilenecek kadınlara şiddet uyguladığını ifade eden katılımcılar da olmuştur.

Bazı katılımcılar ise, kendi kök ailesinden uzak olduğu için eşinin rahatlıkla kendisine şiddet uyguladığını kök ailenin yakınlarında olmanın şiddetin önüne geçebileceğini ifade etmiştir.

“Ama Türkiye’ye geldikten sonra beni yalnız gördüğü için hani destek olacak kimsem olmadığı için daha şiddetli bir şekilde uygulamaya başladı” (İstanbul, 49).

“Bir kadın eğer evlendikten sonra ailesine yakın olursa ailesinin yanında olursa eşiyle eşittir ama evlenip de eşi onu ailesinden çok uzak bir yere götürürse farklı davranır. Evet ben 7 yıldır uzaktayım ailemden ve kimsem yok. Bir sorun olduğunda eşim direkt bunu güç olarak görüp de hani senin burada kimsen yok, ailen yok, ne yapabilirsin diyor bana... Onlar için normal, bütün ailesi öyle, öyle görmüş, maddi sorunlardan dolayı da bana patlıyor, dövüyor” (Karaman, 31).

Katılımcıların önemli bir kısmı şiddetin nedenlerine ilişkin tek bir faktör söylememiş, birkaç neden birden saymışlardır. Bu nedenler arasında, kültürel faktörler, eğitimsizlik, ekonomik nedenler, psikolojik sorunlar yer almaktadır.

“Eşimin psikolojisi de kötüydü 2,5 yılı hastanelerde geçirdi. Çocukken annesi bırakıp gitmiş. Annesinin yokluğunu gördü tekrar onu kaybeder korkusu sebebiyle

öyle bir şeyler yaşadık. Tabi ben onu bahane olarak hani eşim bunu yapabilir demiyorum ama benimki de fevri bir davranıştı, sürekli tartışmalar yaşıyorduk çünkü ben evde tek kalıyordum ve ev sahibi sürekli zorluyordu kirayı ödeyin diye. Oğlunu gönderiyordu, kapıya zile basıp da ben kirayı istiyorum diyordu. Ben arıyordum eşimi hastaneden dön diyordum, eşim annemi bırakıp da gelemem diyordu. Ablasını arıyordum sen git annenin yanına ablasıyla kavga ediyordum sen git eşim gelsin bize baksın” (Edirne, 34).

“Maalesef kayınvalidem buna daha çok sebep olmaya başladı, hani onu sakinleştireceğine daha da çok sorun yapıyordu. Erkekler akılsız oldukları için bu şiddeti uyguluyorlar ya da erkek dediğinin lafı dinlenmeli... Kadın onun lafını dinlemeli, sözünden çıkmamalı... Adetlerinde, kültürlerinde gördüğü için bu şiddeti uyguluyorlar kadınlarına. Laf dinlemeyen kadın dövülmeli, dayak yemeli kayınvalidem bile bunu söylüyordu” (Sivas, 32).

“Eski eşim futbolcuydu Suriye’de futbolcu olarak da bir kulüpte oynuyordu. Her maçtan sonra bir maaşı vardı. Buraya geldik maalesef oturdu inşaatta çalıştı. İkameti olmadığı için bir yerde iş bulamadı. İnşaatta çalışıyordu bir gün çalışıyordu 10 gün çalışmıyordu. Benim ailem öyle bir aile değil işe alışmış. Ailemin Suriye’de kendi iş yerleri var ama bunlar öyle değil ve ben kavga ediyordum onunla neden öyle yapıyorsun senin bir geleceğin var, çocuğun var çalış... Maddi durumumuz da çok aşırı düşüktü ona kızıyordum, bağırıyordum, iş bul çalış diyerekten öyle bir olaylar oluyordu aramızda... Şiddet psikolojik sorun yaşayan insandan çıkar, kişiliği güçlü olmayan birinden çıkar, yani şiddet uygulayan biri kendi istediğini anlatamadığı için şiddete başvuruyor” (İzmir, 30).

“Aslında psikolojik sorunları olduğu için egolarını tatmin etmek için... Biz her şeyiz her şey bizim elimizde güç bizde... Kendilerini öyle tatmin ettikleri için şiddet uyguluyorlar” (Diyarbakır, 26).

“Yani bir sebep bulamıyorum bir kişi eşini neden dövsün hani mutlu hayatını... Bazen sebep olarak sinir, işlerin yolunda olmaması, bunlar sebep oluyor. Anlatamıyorum, anlamıyorum neden şiddet uygulandığını” (Amasya, 21).

Katılımcılardan biri dinin kadını yücelttiğini, din ve kültür arasında bir bağlantı kurmayarak şiddetin kültürel olduğunu aktarmıştır.

“Dine bağlı değil çünkü din kadını yüceltti, kadına haklar verdi. Kültür böyle. Bir de psikolojik sorunları var gibi sanki sıkıntılı” (Denizli, 34).

“Neden diye sorarsan çünkü adam ya da herhangi bir insan terbiye almayan okumayan ya da cahillerle yaşayan insanlar babası gibi ya da ailesi gibi ya da gördüğü erkekler gibi davranabilir bu doğal bir şey, ben onun farkındaydım. O insan belki böyle olmak istemiyor ama etrafına baktığında herkes öyle yapınca o da yapıyor” (Eskişehir, 34).

Bir katılımcı eşinin madde bağımlısı olduğunu ifade ederek bağımlılık ve şiddet uygulamaya dair ifadelerle yer vermiştir.

“Şimdi ben alkollü bir insanın ya da uyuşturucu kullanan bir insanın davranışlarını, nasıl biri olduğunu bilmiyordum. Eşim geliyordu ama geç saatlerde geliyordu, normal olmuyordu. Ben bundan önce hiç öyle bir şey görmedim. Geliyordu ve ondan da dayak yiyordum sonra öğrendim ki hem alkol bağımlısı hem madde bağımlısı” (Adana, 47).

Katılımcılardan biri şiddetin nedenlerinden biri olarak eşin kök ailesinin etkisini aktarmıştır.

“5 kız kardeşi vardı ve evli değillerdi sadece bir tanesi evlendi ve boşandı. Sürekli işte şey yapıyolardı; onu döv bunu yap... Ben bazen telefonunu alıyordum bakıyordum, yazıyolardı ona.. Ben yeni doğum yapmıştım Türkiye’de olmama

rağmen... İşte ona yemek getirme, aç bırak, onu döv. Erkek kardeşleri de yazıyordu eşime, onu bırak kardeşlerinin yanına git... Evlenen kız kardeşi eşiyile problem yaşadığında neden kız kardeşim eşiyile sorun yaşadı diyerek beni dövüyordu. Sürekli kız kardeşlerinin lafını dinliyordu onlar ne söylerse gelip yapıyordu” (Tunceli, 32).

Ataerki ve oluşturduğu şiddet aktörleri kadınları birçok açıdan mağdur etmektedir. Kadınların yalnızca eşlerinden değil, eşin akrabalarından da şiddete maruz kalması bunun bir örneğidir. Şiddet uygulayan birinin psikolojik sorunları olabileceği klasik inancının yanı sıra bunun güç ilişkisine dair olduğunu anladığını ifade eden katılımcılar da olmuştur. Katılımcılar her ne olursa olsun maruz kaldıkları şiddeti haklı görmemektedirler. Bu noktada kadınların eşitlikçi ve özgürleştirici bir yaklaşımda olduklarını söylemek yanlış olmaz.

3.3.3. Coğrafya ve Kadınların Şiddet Deneyimleri, Şiddet Aktörleri

Görüşme yapılan kadınların 11’i Suriye’de evliliklerini gerçekleştirmişlerdir. Kadınların şiddet deneyimleri ya evlendikten hemen sonra ya da hemen öncesinde başlamaktadır. Şiddet deneyimleri Suriye’den Türkiye’ye uzanmaktadır. Birçok kadın Türkiye’ye geldiklerinde şiddetin derecesinin arttığına yönelik paylaşımlarda bulunmuştur. Bazı kadınların yalnızca eşlerinden değil eşlerinin akrabalarından özellikle kayınvalidelerinden de şiddet gördükleri öğrenilmiştir. Eş ve eşin akrabaları dışında şiddet uygulayan başka aktörler de yer almaktadır. Bu alt kategori kendi içerisinde 5 alt kategoriden oluşmaktadır. Sırasıyla kadınların eşleri tarafından Suriye’de maruz kaldıkları şiddet, kadınların eşlerinin akrabaları tarafından Türkiye’de maruz kaldıkları şiddet, kadınların eşleri tarafından Türkiye’de maruz kaldıkları şiddet, kadınların eşlerinin akrabaları tarafından Türkiye’de maruz kaldıkları şiddet ve şiddet uygulayan diğer aktörlere dair bulgular paylaşılabacaktır.

3.3.3.1. Kadınların Eşleri Tarafından Suriye’de Maruz Kaldıkları Şiddet

Görüşme yapılan kadınların birçoğu şiddetin farklı türlerine maruz kalmışlardır. Fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddet deneyimlerine dair paylaşımlarda bulunmuşlardır.

Suriye’de birden fazla evlilik yapan ve tekrar ailesi tarafından evliliğe zorlanan bir kadın deneyimlerini paylaşırken, şiddete maruz kaldığı için evliliklerini bitirdiğini vurgulamıştır. Eş yalnızca katılımcıya değil, çocuklara da şiddet uygulamaktadır. Maalesef eşin çocuğa uyguladığı şiddet sonucunda çocuk Suriye’de vefat etmiştir.

“Savaştan önce savaş esnasında savaştan sonra hayatım aynı şekilde devam etti, hiçbir farkı yok. İlk eşimden ve annesinden dayak yiyordum. İkinci eşim de madde bağımlısı olduğu için aynı şekilde yine şiddete maruz kaldım. İlk eşimden hamileyken dayak yiyip karnımdaki bebeğin ölmesinden dolayı ayrıldım. İkinci eşim madde bağımlısı ve de şiddet vardı... Dayak yüzünden eşim... Kızıma vurduğu için kızım öldüğü için ayrıldım. Ben sürekli başka bir kadınla evleneceğim lafı... Bu da herhangi bi kadına psikolojik baskıdır, psikolojik bir şiddettir. Hem Türkiye’de hem Suriye’de bunu söylüyordu” (Diyarbakır, 26).

Kadınların önemli bir kısmı evliliğin ilk zamanlarında şiddetin başladığını ifade etmişlerdir.

“Yeni doğum yapmıştım şiddete maruz kaldım, eşimin babası kayınbabam bana laf söyledi ve ben kendimi savundum. Ben onlarla birlikte aynı binada oturuyordum ve eşim o yüzden beni dövdü, dayak attı” (İzmir, 30).

“Evlendikten 3 gün sonra dayak yedim bana vurdu (gülüyor), yeni gelin olduğum için ben daha ona alışkın değildim ve onun isteklerini hani bilmiyordum diye... 24 saat yanından ayrılmamalıyım isteklerini istediği zaman vermem

gerekiyor, o yüzden dayak yedim. Bir keresinde evde yoktu cebinden 10 lira aldım, gidip ekmek aldım çocuklara yedirmek için, geldiğimde sen nasıl cebimden para alırsın dedi. Bu yüzden dayak yedim. Bir keresinde akşam geldi, ben neden hazır değilim, istemesem de ben onunla ilişkiye girmek zorundaydım, hazır olmadığım için dayak yedim” (Denizli, 34).

“Maalesef evlendiğim gün beyaz gelinlikle geldiğimde eşim bana dedi ki ben senin yaptıklarını unutmadım. Beni evden kovdun, bana bunları söyledin ben bunları unutmadım dedi. Ben seninle kuzenim olduğun için adetlerimiz öyle olduğu için evlendim. İşte sen benim annemin sözünden çıkmayacaksın, kız kardeşimin lafından sözünden çıkmayacaksın, bizim adetlerimiz böyle bizim huyumuz böyle bunları bana söyledi. Bana dedi ki bak benim huyuma suyuma gitmezsen döverim ve ben çok inanmadım lafta söylüyordur diye düşündüm” (Sivas, 32).

“Şimdi nişanlıyken biraz şiddet uyguladı. Evlendikten sonra evliliğimizin üçüncü gününde dayak yedim ben ve ailemin yanına gittim. 5-10 günde bir haftada bir elini kaldırıp dövüyordu. Aileler diyordu birbirinizi tanımıyorsunuz, anlaşılamıyorsunuz olabilir diyorlardı” (Tunceli, 32).

Suriye’de çalışan bir kadın, şiddet deneyimleri ve yaşadığı huzursuzluğu işe gittiğinde nefes aldığını söyleyerek ifade etmiştir.

“Evlendikten on ay sonra hamileydim ve doğumum yaklaşmıştı o zamandan beri şiddete maruz kalıyorum. Eşimle beraber yaşıyorduk ailem de uzaktı ve ailemin oturduğu yer tehlikeli olduğu için gidemiyorduk ve kendisi zaten normalde izin vermiyordu ailemin yanına gitmeme. Beni dövüyordu, aileme küfür ediyordu ailemin yanına gittiğimde annemle tartışıyordu, ben oraya gittiğim için kavga ediyordu ailemle. Bütün işleri ben yapıyordum. Hatta bir keresinde çocuklar küçüktü, biri iki yaşında öbürü bir yaşında. Biri uyandı ağladı öbürü de kalktı ağladı bunlar neden ağladılar dedi. Ben ikisine birden bakamıyorum ikisi de küçük, çocuklar ağladığı için kalktı bana dayak attı. Bana dayak attığı anda çocuklar da sustular. Ben işe

gittiğimde kendimi nefes alır gibi hissediyordum, yarım günü ondan uzakta geçirdiğim için” (İstanbul, 49).

Bir katılımcı yaşadığı fiziksel şiddet deneyiminin sık olmama durumunu hafifletici görerek birazcık tokat attı diyerek ifade etmiştir. Aynı zamanda aldatılma deneyiminden bahsetmiştir.

“Mesela benim eşim belki hayatında iki kere ya da üç kere elini kullandı yani birazcık tokat attı. Gerçek dövcek öldürecek kadar yoktu. Ama saygısızlık vardı. Hatta saygısızlıktan ziyade artık aldatma meselesi oldu. Suriye’de çok büyük bir olay yaşadım. Ben küçük kızıma hamileyken beni aldattı evlendi. En yakın arkadaşım olan teyzemin kızıyla aldattı, yani hem amcamın kızı aynı anda hem teyzemin kızıydı. Teyzemin kızıyla evlendikten sonra yani dedim ki yeter, boşanmak istiyorum” (Eskişehir, 34).

Şiddete uğradığında ailesinden destek alan bir kadın savaş nedeniyle ailesinin yanına gidemediğini ve unutamadığı bir şiddet deneyimi olduğunu aktarmıştır.

“Ailemden tabi uzaktaydım o sırada, ailem şehirdeydi ben Mimbih’e geçmiştim. Orada yaşananlardan dolayı bugüne kadar affetmem eşimi, kalın hortumla kafama kafama vurdu” (Karaman, 31).

Kadınlar evliliklerinin hemen ilk zamanlarında şiddete maruz kalmaya başlamışlardır. Yaşanılan toplumda şiddetin meşrulaştırılması, onay görmesi sosyal destek yoksunluğu yaratmıştır. Destek alabilen kimi kadınlar da savaş nedeniyle kök ailesine ulaşamamış ve yalnızlaşmıştır. Bu yalnızlaşma erkek şiddetini artıran faktörlerden biri olmuştur.

3.3.3.2. Kadınların Eşlerinin Akrabaları Tarafından Suriye’de Maruz Kaldıkları Şiddet

Bazı kadınlar eşlerinden gördükleri şiddetin yanı sıra eşin akrabaları tarafından da şiddetin farklı türlerine maruz kalmışlardır. Kadınların şiddet deneyimlerinin boyutlarını anlayabilmek adına bu başlığın da ayrıca önemli olduğu düşünülmektedir.

“Çok sorun yaşadım ben onlarla, ne olduğunu bile anlamadım. Herkes üzerime geliyordu, düşün görüncem beni dövüyordu. Herkesten dayak yiyordum ben. Hakkımı savunuyordum, biri bana laf söylediğinde ben de kendimi savunuyordum o yüzden dayak yiyordum. Ben ilk çocuğuma hamileydim, görüncem ben kendimi savundum diye dövmeye başladı, belime falan vurdu vurdu vurdu ve kanamam oldu... Karakola gidip de şikayet edemedim. Ben tabi doktora gitmedim, normal bir ebeye gittim ve çocuğa bir şey olmadı, keşke olsaydı doğmasaydı o çocuk ve bu sorunları yaşamıyordum ben. Eğer soran falan olursa dayak yediğini falan söyleme, düştüğünü söyle dedi kayınvalidem” (Adana, 47).

“Hem eşimden hem ailesinden... Ben eşimle evlendiğimde eşim madde bağımlısıydı uyuşturucu kullanıyordu” (Karaman,31).

“Eşimin kız kardeşleri evde kaldıkları için olabilir ve ben onlardan yaşça daha küçük olduğum için işte hani bizden daha küçük evlendi ve biz evlenemedik hatta annesi de evlenmesini istemiyordu eşimin. Kız kardeşlerin evlenmedi sen evleneceksin o yüzden nefret ediyordu eşimin ailesi benden” (Tunceli, 32).

Ataerkil sistemin olağan bir getirisi olarak kadınlar yalnızca eşlerinden değil eşlerinin akrabalarından da şiddet görebilmektedir.

3.3.3.3. Kadınların Eşleri Tarafından Türkiye’de Maruz Kaldıkları Şiddet

Katılımcıların önemli bir kısmı Türkiye’ye geldikten sonra şiddetin artarak devam ettiğini aktarmışlardır. Türkiye’de farklı şiddet türlerine maruz kalmışlardır. Katılımcıların bir kısmı kök ailelerinden uzak olmalarının şiddetin derecesini artıran önemli bir etken olduğunu vurgulamışlardır.

Kadınlar Türkiye’deki şiddet deneyimlerinden bahsederken çoğunlukla cümlelerine maalesef daha kötü oldu diye başladılar.

“Maalesef hiçbir şey olmadı tam tersi bir işim olmadığı için beni eve kilitledi, daha çok arttı şiddet, çünkü hani bana destek olacak kimsem olmadı, bunun farkındaydı ve benim bırakıp gidemeyeceğimin farkındaydı. O yüzden şiddet arttı. Oğlum okula giderken oğluma diyordu ki kapıyı kitle, yani beni eve kilitliyordu ve gidiyordu” (İstanbul, 49).

“Maalesef buraya geldikten sonra daha da kötü oldu durum. Geldiğimde iki erkek kardeşiyle birlikte yaşıyordu. Artık ailem falan da olmadığı için daha kötü oldu. Telefonu falan da alıyordu elimden, ailemle konuşturuyordu beni. Ondan sonra eve kapatıyordu beni ve çıkıyordu. Şiddet daha da arttı, hem psikolojik şiddet hem cinsel şiddet... İlişkiye zorluyordu, filmler izleyip zorla ilişkiye giriyordu ve psikolojik şiddet... Boşandıktan sonra benimle ilgili iftiralarda bulundu, uyuşturucu satıyo bunu yapıyo.... Beni kötülüyordu herkese, herkes de suçlu olarak beni görüyordu bu boşanma davasında” (Tunceli, 32).

“Maalesef hiç değişmedi tam tersi daha kötü oldu, yani benim burada arkadaşlarım oldu tanıştım, şey yapmaya başladı işte bunlarla görüşme, çıkma... İşten akşam geldiğinde ev düzenli olacak, herkes yerinde olacak, televizyon kapanacak, telefonlar kapanacak sanki askeriz biz ve kendisi komutan, öyle davranıyordu bize” (Denizli, 34).

“Maalesef daha kötü oldu çünkü şiddet arttı, azalmadı. Kayınlarım büyüdü, iki tane eltim oldu, çocuklarım biraz büyüdü. Çocuklarımdan utanıyordum, eltilerimden utanıyordum. Gitgide daha da kötü oldu durum” (Sivas, 32).

Katılımcılardan biri Türkiye’de eşi tarafından maruz kaldığı şiddeti bedenine yönelik müdahaleleri aktarmıştır.

“Kocam cezaevindeyken izne çıkıyordu yılbaşını kutlayalım dedi, arkadaşımın da eşi gelecek dedi. Onlarla birlikte yılbaşını kutlayacağız, tamam dedim ama eşi, arkadaşını eşi açık kapalı değil sen de açar mısın kafanı dedi. Bunların farklı bir adetleri var, saat on ikiden sonra ışıkları ve mumları kapatırlar ve eşleri değiştirirler değişim olur dedi, ben de bunu duyduğumda çıldırdım eşyasını falan balkondan fırlattım ve onu kovdum ondan sonra boşandım” (Diyarbakır, 26).

Katılımcılardan biri Türkiye’de kendini geliştirme çabasının eşi tarafından engellenmesine yönelik aktarımda bulunurken maruz kaldığı ekonomik ve psikolojik şiddeti örneklendirmiştir.

“Bana izin vermiyordu, öğrenme boşver çocuklarına bak evden çıkma diyordu ama ben ısrarla gitmek istiyordum, para vermiyordu bana, ben hatırlıyorum belki beş lira veriyordu ufak çocuklarım için çikolata mikolata alayım diye, ama yol parası yoktu 15 ya da 18 dakika yürüme mesafesi vardı, çocuklarımla beraber 20-25 dakika sürüyordu. Biliyorsun çocuklar nasıl yürüyorlar bir de biz dağda yaşıyorduk tepeden inmek zorunda kalıyordum ve gelirken çıkmak zorunda kalıyordum. Çok zor çok zor burnumdan getirdi. Tehdit ediyordu beni. Ondan sonra artık abartmaya başladı. Benim bir sınavım vardı o sınavı geçtim bir projede çalışabilmek için... Eğer başaracaksam çalışmaya başlayacağım falan... Artık merak ediyordu, kızıyordu acaba ne olacak diye. Sonra C1 sertifikayı aldım. Bir kutlama vardı, ben gidecektim, bana diyordu ki nereden çıktı bu... Benim Suriye’den aldığım bir sertifika vardı, liseden mezun olduktan sonra bizim sertifikamız oluyor, onu alıp yaktı yıktı” (Eskişehir, 34).

Türkiye’ye geldiğinde sıklıkla şiddete maruz kaldığını söyleyen bir katılımcı, Türkiye’de haklarını öğrendikten sonra kendini savunabildiğini ifade etmiştir.

“İlk geldiğimizde eşimle sürekli sorunlar oluyordu, sürekli dayak, bağırış sürekli kavga... Çünkü ben Türkiye’de hiçbir şey bilmiyordum, şimdi öğrendim biliyorum, kendimi savunabiliyorum, hakkımın olduğunu biliyorum” (Karaman, 31).

Zorunlu göçle beraber zorlaşan hayat şartları tahakküm ilişkisi kuran erkeklerin kadınlar üzerindeki baskısını artırmıştır. Şiddet deneyimi Suriye’de başlayan ve Türkiye’ye uzanan katılımcıların önemli bir kısmı şiddet deneyimlerinin Türkiye’de arttığını ifade etmişlerdir. Daha öncesinde de bahsedildiği gibi kadınların ailelerinden uzaklaşmış olmaları şiddetin derecesini artıran sebeplerden biri olmuştur.

3.3.3.4. Kadınların Eşlerinin Akrabaları Tarafından Türkiye’de Maruz Kaldıkları Şiddet

Kadınlar şiddetin farklı türlerine eşlerinin kök aileleri tarafından Türkiye’de de maruz kalmışlardır. Kadının erkeğin ailesine verilmiş bir “şey” olarak görülmesi, kadını eşinin akrabaları tarafından herkesin şiddet uygulayabileceği bir özne haline getirmiştir.

“Eşim bana vurmadı ama annesi ve kardeşi kızımı görmek istediler. Kızımı çağırdım onlara götürdüm, beni içeri aldılar eski kayınvalidem ve kaynım beni dövdü telefonumu da kırdılar, ondan sonra kızı da aldılar ve beni içeri kilitlediler. Camı kırıp camdan kaçtım karakola gittim ifademi verdim şikayet ettim, hastaneye gittim çünkü yüzümde ve elimde darp izleri vardı. Şikayet ettikten sonra onları aldılar tabi sonra sulh oldu barıştırdılar bizi ve para karşılığında dava düştü” (Diyarbakır, 26).

“Abimin oğlu beni aradı. Onun da yeğeni oluyor aynı zamanda, işte yetmez mi senin yaptığın, başımızı yere eğdin hadi gel artık tamam, daha iyi olursun falan...

Aldım ben sim kartını kırdım, oradaki sosyal çalışmacıyla konuştum ve İstanbul’da kalmak istemediğimi söyledim” (Sivas, 32).

Suriye'deki deneyimlerle benzer olarak kadınlar yalnızca eşlerinden değil eşlerinin akrabalarından da Türkiye’de şiddete maruz kalmışlardır.

3.3.3.3.5. Kadınlara Şiddet Uygulayan Diğer Aktörler

Kadınların bir kısmı Türkiye’de yaşadıkları taciz ve tecavüz deneyimlerini paylaşmışlardır. Diğer aktörler tarafından maruz kalınan şiddet türü cinsel şiddettir. Bir katılımcı cinsel şiddetle beraber dijital şiddete de maruz kalmıştır.

Kadınların bir kısmı yaşadıkları cinsel şiddetin, Türkiyeli kişiler tarafından gerçekleştiğini aktarmışlardır. Bir kadın sınırı geçerken yaşadığı tacize dair paylaşımında bulunmuştur.

“Biz tabi sınırı geçmeye çalışırken sınırda tel falan vardı. Oradan insanlar çukura düşüp çıkıp telleri aşıyorlardı. Çocuğum eşimle birlikteydi ve benim sırtımda bir çanta vardı. İnsanlar Türk askerlerini gördüğünde hızlı bir şekilde koştular ama ben koşmadım, eşim ve birkaç tane genç kaçtılar, o sırada bir asker bana el etti ve ağacın arkasına saklanmamı söyledi. Ben ağacın arkasına saklandım ve önümde sadece otlar vardı, hani hiçbir şey görünmüyordu. O asker bana dokunmaya başladı, tacizde bulunmaya başladı. O sırada başka bir olay olduğunu hissettiler. Ben Türkçe bilmiyordum sadece günah diyordum hani haram olduğunu söylüyordum... Birkaç tane genç kötü bir durum olduğunu hissettiler ve onlar kendilerini feda edip de kaçtılar, bu tarafa geçtiklerinde o asker peşlerinden gitti öyle kurtuldum. Tabi kurşun sıkmaya başladı ama ben koşmaya başladım çok hızlı şekilde koştum ve Türkiye’nin öbür tarafına geçtim” (İzmir, 30).

Bir kadın Hatay’da, Türkiyeli biri tarafından tecavüze uğradığını detayları aktarmak istemediğini dile getirmiştir.

“Tecavüze uğradım, onu tüm detaylarıyla anlatmak istemiyorum beni çok rahatsız eden bir olay geçti başımdan. Kızımı evden götürdüler ve bir adam eve girdi. Ben tecavüze maruz kaldım, şiddet gördüm her yerim morardı ve darp edildim” (Ankara, 47).

Katılımcılardan biri Türkiyeli birinin önce Suriyeli olup olmadığını sorduğunu, bağış yapma talebi olduğunu ifade ederek kendisini taciz ettiğini akarmıştır. Katılımcı olayı eşiyile paylaşmadığını ifade etmiştir.

“Bir kere maruz kaldım tacize, kızımınla birlikte dışarıda oturuyorduk. Su çeşmesi var orada oturuyorduk, yaşlı bir adam geldi Suriyeli misiniz dedi, evet dedim. Ben bağış yapmak istiyorum size yardım etmek istiyorum dedi. Aldı bizi markete götürdü, marketten çıktıktan sonra baktım bana tacizde bulunmaya başladı ve dağlık bir yere götürmeye çalıştı. Tabi ben bağırdım bağırdım... Ondan sonra beni aldığı yere tekrar götürdü bıraktı ve ondan hiçbir şey almadım, sadece buna maruz kaldım. Bana dokundu ve ben maalesef olay daha büyümesin diye eşime anlatamadım” (Karaman, 31).

Görüşme yapılan kadınlardan biri, Suriyeli komşusu tarafından maruz kaldığı şiddet deneyimlerine dair paylaşımında bulunmuştur. Katılımcı, failin aynı zamanda kızına da şiddet uyguladığını dile getirmiştir.

“Bir de ben tecavüze uğradım, eski oturduğum dairede Suriyeli bir komşum vardı, gece bıçak tehdidiyle eve geliyordu, kızımın bıçak çekiyordu, vuruyordu, hani üstünü çıkar, öyle zorla tecavüz edip... Ben şikayet ettiğimde iftira olduğunu söylediler ve kabul etmediler. Şimdi beni bulduğu için beni tehdit ediyordu.. Tekrar seninle olmak istiyorum görüşmek istiyorum dedi. Ben de kabul etmedim. Bir defa bana tecavüz ettiği için ben kendi ayaklarımla gitmem. Beni tehdit etti çünkü benim çıplak fotoğraflarımı çekmişti ve bana diyordu ki bütün Suriyelilere senin çıplak fotoğrafını göstereceğim. Benim Facebook hesabımı kendi hesabına bağlamış. Facebookta bu kadın kahpe manalarına gelen kelimeler yazmış, para karşılığında çalışıyor” (Diyarbakır, 26).

Azınlık gruba mensup olmak kadınların şiddete uğrama ihtimallerini artırabilmektedir. Bu bağlamda yabancı Suriyeli kadın algısı, çoğunluğa mensup erkekler için güç uygulayabilecekleri bir alan algısı yaratmıştır. Bununla beraber sadece çoğunluğa mensup erkekler değil, Suriyeli erkekler de yalnız kadınlara şiddet uygulayabilmekte, bu da başka önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır.

3.3.4. Coğrafya ve Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri

Kadınların şiddetle baş etmek için başvurduğu yöntemler de yine Suriye ve Türkiye olarak ayrı incelenecektir. Coğrafya ve Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri alt kategorisi kendi içerisinde Suriye’de Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri ve Türkiye’de Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri alt kategorileri ile incelenecektir.

3.3.4.1. Kadınların Suriye’de Şiddetle Baş Etme Yöntemleri

Bazı kadınlar şiddete maruz kaldıklarında kendi kök ailelerine başvurmuş ve ailelerinden destek almaya çalışmışlardır. Kadınların Suriye’de şiddetle baş etme yöntemi olarak, maruz kaldıkları şiddet deneyimini kök ailelerine aktararak kök ailelerinden destek almaya çalıştıkları görülmüştür.

Kadınlardan biri Suriye’de sığınmaevinin yerine akrabaların olduğunu onlara sığınabileceğini, Türkiye’de ise herkesin farklı yerlere savrulmasından kimseden destek alamadığını bu sebeple kadınların sığınmaevine gittiği anlamlarına gelebilecek ifadelerde bulunmuştur.

“Bu noktada ben bir şey söylemek isterim tamam Suriye’de kadın sığınmaevi yok, biz Suriyeli kadınlar olarak orada ailelerimiz vardı anne baba olmasa bile kardeş vardı, kardeşin olmasa sığınabileceğin bir amcan dayın olabilirdi. Türkiye’de herkes kendi hayat telaşında, başka şehirlerde oluyor aileler, ya da kadının hiç kimsesi

olmuyor. Kadın sığınmaevine sığınmak zorunda kalıyor kadın, yani orayı bulup sığınıyor” (Edirne, 34).

“Yeni doğum yapmış olmama rağmen... Ailemin yanına gittim ben ve boşanmak istedim, tekrar geldiler özür dilediler tamam ayrı bir eve çıkartacağım, ailemden uzak tutacağım Türkiye’ye götüreceğim... Tamam beni Türkiye’ye getirdi, birkaç ay sonra ailesi Türkiye’ye geldi, aynı mahallede oturduk yine evlerimiz birbirine yakındı ve yine aynı şekilde tekrar şiddete maruz kaldım ben burada” (İzmir, 30).

“Evet ailemin yanına sürekli gidiyordum, küsüp gidiyordum. En son o olay olduğunda ben hamileydim, 1.5 yıl ailemin yanında kaldım ve boşanma davası açtım. Hamileliğim, doğumum ailemin yanında geçti. Savaş başladı ve kendisi Türkiye’ye geldi. Şimdi tabi Türkiye’ye çıktı çünkü bizim köyü IŞİD aldı. IŞİD aldığı anda ben ailemle birlikte Şam’a gittim, o da Türkiye’ye geldi ve ailemle iletişim kuruyordu kendisi” (Tunceli, 32).

Katılımcılardan biri şiddetle baş edebilme noktasında kök ailesinden destek aldığını, bu desteği alabilmek için de zaman zaman yalan söylemek durumunda kaldığını ifade etmiştir.

“Savaştan önce izin vermiyordu. Ben işe giderken sorumluyu arıyordum, diyordum ki ona ben bir saat geç kalacağım. Ailemi gidip görüyordum ardından işime gidiyordum, haberi olmuyordu. Bırakıp gidiyordum ailemin yanına gidiyordum sonra geliyordu aileme işte hani şey yapıyordu, söz veriyordu ailem şartlar falan koyuyordu ona o da tamam bir daha vurmayacağım diyordu tekrar ben de ona dönüyordum” (İstanbul, 49).

Katılımcılardan biri kendi kök ailesinden aldığı manevi destek dışında kayınvalidesinin de sabret gibi cümleler kurduğunu aktarmıştır. Katılımcının

kayınvalidesinin şiddetin nedenine dair erkekliğini göstermeye çalışıyor ifadesi kullanması dikkat çekicidir.

“Annem ve kayınvalidem bana destek oluyorlardı, hani sabret dayan gibi... Gideceğim bir merkez, bir yer yoktu bizim orada Suriye'de.. Annemi aradım, annem de bana dedi ki eğer gelmek istiyorsan gel ya da gelmiyorsan çek... Sonra ben kayınvalideme anlattım, kayınvalidem geldi beni sakinleştirmeye çalıştı. Tamam olabilir evlisiniz, erkekliğini göstermeye çalışıyor, sen ona karşı geldiğin için öyle yaptı yarın çocuğunuz olur, öyle kalmayacak yarın değişir diyordu kayınvalidem” (Sivas, 32).

Katılımcılardan biri evi bir süreliğine terk ettiğini annesine ait başka bir eve gittiğini ifade etmiştir.

“Kapıyı kapatıp çıkıyordum, benim başka bir evim vardı, evi bırakıyordum, o evimde iki üç gün kalıyordum sonra dönüyordum, annemin eviydi ama ben yaşıyordum” (Ankara, 47).

Kadınlardan biri Suriye’de hiçbir yere başvuramadığını, herhangi bir şikayetin yaşamına mal olacağını ifade etmiştir.

“Şikayet etmedim çünkü ben zaten evden çıkamam, eğer öyle bir şeye kalksam eve ölü olarak dönerdim” (Diyarbakır, 26).

Bazı kadınlar savaş döneminin önemli bir belirleyiciliği olduğunu daha öncesinden kök aileden destek alabiliyorken savaş sırasında alamadıklarını aktarmıştır.

“Ailem ondan ayrılmamı istiyordu ama kendisi gelip ağlıyordu, kapıda bekliyordu arkadaşlarını getiriyordu, yalvarıyordu ve ben tekrar dönüyordum. Sustum çünkü yanımda kimsem yoktu... Ailemin yanına gidemezdim çünkü yol yedi

saat, savaş zamanında yollar çok uzun olduğu için... Param yoktu araba bulamazdım gitmek için, savaş maalesef ailemden uzak tuttu beni, ve beni başka bir kişiye dönüştürdü, kendimi o kadar insanın içinde mesela komşularla falan oturduğumda yalnız hissediyorum” (Karaman, 31).

Kök aileden alınan destek şiddetle mücadeleyle yönelik önemli bir mekanizma olarak görülmektedir. Bununla beraber kök ailelerin şiddeti perçinleyebildiği de görülmekte, erkeklerin şiddet uygulayabileceğine dair inanç kadınların zarar görmesine yol açmaktadır. Dikkat çekici bir diğer unsur ise, şiddete kadınların sebep olmadığı bilinmesine rağmen kadına öğütler verilmesidir.

3.3.4.2. Kadınların Türkiye’de Şiddetle Baş Etme Yöntemleri

Katılımcıların önemli bir kısmı Türkiye’de kök ailesinden uzakta yaşamaktadır. Kadınların baş etme yöntemi olarak kendilerine telkinde bulundukları ya da özel alanın dışına çıkarak kamusal alanda yardım isteyeceklerine dair eşlerini tehdit ettikleri paylaşılan önemli konular arasında yer almaktadır.

“Ben tahammül ediyordum çünkü biteceğini biliyordum her zaman diyordum ki az kaldı, hep bu lafı söylüyordum, az kaldı diyordum, o bana inanmıyordu... Bitti çok şükür yani” (Eskişehir, 34).

“Eğer tekrar bana vurursan dışarı çıkar bağırırım insanları toplarım, ya da diyordum ki ona çocuklar annesiz kalırlar ben ölürüm diyordum, o sırada o da bana beddua ediyordu” (Karaman, 31).

“Komşular sürekli beni onun elinden kurtarıyordu. Hamileydim kızıma doğum yaptım, bir kere öyle yüzümü falan morartmıştı. Ailemle konuşuyordum ailem yüzümü öyle gördüğünde bana dedi ki git ve şikayet et onu. Kendisi benim elimden telefonumu almıştı ve beni eve kapatmıştı, camdan komşudan telefonu aldım ve

ailemi aradım. Dışarıda biri vardı ona söyledim çünkü komşular korkuyordu polise haber vermeye” (Tunceli, 32).

Kadınların kök ailelerinden uzak olmaları olumsuz bir etki yaratsa da Suriye’deki baş etme mekanizmalarından farklı olarak, kadınlar Türkiye’de şikayet mekanizmalarını kullanmaya başlamışlardır.

3.3.5. Kadınların Kök Ailelerinin Şiddet Deneyimlerine Etkisi

Kadınların anlatılarından yola çıkılarak bazılarının kendi kök ailelerinden destek alabildikleri öğrenilmiştir. Bazı kadınlar ise kök aileden alamadığı destek nedeniyle daha fazla şiddete maruz kalmıştır. Paylaşımlarda sıklıkla evlendikten sonra geri dönüşün olamayacağına yönelik ifadelere rastlanmıştır. Bununla beraber destek olabileceğini ifade eden bazı aileler çocukları eşe bırakmak koşulu ile kadını eve tekrar kabul edebileceklerini ifade etmişlerdir.

“Yani eşim çok kötü sözler konuşuyordu ve babam aynı şekilde cevap veriyordu ama hani babam bana sinirlenmiyordu bana kızmıyordu işte şuçlu sensin haksızsın demiyordu. Sadece bana diyordu ki oğlunu versen bu durumlar olmaz ama aynı zamanda da ben senden bunu isteyemem sen annesin çocuğundan ayrıl diyemem diyordu” (İstanbul, 49).

“Ailem beni hep desteklemek istedi, bana boşan davayı aç dedi, ama çocuğunu eşine ver çocuğunu istemiyoruz dediler. O yüzden ben burada yalnız yaşıyorum, gurbette yaşıyorum her şeye maruz kalıyorum, sadece bu çocuğum için yoksa ailem her zaman çocuğu bırak ve gel diyor bana” (İzmir, 30).

“Ailem çocuklarımı engel gibi görüyordu, ben çocukların bakımından sorumlu olacağım, hayatıma bakamayacağım, tekrar bir evlilik yapamam rahat bir şekilde yaşayamam diye düşünüyorlardı” (Edirne, 34).

Katılımcılardan birinin paylaşımlarından, kök ailesinden hiçbir şekilde destek alamadığı, ailesinin baskısı nedeniyle boşandıktan hemen sonra yeniden evlenmek zorunda kaldığı öğrenilmiştir.

“Aileme anlattığımda, o senin eşin istediğini yapar her şeyde bir hakkı var o sana ne derse onu yapmak zorundasın diyorlardı. İkinci eşimin madde bağımlısı olduğunu söylediğimde bile, sen sabredeceksin tekrar boşanmaya hakkın yok senin dediler. Boşanıp ayrılıp onların yanına geldikten üç ay sonra benden tekrar evlenmemi istediler” (Diyarbakır, 26).

Aynı katılımcı boşandıktan sonra kök ailesinin evine gitmiş orada yaşadıklarına dair paylaşımda bulunmuştur. Katılımcı ailesinin yasaklarından dolayı kendisini tekrar evlenmek zorunda hissetmiş ailesiyle yaşamayı yavaş bir ölüme benzetmiştir.

“Evet çok üzdüler beni, çünkü ben boşandıktan sonra beni çok dışladılar, günlük yaşantıya sokmuyorlardı. Abim falan sofraya oturmamı bile yasaklıyordu, ben mutfakta yiyordum. Ailemle konuşmuyordum çünkü sığınmaevinden çıktıktan sonra onlara gittim, aynı baskılar... Her şey yasak sen boşanmışsın sen dul bir kadınsın... Her şeyi yasakladıkları için kardeşim olsun annem olsun babam olsun bağlantımız yok. Aslında hani yavaş bir ölüm gibi oldu onlarla yaşam... Zorlamadılar ama yasaklardan dolayı evlenmek zorunda kaldım” (Diyarbakır, 26).

Kök ailesinden destek alamayan bir başka kadın bu durumu iki ateş arasında kalmak olarak tanımlamıştır.

“Ailem bilmiyordu, komşulardan öğreniyordu. Eşim, ailem kapıya geldiğinde onları görüyordu ve içeri almıyordu, bana diyordu ki eğer bu kapıdan çıkarsan bir daha dönemezsin ve ben eşime bağılıydım o sıralar... Bilmiyordum ailem herhalde o zaman değerimi anladı. Bir yandan da ailemin zulmüne tekrar dönmek istemediğim için altı ay ailemi göremedim. İki ateş arasında kalmış gibiydim, hem ailemin ateşi

zulmü hem eşimin ailesi... Yani hayatımı öyle bir zulüm içinde geçirdim ben, ailemin ve kayınvalidemin zulmünden kurtuldum geldim, ama şimdiye kadar eşimden zulüm görüyorum” (Adana, 47).

Hiç şüphesiz aile birçok insan için önemli bir sosyal destek mekanizmasıdır. Kök ailesinden hiçbir şekilde destek alamadığını ve kendisine zarar verdiğini çok açık bir şekilde söyleyebilen kadınların yanı sıra, ailesinin destekleyici bir tavır takındığını söyleyen kadınlar da olmuştur. Ancak destek aldığını söyleyen kadınlar, çocuklarıyla beraber kök ailelerinin yanında kabul görmemiştir.

3.4. Kadınların Sığınmaevi Deneyimleri

Kadınların sığınmaevi deneyimleri bir başka ana kategoriye oluşturmaktadır. Bu ana kategori 7 alt kategoriye ayrılmıştır. Sırasıyla sığınmaevine başvuru sürecinde bilgi alınan kaynaklar, sığınmaevine başvuru sürecinde karşılaşılan zorluklar, sığınmaevine başvuru nedenleri, sığınmaevinde sunulan hizmetlere dair değerlendirmeler, sığınmaevinde Suriyeli kadın olmak, sığınmaevinden ayrılma nedenleri, sığınmaevi sonrası yaşam aktarılacaktır.

3.4.1. Sığınmaevine Başvuru Sürecinde Bilgi Alınan Kaynaklar

Kadınlar sığınmaevine başvuru sürecinde farklı kaynaklardan bilgi sahibi olmuşlardır.

Kadınların bir kısmı, sohbet aralarında başka kadınların deneyimlerini duyarak bilgi edindiklerini aktarmışlardır.

“Tesadüfen öğrendim orada bir tane aile vardı, adam eşimle konuşuyordu kendi eşinin çocuklarını alıp kaçtığını söylüyordu, eşim de ona diyordu ki polisin anlaştığı bir yer var dernek ya da sığınmaevi oraya alıyorlar ve bilgi vermiyorlar.

Ben bunu duyduğumda aklımda bulundurdum bu fikri, sadece Türkleri aldıklarını düşünüyordum sığınmaevine” (İstanbul, 49).

“Benim bir komşum vardı eşi madde bağımlısıydı sürekli şiddet uyguluyordu, polise ihbar ettiler ve polis aldı kadın sığınmaevine bıraktı kadını, oradan duydum” (Edirne, 34).

Kadınlardan bazıları sığınmaevini tesadüfen öğrenmiş, başka kadınların sığınmaevi deneyiminden ilham alarak başvurmuşlardır. Başvuru sürecinde ise göç alanında çalışan bir sivil toplum kuruluşundan destek aldığını aktarmıştır.

“Ben İl Göç’e gidiyordum orada kadınlarla tanışıyordum, kadın anlatıyordu kocasından şiddet görenler için kadın sığınmaevleri var git şikayet et... Ondan sonra eşimin yengesi gidip eşini şikayet etti, sonra güçlenip ben de kadın sığınmaevine gittim. Bir derneğe gittim, orada söyledim derdimi polise gittik şikayetçi olduk. Orada dediler ki nereye gitmek istiyorsun, ben dedim ki valla ben eve geri dönmem bir de zaten ailem yoktu Belçika’ya gitmişlerdi” (Eskişehir, 34).

Katılımcılardan biri şiddet deneyimi karşısında bir arkadaşının kendisini güçlendirmeye çalıştığını ve bilgi alabileceği bir kuruma yönlendirdiğini ifade etmiştir.

“Bir arkadaşım vardı bir dernekte çalışıyordu. Beni bir gün bu durumda gördü, bana dedi ki neden susuyorsun ne zamana kadar böyle devam edeceksin, sana daha çok zarar verebilir, gözünden olursun ya da başka bir zarar verebilir... Dernekte çalışan bir doktorun numarasını verdi, psikologtu benimle konuştu ve bana sığınmaevini anlattı” (Denizli, 34).

Benzer şekilde bazı kadınlar da göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sığınmaevine dair bilgi alabilmişlerdir.

“Aslında dernekte şiddetle ilgili bir etkinliğe katılmıştım, nereye başvurursun nasıl olur anlatmışlardı” (Amasya, 21).

“Eşimle ayrılmaya karar vermiştim, orada bir dernek vardı bana yardımcı oldu, eşimi çağırdılar hani onunla görüşme yapacaklar diye ve beni otele götürdüler bu kadın sığınmaevi dediğimiz otele” (Ankara, 47).

Bazı katılımcılar bilgi sahibi olmadıklarını polisin kendilerine ulaştığını ifade ederken bazı katılımcılar da sığınmaevini bilmemelerine rağmen polise gittiklerini aktarmışlardır.

“Ben şikayet etmedim, polis kendi götürdü beni. Şiddet uyguladıktan sonra komşular dayak seslerini duydular. Komşular ambulans çağırıp polise haber verdiler” (Diyarbakır, 26).

“Başka bir çözüm bulamadım ben kendim gittim polise, kimse bir şey yapmadı ben kendim gittim” (Karaman, 31).

Eşi tarafından eve kilitlenen bir katılımcı camdan yardım isteyerek polise ulaştığını aktarmıştır.

“Ben camdan birini gördüm ve şiddet gördüğümü anlattım o da bana dedi ki adresin var mı fatura var mı, ona verdim. Polisi aradı, polis eve geldi. Kapıyı kilitlediği için dışarıdan bir anahtar buldular açtılar” (Tunceli, 32).

Kadınların önemli bir kısmı uzun süredir Türkiye’de yaşıyor olsa da Türkiye’de kadın hakları konusunda yeterince bilgi sahibi olamamışlardır. Yetersiz bilgiye rağmen yaşadıkları şiddet deneyimi dayanılmaz noktaya geldiğinde yardım talebinde bulunmak zorunda kalmışlardır. Türkiye’nin kadın hakları bağlamında daha ileride olduğunu düşünerek yardım talep edebildikleri düşünülmektedir. Kadınların doğru bilgiye erişimi noktasında göç alanında çalışan sivil toplum

kuruluşları önemli bir noktada durmaktadır. Kuruluşlarda yapılan çalışmalar neticesinde bazı kadınlar haklarının ve başvuru mekanizmalarının farkında olarak başvuruda bulunmuşlardır.

3.4.2. Sığınmaevine Başvuru Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

Katılımcılar başvuru sürecinde çoğunlukla sorun yaşamadıklarını ifade etse de sorun yaşayan kadınlar da olmuştur.

Katılımcılardan biri, polise başvurduğunda polisin eşini uyardığını, kendilerini barıştırarak kadını eve yönlendirdiğini aktarmıştır. Katılımcı daha sonra, göç alanında çalışan bir sivil toplum kuruluşu aracılığıyla sığınmaevine yerleşebildiğini ifade etmiştir.

“Polise gittiğimizde oradaki memur çok yardımcı olmadı tercüman da vardı orada. Eşimin numarasını istedi tamam bir daha öyle olursa falan dedi bana... Eşimle konuştu eşime dedi ki bu son olsun eğer tekrar böyle bir durum olursa seni alıp cezaevine koyacağız ve beni bıraktılar. Ben kız kardeşimin yanına gittim o gün, dernek yardımcı oldu bana, derneğe gittim tercüman, sosyal çalışmacı destek oldu bana ondan sonra polise şikayet ettik, sonra sığınmaevine götürdüler beni” (Denizli, 34).

Pazar günü polis merkezine başvuran bir kadın Suriyeli olduğu için ve tatil günü olduğu için polis tarafından eşinin evine tekrar yönlendirildiğini aktarmıştır.

“Bir kere eşim beni kolumdan ayağımdan bağladı , ve oğluma dedi ki öbür kardeşlerini götür görmesinler, mutfığa gittim ayaklarımı çözdüm evden kaçtım. Komşular beni polise götürdüler, o gün tatil olduğunu ben bilmiyordum anlamadım, sonradan anladım. Sen Suriyelisin Türk değilsin ne yapıyorsun, bugün tatil günü eşinin evine tekrar dön dediler bana. Pazar günü olduğu için beni almadıklarını sandım bir de Türk olamadığım için... Sonradan anladım işte seni ve çocuklarını

alırız dediler. Ben annemin numarasını tabi ezberlemiştim. Annemi aradım, ailem bana para gönderdi bir yerde kalabilmem için. Ama polis bana kızıyordu bugün tatil, pazar günü git evine dön pazartesi günü gel diyordu ” (İstanbul, 49).

Kadınların büyük bir kısmı başvuru sürecinde büyük zorlukla karşılaşmamış ve ilk başvurusunda sığınmaevine yerleşebilmiştir. Bu mekanizmanın iyi çalıştığını gösterse de, süreçte zorluk yaşanması oldukça kritiktir. Polis merkezlerinde eşlerin barıştırılması çok yaygın bir yanlış davranıştır. Ya da pazar günü işlem alınamamasının söylenmesi bir hak ihlalidir. Bu tekil örnekler uygulamanın iyileştirilmesi gerektiğine dair önemli çıktılardır.

3.4.3. Sığınmaevine Başvuru Nedenleri

Görüşme yapılan bütün kadınlar, yaşadıkları şiddet durumu dayanılmaz noktaya geldiği için sığınmaevine başvurmayı tercih ettiklerini aktarmışlardır. Bu ortak paydanın yanı sıra, kadınların başvuru sebepleri farklılaşmaktadır.

Kadınlardan biri ailesinin yanına gitmek istemiş ancak ailesinin çocuğunu kabul etmeyeceğini bildiğinden, çocuğundan ayrılmamak için sığınmaevine gitmeyi tercih etmiştir.

“Kadın sığınmaevine gitme sebebim şuydu kendimi aşırı yorgun, boğulmuş ve baskı altında hissediyordum. Dışarıda kalacağımı hissettim. Sokakta kalma ihtimalim vardı. Ailem İstanbul’daydı. Bana çocuklarını bırak gel diyorlardı. Çocuklarımı bırakamazdım. O sırada baktım ki en iyi yer sığınmaevi, o yüzden sığınmaevine gittim”(Edirne, 34).

Kök ailesinin evini bildiği için sığınmaevini daha güvenli bulan bir katılımcı, eşi kendisine ulaşmasın diye sığınmaevine gittiğini aktarmıştır.

“Polise gittim polis de beni kadın sığınmaevine götürdü. Orada bir hafta falan kaldım, sonra çıktım annemin yanına gittim. Sığınmaevine gitme nedenim eşimle kavga etmemdi, ilk kavgamdı, olay çok büyümüştü, ailemin yanına gidersem eşim gelip problem yapıp çocuklarımı benden alabilirdi, o yüzden direkt ben sığınmaevine gittim” (Amasya, 21).

Kadınların önemli bir kısmı başvuru nedenlerine dair anlatılarında yaşadıkları son şiddet olayına dair paylaşımlarda bulunmuşlardır.

“Eşim kızımı dövdü, kardeşi de onu dövdü... Komşular polis çağırdılar. Polis geldi, evine mi dönmek istersin yoksa sığınmaevine mi gitmek istersin diye sordu, ben de sığınmaevine gitmeyi tercih ettim” (Adana, 47).

“Bir defasında arkadaşım yanıma gelmişti ve kapıyı açmaya çalıştığımda baktım kapıyı üzerimize kilitlemiş ve gitmiş... Aradım, anahtar nerede arkadaşım kapıda duruyor dedim. Beni ve kızlarımı kilitlemiş çıkmış. Ondan sonra eve geldi neden öyle yaptığını sorduğumda beni dövdü ve kimliklerimizi almaya çalıştı. Kimlikleri alıp bizi Suriye'ye götürecekti. Çok fazla dayak yedim, ondan sonra evden çıktım. O sondu, evden çıktım ve polise gittim, onlar da beni sığınmaevine götürdüler” (Denizli, 34).

“Namussuz beni çok dövdü elinden nasıl kurtulacağımı bilemedim, telefonumu da kırdı kimse ile iletişime geçmeyeyim diye... Ben kaçtım, evden çıktım. Peşimden geldi araba ile, karşıma polis çıktı. Benim tabi başka bir telefonum daha vardı onu alamadı benden. Karşıma o anda polis çıktı, polis direkt kapıyı açtı ve bizimle gel dedi, gittim şikayet ettim onu ve bana seni sığınmaevine götürelim dediler” (İzmir, 30).

Şiddetin ağır formlarını deneyimleyen kadınlar, ailelerinin yanına gidebilmeyi istemişler ancak aileler çocuklarını kabul etmediği için ailelerinin yanına gidememişlerdir. Son çare olarak sığınmaevine başvurmayı seçmişlerdir. Bu durum

her kadın için geçerli değildir, ancak kadınların kök ailelerinin kadınları çocuksuz kabul etmeleri araştırma sırasında sıklıkla duyulmuştur. Bazı kadınlar için ise hiç bilmedikleri sığınmaevi ile karşılaşmak sürpriz olmuştur.

3.4.4. Sığınmaevinde Sunulan Hizmetlere Dair Değerlendirmeler

Kadınların anlatılarında, sığınmaevi koşullarının kadınlar için uygun olmadığı, şiddet ortamından ayrılan ve iyileşmeye çalışan bir kadın için zorlayıcı olduğu sıklıkla dile getirilmiştir. Kadınların çok büyük kısmı sığınmaevini cezaevine benzetmiştir. Telefon yasağı, giriş çıkış saatlerinin belirli olması kadınları zorlayan önemli etkenler olarak sıralanmıştır. Öncelikle kadınların olumsuz değerlendirmelerine yer verilecektir.

Sığınmaevi mi Cezaevi mi?

“Kadın sığınmaevi çok karışık bir yer ben anlayamadım, gerçekten kadınları korumak için mi yapmışlar yoksa başka bir şey için mi... Çünkü kötü bir yer cezaevi mi sığınmaevi mi maksatları nedir çözemedim. Bir kadın özellikle çocuklarıyla birlikte eğer sığınmaevine gidecekse gerçekten çok kötü bir durumdadır. Kadının mahvolmuş noktasına gelmesi gerekir. Oradaki polis kadınlar aşırı sertlerdi, kendimi suçlu gibi hissettim” (İzmir, 30).

“Kadınları korumak için aslında iyi bir yer ama benim için cezaevi gibi oldu. Telefon yok elinde, çıkmak yasak, telefonla konuşmak yasak, çocuğunu parka götürmek yasak.... Tabi o pandemi dönemindeydi, davranışları iyiydi ama şartları çok zordu, biriyle oturman yasaktı yan yana oturman yasaktı, şartları zorlayıcıydı” (Adana, 47).

Katılımcılardan biri yine sığınmaevini cezaevine benzeterek, suçlunun kendisi olmadığını, ancak cezaevi gibi bir yerde kaldığını üzümlere aktarmıştır.

“Kendini orada daha çok zulme uğramış hissediyorsun, sonuçta sen zulme uğradın sana bunu yapanı, şiddet uygulayanı tutmalılar... Ama sanki suçlu senmişsin gibi sen sığınmaevine gidiyorsun cezaevi gibi bir yere... Yemeğin belirli saati var, oturmanın saati var, yatmanın saati var. Kendileri koruma olarak görüyorlardı bu kuralları ama sen zaten kötü bir deneyimden çıkmışsın psikolojik sorunların oluyor sonrasında daha kötü bir yere gidiyorsun” (Denizli, 34).

Katılımcılardan biri sığınmaevini eşinin olduğu eve benzetmiştir. Sığınmaevindeki yasakları gülerek aktarmıştır.

“Tabi bahçesi vardı. Bahçesinin her yerinde teli vardı çok yüksek duvarları, demir kapıları vardı... Zaten bunları gördüğümde psikolojim iyice bozuldu, tamam bedava olabilir, kalabilirsin ama maalesef kendimi aynı eşimin evinde gibi hissettim, sadece eşim yoktu... O kişiler vardı, her şey yasak ışığı açman yasak kapatman yasak her şey yasak” (İstanbul, 49).

Kadınların bir kısmı yukarıdaki olumsuz yorumların aksine sığınmaevinde kendilerini güvende hissettiklerini bunun psikolojilerine iyi geldiğini ifade etmişlerdir. Sunulan hizmetlerin ücretsiz olmasını rahatlık olarak yorumlayan ve, sığınmaevine dair olumlu paylaşımlarda bulunan kadınlar olmuştur.

“Rahattık... Çok iyi ilgilendiler, yani ben orada rahatım, çocuklarım rahattı. Ben Türkiye’de bakkala bile gidemiyordum, yolda yürümesini bile bilmiyordum. Çocuklarım orada güzel bir şekilde yemek yiyordu ve en önemlisi gelip biri bana demiyordu; hadi kirayı ver, hadi bunu yap, hadi bunu et... Psikolojik olarak kendimi orada daha iyi hissettim” (Edirne, 34).

“Çok iyiydi, çok rahattı her şeyi veriyorlardı bize. Süt, kıyafet, hamburger bile bize getiriyorlardı. Kadınlara tavsiye edebilirim, çünkü kadınlar yine kadın sığınmaevinden çıkarlarsa, erkekler çok yalancı olduğunda tekrar aynı olaylar başlarına gelebilir, yeniden gidebilirler kadın sığınmaevine” (Karaman, 31).

“Benim için iyi bir yerdi çünkü gerçekten ben orada rahattım. Psikolojik olarak kendimi orada rahat hissettim. En önemlisi de ben ve kızlarım güvendedik orada ve her şey vardı; yemek, kıyafet, bakım şampuanları” (Tunceli, 32).

Sığınmaevinin koşullarını uygun bulmayan cezaevine benzeten bazı kadınlar olumlu olabilecek bazı yorumlarda da bulunmuşlardır.

“Sadece bir şeyini seviyordum, eşim bana ulaşmak isterse ulaşamaz; yüksek duvarlar var teller örülmüş, sadece bunu seviyordum. Evden çıkarsam nereye gidebilirim, Ankara’da ev tutsam beni bulabilir... Yani dedim ki sığınmaevinin yasaklarına katlanmak onun zulmünü yaşamaktan daha iyidir” (İstanbul, 49).

“Kendimi orada rahat hissetmedim, ama kimse sana dokunamaz çocuklarını kimse alamaz, biraz güvende hissediyordum kendimi” (Amasya, 21).

“Aslında kadın sığınmaevi bulunması iyi bir şey ama oradaki şartlar, kanunlar, işlemler çok kötü” (Ankara, 47).

Çocuklarının sığınmaevinde güvende olduğunu ifade eden bir katılımcı, sığınmaevinde kadınlar arasında oluşan dayanışmaya da örnek vermiştir.

“İyi yönleri var. Çocukların güvende oluyor. Çalışmak istersen çocuklarıyla ilgilenenler var, ondan sonra disiplin öğreniyorsun orada. Kadınlar arasında nefretin olmamasını öğretiyorlar, hatta bazı kadınların arası o kadar iyi oldu ki sığınmaevinden çıktıktan sonra aynı evde kaldılar” (Sivas, 32).

Sığınmaevi koşulları ve yasaklar birçok kadın tarafından cezaevine benzetilmiştir. Baskı ve şiddet ortamından ayrılan, iyileşmeye çalışan kadınlar için koşullar uygun bulunmamıştır. Sığınmaevinin yasaklar neticesinde korunaklı hale getirilmiş olması ise eşlerin kadınlara ulaşamama durumunu sağlamıştır. Korunaklı hal bozulmadan yasaklar hafifletilebilir mi temel sorusu bu bağlamda önem

kazanmaktadır. Bununla beraber barınma ve temel gıdaya erişimle ilgili eşiyile yaşadığı evde problem yaşayan kadınlar, bunların ücretsiz olmasını örneklendirerek sığınmaevini iyi bulduklarını aktarmıştır. Bu durum sığınmaevine dair değerlendirmelerde ekonomik şartların ön plana çıktığını göstermektedir.

3.4.5. Sığınmaevinde Suriyeli Kadın Olmak

Sığınmaevinde Suriyeli kadın olmaya dair anlatılarda bazı kadınlar Türkiye’li kadınlar tarafından ayrımcılığa maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Bazı kadınlar ise Suriye uyruklu olmaktan kaynaklı olumsuz bir tutum ya da davranışa maruz kalmadıklarını aktarmıştır.

“Ayrımcılığı tam anlamıyordum güvenlikten insanlar konuşuyordu anlamıyorduk, orada işte hani Suriyeli falan... Benim belim kırık, içeriden bir tane kadın geldi o kadın Roman herhalde bilmiyorum. Belim kırık olmasına rağmen bana diyorlardı ki kalk iş yap, temizlik yap; ben yapamıyordum... Roman kadın cüzdanımı aldı, cüzdanımda pasaportum vardı ve ben güvenliğe şikayet ettiğimde güvenlik bana dedi ki neden vermedin cüzdanı, sen bize neden bırakmadın ve ben bilmiyordum bırakmam gerektiğini” (Diyarbakır, 26).

“Daha kötü hissettim ve beni bu duruma düşüren kişilere lanet ettim. Oradaki kadınların çoğu zordu; mesela ben bugün temizlik yaptım sıra bende oluyordu, ev büyüktü temizliği yapıyordum, ertesi gün diyordum bende değil sıra, zorla o temizliği tekrar bana yaptırıyorlardı. Çünkü öyle güçlü kadınlar vardı güçlü derken çirkef anlamındaki kadınlar... Benim her gün temizlik yapmamı isteyenler Türklerdi” (İstanbul, 49).

“Aslında zor yanları da vardı iyi yanları da... Bazen zorluk çekiyordum ama kızım Türkçe bildiği için bana yardımcı oluyordu. Yavaş yavaş ben de öğrenmeye başladım. Müdür bana iyi davranıyor seviyor diye başka kadınlar sorun haline getiriyordu. Suriyelileri sevmiyoruz Suriyeliler bizim eşlerimizi elimizden aldı

diyenler vardı. Kötü davranıyorlardı ama bir yandan da bakıyordum, iyi kadınlar da var. Bazı güvenlikler de polis gibi davranıyordu iyisi de vardı, kötüsü de kadın sığınmaevinde” (Sivas, 32).

Kadınlar tarafından ayrımcılığa maruz kalan bir kadın, sığınmaevi personelinin bunu önlemeye çalıştığını ifade etmiştir.

“İlk başta sorun yaşadım bir kadınla, yani yirmi otuz kadından birisi bana kötü davrandı. Sürekli kızlarımı dövüyordu. Ben sonradan şikayet ettim o kadını. Oradaki hiç kimse bize bu şekilde davranmadı o kadın dışında. Sorumlular çok iyi davrandılar. Burada Suriyeli Türk kadın ayrımı yok, hepiniz aynı problemleri yaşamışsınız, sonuçta hepiniz kadınsınız böyle bir ayrımcılık yok diyorlardı” (Denizli, 34).

Kadınlardan biri Türkiye’deki en güzel zamanın sığınmaevinde geçtiğini ifade ederek, Suriye uyruklu olmaktan kaynaklı sorun yaşamadığını aktarmıştır.

“Zorluk çekmedim, gerçekten kendimi orada hiç yabancı hissetmedim ve gerçekçi olalım ben Türkiye’deki hayatımın en güzel kısmını orada kaldığım 3 ayda geçirdim” (Tunceli, 32).

Kadınlardan biri sosyal olması ve Türkçe bilmesinden dolayı Suriyeli olduğu için zorluk yaşamadığını ifade etmiştir. Katılımcı Türkçe bilmenin önemini Afganistan uyruklu Türkçe bilmeyen bir kadın üzerinden aktarmıştır.

“Şöyle nasıl desem ben sosyetik kızım herkesle konuşabilirim, yani hemen tanışabilirim, zorlanmam. Başka bir Afgan bayan vardı. O hiç konuşmuyordu, hiç Türkçe bilmiyordu. Ben tam tersi Türkçe biliyordum sorulara cevap veriyordum. Beni ve kızlarımı sevdiler çünkü onların da Türkçesi baya güzel” (Eskişehir, 34).

Tahakküm ilişkisi her alanda kendini gösterebilmekte kadınların, kadınlara uyguladığı şiddet ortamını yaratabilmektedir. Sığınmaevinde bu sebeplerle Suriye uyruklu olduğu için diğer kadınlar tarafından şiddete maruz kalan kadınlar olmuştur. Bunun yanı sıra kadınların anlatılarından sığınmaevi personelinin tutumunun kadınlar arasındaki ilişki açısından belirleyici olduğu görülmektedir.

3.4.6. Kadınların Sığınmaevinden Ayrılma Nedenleri

Kadınların sığınmaevinden ayrılma nedenleri farklılık göstermektedir. Görüşme yapılan kadınların birçoğu sığınmaevinin şartlarını zorlayıcı buldukları için ayrılmak istemişlerdir.

“Aşırı zor şartları var sığınmaevinin, ben sosyal hayatı seven biriyim. Arkadaşlarımla konuşmayı, annemi aramayı konuşmayı bunları çok seviyorum. Dışarı çıkmayı, çalışmayı seviyorum. Bütün bunlar yasaktı. Diyelim ki telefonla konuşmak istedin, yanında oranın müdürü olabilirdi ya da başka birinin yanında oturup konuşuyorsun. Çok konuşmaya da hakkın yok. Diyelim ki çocuklarıyla bir yere çıkmak istedin o bile yok... O yüzden bıraktım çıktım” (Denizli, 34).

“Çok zor bir durumdu oradaki kadınların hepsi Türktü. Ben orada yorulduğum için bir hafta sonra ailemin yanına döndüm, kimse beni rahatsız etmedi. Küçük çocuğum ateşlendi, büyük çocuğum dil bilmediği için kimse ile oynayamıyordu, anlaşılamıyordu. Ben çocuklarıma üzüldüğüm için oradan çıkma kararı aldım ve annemin yanına döndüm” (Amasya, 21).

“Çok yorulduk orada; her mahkemeye gittiğimizde bizim yerimizi değiştiriyorlardı, eşyalarımızı alıyorlardı başka yere koyuyorlardı. Çocuklarımla psikolojisi bozuldu, kızım beni intihar etmekle tehdit ediyordu artık” (Adana, 47).

“Mahkemeye gittim ve şikayetimi geri aldım. Bir hafta boyunca ben zaten kendimi cezaevinde gibi hissettim. Bir haftadan fazla kalamadım” (Ankara, 47).

Sığınmaevi kurallarının zor olduğunu düşünen bir kadın, sığınmaevinden ayrılmayı hayata başlamaya benzetmiştir.

“Teyzeme bile gitmek istesem gidemiyordum. Çok uzaktı, yapamıyordum. İşte sonra dedim ki valla çıkıp hayata başlayayım ne olur ne olmaz” (Eskişehir, 34).

Katılımcıların bir kısmı kök ailesinin sığınmaevinden ayrılmasını istediği için ayrıldıklarını ifade etmiştir.

“Ailem bana ulaştı, sığınmaevinden çıktım onlarla Kilis’e tekrar döndüm ve tekrar başkasıyla evlenmemi istediler” (Diyarbakır, 26).

“Size anlattığım gibi benim kadın sığınmaevine gitme nedenim çocuklarımdan ayrı kalmamaktı. Orada ailemle iletişime geçtim ailem çok sinirlendi bana; sen neden buraya gelmedin dediler. Onlara param olmadığını ve çocuklarımdan ayrı kalmak istemediğimi anlattım oradan çıktım ailemin yanına gittim” (Edirne, 34).

“Eşim ailemle tekrar konuşmaya başladı ve ailemin de korkusu vardı, yarın çık buradan derlerse sen nereye gideceksin, orada eşin var eşinin evine dön dediler bana, ben de ayrıldım sığınmaevinden” (Tunceli, 32).

Kök ailesinin söylemlerinden etkilenen bir başka kadın, ailesi güvenli bulunduğu için Ankara’da sığınmaevinde altı ayı doldurduktan sonra başka bir şehre nakil olmuş ancak orada daha da zorlandığı için sığınmaevinde tanıştığı bir arkadaşıyla ev arkadaşı olmayı daha makul bulmuştur.

“Görevliler gelip çıkman gerekiyor diyorlardı. Orada kendimi belirsiz bir yerde hissediyordum. Ailem bana devlet himayesi altında kalmak daha güvenilir, tamam seni bir şehirden başka bir şehre gönderecekler göndersinler, seni devlet koruması altında bilmemiz daha güvenilir olur dedi. Ondan sonra naklimi başka bir şehre yaptılar. Gittiğimde maalesef oradaki yasaklar Ankaradaki yasaklardan daha

fazlaydı. Ben Ankara’da kadın sığınmaevinde biriyle tanışmıştım, o da ev tutmuştu. Çıktıktan sonra bana sürekli diyordu ki gel beraber yaşayalım. Ben korkuyordum, hayır eşim beni bulur diyordum. Nakil olduğum şehirde durumların kötü olduğunu gördüğümde o gece karar verdim çıkmaya. Bana dediler ki neden geldin o zaman ben de dedim ki 6 ay bittiği için geldim ben Ankara’ya tekrar dönmek istiyorum dedim. Kabul ettiler, işlemleri yaptılar. Beni sokağa dahil kendileri götürmediler tarif ettiler, buradan gidebilirsin dediler” (İstanbul, 49).

Kadınlar hayatlarıyla ilgili alabilecekleri önemli kararlarda kök ailelerinden destek almışlardır. Bazı durumlarda kendileri için iyi olacağını düşündükleri kararlar yerine kök ailenin kararlarıyla hareket etmek durumunda kalmışlardır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sonucu kadınların “bağımlı” hale getirilmesi karar süreçlerinde de etkisini göstermiştir. Bunun yanı sıra bazı kadınlar sığınmaevi şartlarını kendilerine uygun bulmadıkları için ayrılmayı seçmişlerdir.

3.4.7. Sığınmaevi Sonrası Yaşam

Katılımcılardan dördü sığınmaevinden ayrıldıktan sonra eşine dönmüştür. Bu dört katılımcıdan biri eşine döndükten kısa bir süre sonra ayrı eve yerleşerek boşanma davası açmıştır. Katılımcılardan sekizi boşanmış ya da boşanmak üzeredir. Bu sekiz katılımcıdan biri kök ailesinin yanına dönmüştür. Katılımcılardan yedisi başka bir eve çıkmıştır. Başka eve çıkan yedi katılımcıdan ikisi sığınmaevinde tanıştığı kadınlarla ev arkadaşı olmuş, beş kadın ise ayrı eve çıkmıştır.

“Sığınmaevinde tanıştığım Iraklı bir arkadaşım vardı. Benden on gün önce çıktı Ankara dışında bir şehirde yaşıyordu. Bana dedi ki burası küçük bir yer, senin ve kızların için güvenli bir yer olabilir. Dört beş gün yanında kaldıktan sonra ben kendim bir birikim yapmıştım, ev kirasına o da yardımcı oldu ve şimdi kızlarımla birlikte burada yaşıyorum” (Denizli, 34).

“Arkadaşımı aradım ona Ankara’ya geldiğimi söyledim, yanında kalabilir miyim diye sordum evet dedi, otogardan beni aldı. Onun evine gittim” (İstanbul, 49).

Katılımcılardan biri sığınmaevinden ayrıldıktan sonra yasal olmayan yollarla Avrupa’ya yerleşmeyi düşündüğünü ardından vazgeçtiğini aktarmıştır.

“İlk eve döndüğümde oturdum düşündüm ne yapabilirim diye. Aklıma gelen ilk çözüm Avrupa’ya gitmek oldu. İstanbul’a gidip bir kaçakçı bulup onunla görüşüp Avrupa’ya gitmek... Eşimden ve ailesinden nasıl kurtulabilirim diye düşündüğümde aklıma bu geldi. İstanbul’a gittim ve kaçakçı benden çok para istedi ve o para bende yoktu, her şeyi resmi bir şekilde yapacağını söylemişti, pasaportla direkt Türkiye’den Almanya’ya gideceğimi söylemişti. Umudumu kaybettim çünkü bende o para yoktu. Ankara’ya döndüm. Türkiye’de devam et ve bu kişiden kurtulmaya bak sen dedim kendime” (İzmir, 30).

Sığınmaevinden sonra eşine dönen bir katılımcı, sığınmaevinde kalmanın eşi ile olan ilişkisinde olumlu olarak değerlendirilebilecek kazanımları olduğunu ifade etmiştir.

“Yok, iyi oldu. Terbiyesini verdim ben onun. Ona ders vermiş gibi oldum. Bırakabileceğimi gördü” (Ankara, 47).

Sığınmaevinden sonra eşinin yanına dönen bir kadın, şiddetin devam ettiğini aktarmıştır. Tekrar sığınmaevinde neden başvurmadığı sorulduğunda başvuru hakkının olmadığını düşündüğünü ifade etmiştir.

“Hiçbir şey değişmedi aynı şiddet devam etti. Hatta telefonu atıp burnumu bile kırdı, yaraladı, dikiş falan attılar. Hiçbir değişim olmadı onda. Sığınmaevine gitmeyi düşünmedim çünkü bana dediler ki sen bir kere çıktıysan bir daha dönme hakkın yok” (Tunceli, 32).

Kadınların çok büyük bir kısmı eşiyle beraber yaşamamaktadır. Sığınmaevi şartlarını olumsuz olarak değerlendirse de sığınmaevinde kalmak bazı kadınlar için yeni bir yaşam kurma noktasında etkili olmuştur.

3.5. Türkiye ve Suriye'nin Kadın Hakları Bağlamında Karşılaştırılması

Bu kategoride kadınların yaşadıkları iki ülkenin, Suriye ve Türkiye'nin kadın hakları bağlamında karşılaştırılmasına dair düşüncelerine yer verilecektir.

Bu bölümde kadınlar anlatılarında daha çok Suriye'deki şiddet deneyimi ve Türkiye'yi karşılaştırmış, kadınların başvurabileceği mekanizmaları düşünerek birçok kadın Türkiye'yi bu bağlamda daha ileride görmüştür.

Kadınlardan biri Suriye'de eşi ile beraber yaşadığı evi itaat evi olarak görmekte, Suriye'de şiddete maruz kaldığında birşey yapamadığını itaat evine geri dönerdim diyerek aktarmıştır.

“Suriye’de mesela şiddete maruz kalan bir kadın gidip eşini şikayet etmez. Onun eşi gidip polise para verir, kadın yine haksız çıkar. Suriye’de sen kadın olarak eşine itaat etmek zorundasın, sen eşine mecbursun. Yani orada öyle bir hak yoktu, itaat evine geri dönerdin” (Diyarbakır, 26).

Aynı katılımcı Türkiye’de kadınlara eğitim ve diğer konularda daha çok alan tanındığını din öğretileri ile beraber açıklayarak, dinin gerekliliklerinin yerine getirildiğini vurgulamıştır.

“Burada kadın hakları daha fazla. Kadın haklarını çok önemsiyorlar, erkekten daha çok değer veriyorlar, kadınların okuması için çalışması için her şeyde daha çok destek oluyorlar kadınlara. İbadetten, namaz kılmaktan bunlardan daha çok düşünce olarak kadınlara iyi davranmak önemli. Çünkü peygamberimiz dedi ki kadınlara iyi

davranın. Türkiye’de bu düşünce ile kadınlara iyi davranıyorlar ama Suriye’de peygamberin hadisini söylediğinde bunu önemsemiyorlar” (Diyarbakır, 26).

Kadınların önemli bir kısmı Türkiye’yi kadın hakları bağlamında daha ileride gördüklerini paylaşmışlardır.

“Kadın burada yalnızsa kadın sığınmaevi gibi onu koruyan yerler vardır ama Suriye’de ben duymadım, olduğunu da bilmiyorum. Türkiye’de kendini daha güvende hissediyorsun. Mesela ben yaşadığım olayda Suriye’de olsaydım, aileme sığınacaktım ve orada eşim, kızımı elimden alacaktı. Burada devlet beni korudu sığınmaevine gittim ve eşim çocukları benden alamadı, kadın burada daha rahat, kadın burada çalışabiliyor, çıkabiliyor... Yalnız kadının ailesi sığınmaevi oluyor burada” (Amasya, 21).

“Eğer Türkiye ve Suriye arasında kıyaslama yaparsak tabi ki çok büyük bir fark var. Burada kanun şiddete maruz kaldığında kadına bütün haklarını veriyor, erkeğe karşı baya işlemler yapılıyor. Suriye’de öyle değil” (İzmir, 30).

“Türkiye’de kadınların hakkı var, burada kadınlar hakkını bulabilir her zaman, bu açıdan değişti hayatım. Suriye’de kadın şiddete maruz kaldığında başvuru yapsa bile yanında duran kimse yok, haklarını alamaz, güvenilir bir yere götüremezler. Ama Türkiye’de yanında destek olanlar var, evi güvenli değilse daha güvenli bir yere götürebiliyolar kadını” (Adana, 47).

“Korkmadan ben bunu söyleyeceğim, Suriye’de kadın hakları diye bir şey yok. Ama Türkiye’de kadın hakları var kadın haklarını savunuyorlar Türkiye’de” (Sivas, 32).

Görüşme yapılan kadınlardan biri Türkiye’ye bağlanma sebebini Türkiye’de kadın haklarının olması üzerinden aktarmıştır.

“Suriye’de olsa kadın dayak da yerdı, eşı de üzerine kuma getirebilirdi, kadın ölse de cehenneme kadar yolu var derlerdi ama burada eşin sana vursa destek olanlar var, eşin sana bağırsa destek olanlar var, güven var burada. Nasılsın iyi misin soranlar var. Ben bu yüzden Türkiye’ye bağlandım” (Karaman, 31).

Katılımcılardan biri Türkiye ve Suriye karşılaştırmasını boşanma üzerinden değerlendirmiştir.

“Bir şeyi fark ettim Suriye’de olmayan, Türkiye’de eşinden boşanmış olan kadınlar daha rahat daha özgür. Suriye’de kadın boşandığında, insanlar ona kötü gözle bakarlar. Hiç bir laf söylemeye hakkı yoktur boşanan kadının, bir şey yapamaz. Ama burada bi şekilde hayatına devam edebilir, hakkını arayabilir. Türkiye bu konuda daha gelişmiş” (Tunceli, 32).

Şamlı bir kadın, Türkiye ve Suriye’nin kadın hakları bağlamında farklılaşmadığına dair paylaşımda bulunmuştur. Bir süre Hatay’da yaşayan katılımcı Hatay’ın Şam’dan çok daha kötü olduğunu, Suriye’nin köylerinin kadın hakları bağlamında geride olduğunu ifade etmiştir. Bununla beraber Türkiye’nin de şehirlerinin, köylerinin farklılaştığını Ankara’nın Hatay’a göre ileride olduğunu aktarmıştır.

“Şam’da öyle bir fark yoktu kadın erkek aynı. Babamla annem çalışırdı, babam anneme yardım ederdi, evin işlerini her işi beraber yaparlardı. Biz gece iki üç gibi de dönebiliyorduk eve. Şam’da genelde böyleydi insanlar. Kadın erkek arasındaki ayrımcılık şehirlerde değil aslında daha çok köylerde var. Şimdi ben size anlattım Şam’da nasıl bir hayat yaşadığımı. Erkek arkadaşım eve gelebilirdi, görüşebilirdim, çıkabilirdim... Hatay’a geldiğimde bu biraz değişti, sen eğer öyleysen demek ki çok kolay bir lokmasın herkes istediğini alabilir senden, böyle düşünüyorlardı. Antakya’daki insanlar çok farklı. Şimdi ben Ankara’da girip çıkıyorum rahat bir şekilde eşim bana hiçbir şey demiyor. Fark ettiğim şehir ve köyler arasındaki yaşantıda çok fark var Türkiye olsa bile” (Ankara, 47).

Türkiye'nin kadın hakları bağlamında daha ileride olduğunu düşünen bir kadın, ileri olmasına rağmen kök ailesi yanında olmadığı için Türkiye'de kendini daha kısıtlanmış hissettiğini ifade etmiştir.

“Suriye’de kadın sığınmaevi yok, Türkiye devletine teşekkür ederim kadın haklarıyla ilgili böyle bir başarı elde ettikleri için. Kadın hakları konusunda Türkiye’de baya bir gelişme var; kadın sığınmaevinde ne kadar zorluklar varsa da yine bir koruma var, kadının gideceği bir yer var. Türkiye’deki bu gelişmelere rağmen ben kendimi tam tersi Türkiye’de daha kısıtlı daha kapanmış olarak hissediyorum, daha özgür hissetmiyorum. Ailem burada olmadığı için yalnız olduğum için daha az özgür hissediyorum” (İstanbul, 49).

Bir katılımcı Türkiye ve Suriye arasında kadın hakları bağlamında pek bir fark olmadığını paylaşmıştır.

“Bence çok bir fark yok. İki ülke arasında fark yok. İnsandan insana farklılaşıyor” (Edirne, 34).

Türkiye kadın hakları bağlamında hala birçok konuda gelişime ihtiyaç duysa da Suriye’ye göre daha ileridedir. Bazı kadınlar bunun farkında olarak Türkiye’nin ileride olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak Türkiye’de de şehirden şehire farklılıklar görülmekte kırsaldaki uygulamalar değişebilmektedir. Birçok kategoride olduğu gibi bu kategoride de kök aile vurgusu yapılmıştır. Kök aile kadınlar için önemli bir sosyal destek mekanizmasıdır. Kadın haklarıyla ilgili soruda kadınların kök ailelerinden bahsetmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

3.6. Sığınmaevi Deneyimi Olan Suriyeli Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçları

Kadınların sosyal hizmet ihtiyaçları diğer birçok alanda da olduğu gibi farklılık göstermektedir. Barınma, psikolojik destek ihtiyacı, ekonomik destek, sosyal destek

mekanizmaları, güvenlik ihtiyacı, istihdam edilebilme öne çıkan sosyal hizmet temaları olmuştur. Sosyal hizmet ihtiyaçları dönemsel olarak farklılaşmıştır.

“Kimsem yok burada benim, çocuklarımı göremiyorum. Ailemin yanına gitmek istiyorum, bir insanın ailesi her şeyi. Etrafım kalabalık bile olsa ben burada yalnızım” (İstanbul, 49).

Görüşmeler sırasında birçok kadının psikolojik iyilik haline yönelik destek alması gerektiği hissedilmiştir. Bu anlamda kadınlardan birinin paylaşımı çarpıcıdır, yaşadığı şiddet deneyimlerinden ve sonrasındaki süreçlerden dolayı kendisini hayatı kaybetmiş olarak tanımlamaktadır. Ancak buna rağmen umut da beslemektedir.

“Ben kendimi hayatımı kaybetmiş gibi görüyorum, evet ben tüm gücümle iyi ve mutlu bir hayatı elde edene kadar mücadelemi vereceğim” (Diyarbakır, 26).

COVID-19 dönemi kadınların özellikle sosyal destek alamamalarına yönelik problemi perçinlemiştir. Bu dönem kadınların sosyal hizmet ihtiyaçlarını artırmıştır.

“Beni nasıl etkiledi, çalışamadım... Çocuğu sabah okula gönderdikten sonra çalışıyordum, çalışamadım. Çocuğuma bakabilecek biri yoktu” (İzmir, 30).

COVID- 19 ve beraberindeki süreç ekonomi temelli sorunları da beraberinde getirmiştir. Kadınlardan biri bu sebeple şiddete maruz kalma riskinin arttığına yönelik paylaşımda bulunmuştur.

“Etkiledi tabi. Allah’a şükür biz sağlıklıyız hiçbirimiz yakalanmadık ama eşim evde oturduğu için maddi olarak sıkıntılar yaşayabiliyoruz. Bulgurumuz olmuyor yemeğimiz olmuyor kendisi sinirleniyordu. Bu yönden biraz etkiledi bizi. Eşimin yanında oturmuyordum, sürekli gözünden uzak ayakta geçiriyordum yeter ki ondan laf duymayayım diye” (Karaman, 31).

“Maddi olarak beni çok etkiledi, çalışıyordum sonra yasaklar geldi, çıkamadım. Allah bir şekilde bizi kurtardı, idare edebildik kendimizi” (Adana, 47).

COVID-19’un kadınların hayatındaki en önemli etkisi ekonomik açıdan olmuştur. Aslında tüm dünyada da sağlık ihtiyaçlarının dışında insanları en fazla etkilediği yönlerden biri ekonomik boyut olmuştur. Özellikle daha yoksul olan ve güvencesiz işlerde çalışan insanlar açısından COVID-19 pandemi süreci zor geçmektedir. Bununla beraber bakım yükünden dolayı kadınlar çocuklarını bırakacak bir yer olmadığı için çalışma hayatından mahrum kalmışlardır.

Kadınların önemli sosyal hizmet ihtiyaçlarından biri, feminist sosyal hizmet müdahalelerine erişememiş olmaları olarak görülmektedir. Kadınların büyük bir kısmı sığınmaevinde aldıkları hizmeti değerlendirirken, kendi farklılıklarının tanındığı güçlerinin değerli kılındığı müdahaleler aktarmamışlardır. Bunun yerine tek tip bir müdahale ile karşılaşmışlardır. Bu sebeptendir ki birçok kadın sığınmaevini cezaevine benzetmiştir.

“Tam bir hapis gibiydi, istediğin hiçbir şeyi yapamıyorsun, sen zaten psikolojik sorunlardan kaçmışsın sonrasında daha kötü bir yere gidiyorsun. Psikolojik baskı oluyor orada, elinden telefonu alıyorlar, kimseyle konuşamıyorsun, kimseyle görüşemiyorsun ve 8 yaşındaki çocuk elinde telefonu yok yatağın üstünde sadece oturuyor bir şey yapamıyor, kötü bir yerdi” (Ankara, 47).

“Aslında hani çok iyi bir yer değil. Sığınmaevinde kimseyle konuşamıyorsun, kimseyle dışarı çıkamıyorsun daha çok kendini hapis gibi bir yerde hissediyorsun” (Amasya, 21).

Sığınmaevinde kalan ve bir süre sonra ayrılan kadınların ilk etapta barınma ihtiyacı ön plana çıkmaktadır. Yeterli geliri olmayan kadınlar temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz kalabilmiş, bazı kadınlar için ekonomik ihtiyaçlar ön plana çıkmıştır. Eşi tarafından tehdit alan kadınlar için hayatlarının bir döneminde

güvenlik ihtiyacı önemli bir tema olmuştur. Kadınların sosyal destek mekanizmaları hayatlarında kıymet verdikleri ihtiyaç duydukları bir yerde varlık göstermekte, sosyal destek mekanizmasının içinde ise kök aileleri yer almaktadır. Ancak kadınlar bazen kök ailelerinden destek alamamışlardır. Özellikle bazı kadınlar için kendi kaderini tayin hakkı kök ailenin düşünceleri ve kararları doğrultusunda verilmiştir. Kadınların güçlenme ve iyileşmeye yönelik feminist sosyal hizmet müdahaleleriyle karşılaşamamış olmaları önemli bir sorun alanına işaret etmektedir.

3.7. Kadınların Gelecek Beklentileri

Kadınların gelecek beklentilerinde umut, çaresizlik hissi ve üçüncü ülkeye yerleşme temaları hakimdir.

Katılımcılardan bazıları kendi hayalleri kalmadığını tek dileklerinin çocuklarının iyi bir yaşam yaşamaları olduğunu aktarmıştır.

“Yalan söylerim eğer dersem ben geleceğimi düşünüyorum, çünkü benim hiçbir umudum, hayalim hiçbir şeyim kalmadı gelecekle ilgili. Sadece çocuklarım... Benim için hayat bitmiştir” (Adana, 47).

“Maalesef bizim burada hayalimiz, dileklerimiz, umutlarımız kalmadı. Sadece benim bir isteğim var çocuğumun tedavisi, çocuğumun iyi olması. Çünkü ben çok isterdim Türkçe öğrenmeyi okumayı ama burada sadece çalışıp hayatımızı kurtarabiliyoruz. Başka da bir şey kalmadı burada, Türkiye’de hayal edebileceğimiz bir hayat yok” (Ankara, 47).

Katılımcılardan ikisi gelecekle ilgili kendilerine dair hiçbir cümle kurmamış, çocukları üzerinden umut dolu ümit besleyen ifadelerde bulunmuştur.

“Benim en büyük hayalim benim ve kızlarımın rahat edeceği bir evimizin olması ve sürekli nereden yardım alabilirim düşüncesinin olmaması. Şimdi yardım yapan yerler var ama yarın olmayabilir” (Tunceli, 32).

“Tek bir dileğim var geleceğimin çok güzel olmasını rahat yaşamayı istiyorum. Çocuklarımla birlikte rahat bir şekilde dışarı çıkıp yürüyüş yapmak istiyorum. Eşim rahat bir şekilde dışarı çıkmama izin vermiyor. Çocuklarımla her istediklerini alayım, diğer çocuklardan geri kalmasınlar. Bundan başka bir şey istemiyorum. Hava almak istiyorum, insan görmek istiyorum başka da bir şey istemiyorum” (Karaman, 31).

Görüşme yapılan katılımcılardan 5’i başka bir ülkede yaşamak istediklerini, üçüncü ülkeye yerleştirilme arzuları olduğunu aktarmışlardır. Katılımcıların üçüncü ülkeye yerleşme motivasyonları farklılık gösterse de en temelde daha fazla sosyal destek ve yardım alabileceklerine inandıkları için üçüncü ülkeye yerleşmek istediklerini paylaşmışlardır.

“Ailemin yanına Kanada’ya gitmek” (İstanbul, 49).

“Başka bir ülkede yaşamak, üçüncü ülke” (Amasya, 21).

“Ben Avrupa’ya gitmek isterim çünkü orada eşinden ayrılmış kadınların daha çok hakkı var daha çok hizmete erişebiliyorlar. Yalnız kadın olduğunda kirasına, çocuk bakımına, işine her şeye devlet destek oluyor. Maalesef Türkiye’de o şansımız yok, yalnız kadına hiçbir destek yok. Burada her şeyi ben kendim yapmalıyım, tabi Türk devleti çok destek oldu onu inkar edemem” (İzmir, 30).

“Çocuğumla beraber devletin desteğiyle güvenli bir yerde yaşamak istiyorum. Diğer çocuğumu da alıp okula kaydettirmek istiyorum. Çocuklarıma bakmak istiyorum. Ama en önemlisi Almanya’ya gitmek bu ülkeden çıkmak istiyorum” (Sivas, 32).

Kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinin bir getirisi olarak geleceğe dair cümlelerinde çoğunlukla, kendi kadınlık kimlikleri üzerinden değil anne rolü üzerinden dileklerde bulunmuşlardır. Çocuklarının ve kendilerinin gelişmiş ülke olarak nitelenebilecek Avrupa ülkelerinde daha rahat edeceklerine inanmakta, bu nedenle Avrupa'ya yerleşmek istemektedirler.

4. TARTIŞMA

Tartışma kısmı, kadınların anlatıları ve bulguların alanyazını ile beraber değerlendirmesini içermektedir. Kadınların sosyo-demografik özelliklerine dair bulguların bu kısımda da tekrar aktarılmasının bütünsellik açısından faydalı olacağı öngörülmektedir.

4.1. Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamında derinlemesine görüşmeler yapılan; Ankara’da yaşayan, Ankara’da bir sivil toplum kuruluşundan hizmet alan, kadın sığınmaevi deneyimi olan zorunlu göç sürecini yaşamış 12 Suriyeli kadının sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler aşağıda detaylandırılmıştır.

Araştırmaya 12 kadın katılmıştır. Kadınların yaş ortalaması 34,75’dir. Araştırmaya katılan kadınların 3’ü üniversite mezunu, 2’si lise mezunu, 1’i ortaokul mezunu, 5’i ilkokul mezunu, 1 katılımcı da okula hiç gitmemiş okuma yazma bilmemektedir. Kadınların 9’u Haleplidir. 2 kadın Şamlıdır. 1 kadın ise Humuslu ancak Şam’da büyümüştür. 8 katılımcı resmi olmayan yollarla Türkiye’nin sınır şehirlerinden geçerek Ankara’ya gelmişlerdir. 4 katılımcı yasal yollarla Türkiye’ye geldiklerini ifade etmiştir.

Katılımcılardan 2’si Türkiye’de çalışmaktadır. 9 kadın ise çalışmamaktadır. 1 katılımcı Covid-19 pandemisinden önce çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcılardan 3’ü Suriye’de çalışmışlardır. Okula hiç gitmeyen katılımcı ailesi tarafından çocuk işçiliğine zorlanmıştır. 8 katılımcı ise Suriye’de çalışmamıştır.

Katılımcıların bir kısmı hem resmi hem dini nikahla/törenle evlenmiş, bazı katılımcılar yalnızca dini nikah/tören kıymışlardır. Katılımcılardan 5’i çocuk yaşta

evlendirilmiştir. 3 katılımcı 17 yaşında 1 katılımcı 15 yaşında 1 katılımcı da 13 yaşında evlendirilmiştir.

Kadınların Türkiye'ye göç etme nedenlerinin en önemlisi Suriye'de yaşanan iç savaştır. Bazı kadınlar, savaşın yanı sıra maruz kaldıkları şiddetin göçle azalacağına inandıkları için Türkiye'ye geldiklerini de aktarmışlardır.

Görüşme yapılan kadınların 11'i Suriye'de evlenmiştir. Bu kadınların şiddet deneyimi Suriye'de başlamış, Türkiye'de devam etmiştir. Kadınlardan biri Türkiye'de evlenmiştir, partneri tarafından Türkiye'de şiddete maruz kalmıştır.

Katılımcılardan 4'ü sığınmaevinden ayrıldıktan sonra eşine dönmüştür. Bu 4 katılımcıdan biri eşine döndükten kısa bir süre sonra ayrı eve yerleşerek boşanma davası açmıştır. Katılımcılardan 8'i boşanmış ya da boşanmak üzeredir. Bu 8 katılımcıdan 1'i kök ailesinin yanına dönmüştür. Katılımcılardan 7'si çocukları ve/veya ev arkadaşlarıyla yaşadıkları başka bir eve çıkmıştır.

Sığınmaevinde en uzun kalan katılımcı 11 ay, en kısa kalan katılımcı ise 3 gün kalmıştır.

Derinlemesine görüşme formunda hazırlanan sorular ışığında kadınların yaşamları kronolojik olarak incelenmeye çalışılmıştır. İlk etapta kadınların çocukluk deneyimleri, kök aileleriyle olan ilişkileri, toplumsal cinsiyet eşitsizliği sonucu maruz kaldıkları hak ihmal ve ihlalleri, evlilik ya da evlendirilme kararları ön plana çıkmıştır.

4.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddeti ve Eşitsizliği Etkileyen Faktörlere Yönelik Değerlendirme

Görüşme yapılan kadınların çocukluk yaşantılarında maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliği bazı faktörler doğrultusunda daha sert biçimlerde kendisini hissetmiştir. Burada en belirgin faktörler Suriye’de yaşanan şehir, kök ailenin eğitim seviyesi, kent-kırsal ayrımı ve kadınların sıklıkla vurgu yaptığı kültür olmuştur. Araştırmacı örnekleme oluştururken çeşitlilik kapsamında farklı şehirlerden kadınlara ulaşma ya da eğitim düzeyine ilişkin farklılıklara yer verme amacı gütmemiştir. Araştırmacı Suriye uyruklu ve sığınmaevi deneyimi olan kadınlara ulaşmaya çalışmış, yeterli sayıya ulaşmakta güçlük çektiği için farklı kriterler koyamamıştır. Rastlantısal olarak 9 kadın Halepli 3 kadın ise Şam şehrinde, ve Suriye’de yaşanan şehrin toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında önemli bir belirleyiciliği olduğu görülmüştür.

Kadınların Suriye’de çocukluklarında maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bu dinamikler (şehir, eğitim düzeyi, kent-kırsal farkı, kültür) bağlamında form değiştirmiştir. Kırsalda büyüyen kadınların erken ya da çocuk yaşta evlendirildikleri görülmüştür. Bununla beraber ev içerisinde kız-erkek çocuk ayrımı daha belirgindir. Yine kırsalda büyüyen kadınların, en fazla ilkokul mezunu olabildikleri bir kadının hiç okula gitmediği görülmüştür. Kırsalda büyüyen kadınların aslında Türkiye’de kırsalda büyüyen kadınlarla benzer özellikler gösterdiklerini söylemek bu noktada yanlış olmaz.

Tartışma bölümünün bir kısmı Şam ve Halep üzerine farklılıkları içerse de tümü bu farklılıktan doğru yorumlanmayacaktır. Kent farkının etkisiz olduğu benzer şehirlerde bambaşka yaşantıların olduğu ya da Halep ve Şamlı olan aynı eğitim düzeyine sahip kadınların ortak deneyimleri olduğuna da rastlanmıştır.

Kırsalda büyüyen kadınlar Halep şehrinin kırsal bölgelerinde büyümüşlerdir. Halep’de kent merkezinde olan kadınların yine Şam’da büyüyenlere oranla daha fazla eşitsizliğe maruz kaldıkları dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Şam’da büyüyen

ve Halep’te büyüyen kadınlar arasında, çocukluk döneminden itibaren gelen toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında büyük farklar mevcuttur. Bu eşitsiz durum yalnızca eğitim, istihdam, sağlık olanaklarına erişimle ilgili olmamakta, şiddet algısı ve boyutlarını da etkileyebilmektedir. Halep, Şam, kent, kırsal ayrımında olabilecek farklılaşmaya Türkiye ve Türkiye’deki diğer şehirler de eklendiğinde, coğrafyanın kadınlık deneyimine önemli bir etkisi olduğu açıkça görülebilmektedir. Kadınların maruz kaldıkları eşitsizlikler mekan etkisiyle farklı formlarda ortaya çıkmıştır. Tekrar belirtilmesinde fayda vardır ki, Suriye’de yaşanan şehir bazı deneyimlerin farklılaşmasına yol açarken bazı konularda da etkisiz kalmıştır. Bir örnek vermek gerekirse Halepli olan ve üniversite mezunu olan bir kadının çocukluk deneyimlerinin ve düşüncelerinin Şamlı kadınlarla benzer olduğudur. Burada şehirden bağımsız olarak eğitim faktörünün ön plana çıktığı düşünülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan kadınların Şam’da büyüyen kadınlarla benzer noktalarda olduğunu söylemek tek örnek üzerinden varılabilecek bir genelleme olmasa da belirtilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmüştür.

Şiddetin yaygınlığı kır-kent farklılığı bazında önemli bir farklılık göstermemesine rağmen, toplumsal cinsiyete yönelik algı ve tutumlara bakıldığında kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar arasında toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan ifadeler katılanların kentlere oranla daha fazla olduğu görülmüştür (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015). Türkiyeli kadınlar üzerine yapılan çalışma kent-kırsal farklılığında Suriye ile ortaklık göstermektedir.

Suriye’de kız çocuğu olmaya dair anlatılarda, Şam’da büyüyen kadınların çoğunlukla ailelerinin kız çocuklarının erkek çocuklardan üstün tutulduğuna yönelik paylaşımları dikkat çekmiştir. Kök aile içerisinde, kız çocuklarına “ayrıcalıklı” davranıldığına dair anlatılar yer almaktadır. Bazı anlatılarda erkek çocukla eşit haklar tanınmış olmasının, kadınlar tarafından ayrıcalık olarak görüldüğü dikkat çekmektedir. Hem erkek hem kız çocuklarının üniversiteye gidebilmiş olması, eğitim hayatında eşit koşulların yaratılmış olması kadınlar tarafından ayrıcalıklı olarak yorumlanabilmiştir. Görece yaratılmış denklik, kadınlar tarafından ayrıcalık olarak

yorumlanmıştır. Kadınların ayrımcılık üzerine düşüncülerinin eşitsiz bir düzlemde olduğu görülmüştür.

Kadınların özellikle ayrımcılık olarak vurguladıkları konu ayrımcılığın sert ve somut görünümüne dair örneklerdir. Hane içerisinde yemek paylaşımında çalışan erkek çocuklarına daha fazla yemek ayrılması buna dair aktarımlardan biridir. Benzer şekilde kız çocuklarının ev işlerinden sorumlu olduğuna erkek çocuklarının ise dilediklerini yaptıklarına dair kadınların doğrudan ayrımcılık diye tanımladıkları örnekler mevcuttur. Ayrımcılığa maruz kalmadığını ifade eden bir kadın, kız çocuğu olarak kardeşlerinin bakımını üstlenmiş bu sebeple eğitim hayatı sona ermiştir. Toplumsal cinsiyet rollerini fazlaca içselleştirmiş bazı kadınlar hak ihlallerini ve maruz kaldığı ayrımcılığı görememişlerdir.

Bir başka çalışmada Suriye’de kız çocuğu olmaya dair benzer bir yorum yapılmıştır. Suriyeli kadınların aktarımlarında çocukluklarının çok erken dönemlerinden itibaren toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarına göre yetiştirildikleri öğrenilmiştir. Özellikle kız çocuklarına hane içerisinde annenin yaptığı işlere destek olmak, hane içine dair sorumluluk vermek, kendinden küçük kardeşlerine bakım vermek gibi roller atfedilmiştir. Erkek çocuklar ise toplumsal cinsiyet rollerinin doğasına uygun olarak baba ile özdeşleştirilmiştir. Bu doğrultuda erkek çocukları gücü elinde bulundurarak, kız kardeşlerinden hizmet beklemektedir. Buradan açıkça ataerkinin hakim olduğu anlaşılabilmektedir. Kadınların evlilik sürecine hazırlık da olması açısından ev işlerini erken yaşta öğrenmeye çalıştıkları öğrenilmiştir. 12-13 gibi çok erken yaşlarda evlendirilen kadınlar, oyun çağından evlilik çağına hızlı bir geçiş yapmak zorunda kalmışlardır (Cankurtaran ve Albayrak, 2019).

Kadınların çocukluk anılarına dair paylaşımlarda ön plana çıkan bir konu evlilik kararları ya da evliliğe zorlanmaları olmuştur. Hiçbir yönlendirme olmadan çocukluk anılarında muhakkak evlilik sürecine değinmişlerdir, kadınların evliliği çocukluğun bitişi olarak değerlendirdikleri düşünülmüştür. Evlilik kararı ve evlenmeye zorlanma yine şehirler bağlamında değerlendirilmelidir. Kent kır

farketmeksizin çoğunlukla Halep’te yaşayan kadınların evlenmek zorunda kaldıkları, bunun da akraba çevresindeki kendilerinden yaşça büyük insanlarla gerçekleştiği görülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen kadınlardan erken yaşta evlilik deneyimi olanların hepsi Halep kentindendir. Halep şehrinde büyümüş ancak erken yaşta evlilik deneyimi olmayan kadınlar da mevcuttur.

Erken yaşta evlendirilmemiş kadınların ortak özelliği, kadınlık öğretisinin “doğal” olarak belli bir yaşa geldiklerinde evlenmelerine olan inançtır. Bu bağlamda kadınların kendi iradeleri sonucu verdikleri kararlarda yine toplumsal cinsiyet öğretisi yer almaktadır. Savaş nedeniyle eğitimi tamamlayamayan Şamlı bir kadın, eğitimi tamamlayamadığı için evlendiğine yönelik bir paylaşımda bulunmuştur. Yaşı ilerlemeden evlenmesi gerektiğine dair inanca sahiptir. Şehir farklılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı formlarıyla karşılaşma durumu evlilik kararı konusunda da vücut bulmuştur. Halepli kadın çocuk yaşta ya da hayatının çok erken bir döneminde evlenirken ya da evlendirilirken, Şamdaki kadın “yaşı geçmeden” evlenmesi gerektiğine dair kuvvetli bir inanca sahiptir. Geç yaşta evlenmenin kadın kimliğini olumsuz etkileyeceğine inanmaktadır.

Kent farketmeksizin Şamlı ve Halepli kadınların nişanlılık dönemlerinde partnerlerinden gördükleri kendilerini rahatsız eden olumsuz durumlar karşısında, nişanı sonlandırmanın toplumda hoş karşılanmayacağını düşünerek evlilik kararlarından vazgeçmedikleri öğrenilmiştir.

Zorla ya da “isteyerek” evlenen/evlendirilen kadınların bir kısmı kök ailesindeki yaşamından ayrılıp daha iyi bir yaşamla karşılaşacağını düşünmüş, bu sebeple evlilik bazı kadınlar için “kurtuluş” olarak yorumlanmıştır. Kurtuluş umudu çok geçmeden yerini başka bir savaş alanına bırakmıştır. Kadınlar şiddetin farklı boyutları formları ve aktörleriyle evliliklerinin başında tanışmışlardır. Bu aynı zamanda çocukluk döneminde maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin artarak devam ettiğinin de göstergesi olmuştur.

Kadınlar yetişkin kadın olma deneyimlerinden bahsederken din, kültür, ayıp, günah kavramlarını sıklıkla kullanarak, yaşadıkları eşitsiz ve ayrımcı durumları bu kavramların toplumda bulduğu karşılıkla anlatmaya çalışmışlardır. Görüşülen kadınların hepsi müslümandır ve müslümanlık dininin kadınlara haklar tanıdığını ifade ederek, problemi toplumun kendisinin oluşturduğunu ya da yıllarca süregelen örf ve adetle ilgili olduğunu aktarmışlardır. Ayıp günden daha büyüktür ifadesi, görüşme yapılan kadınlardan birinin ifadesidir. Yaşadığı ayrımcılığı ve şiddetin kaynağını anlatırken kullanmıştır. Bu söylemle, toplumun kendi belirlediği kurallara riayet edilmemesine ayıp, dinin kurallarına karşı çıkılmasını günah olarak tanımlamış ve “ayıp etmenin” “günah işlemekten” daha kötü sonuçlar doğurabileceğini aktarmıştır. Özellikle Halep bölgesinden gelen kadınların birçoğu buna yakın ifadeler kullanmışlardır. Şamlı kadınlar Suriye’deki kadınlık deneyimlerini aktarırken de hayatlarıyla ilgili karar verme mekânizmalarına aktif katılabildiklerini ifade etmişlerdir. Kök aile içerisinde bu gerçekleşebilmiş olsa bile, evlendikleri kişiler kadınlar üzerinde farklı baskı mekanizmaları oluşturmuşlardır. Şamlı bir kadın, evlilik yaşamına dair paylaşımda bulunurken Suriye’de iyi bir avukatla kadının rahatlıkla boşanabileceğini buna hakkı olduğunu dile getirmiş ancak eşten kaynaklı sebeplerle bu kolay olamamıştır.

Kuşkusuz toplumsal kuralları, kültürü oluşturan önemli unsurlardan biri dindir. Havva’nın Saklı Yüzü adlı eserinde Neval es-Sadevi kadınların yaşam pratiklerinde karşılaştıkları eşitliklerin İslam’a dayandığını aktarır. İslam’ın kadınlar ve seks meselesini ele alırken dayandığı başlıca fikirler başlığında, erkekler ekonomik olarak kadınların geçimini sağladığından onlar üzerinde himaye kurmalıdır. Erkekler ayrıca akıl, bilgelik dindarlık, bilgi ve dini itikat bakımından da kadınlardan üstündürler. Otorite erkeklerin hakkı, itaat ise kadınların vazifesidir cümlelerine yer verir. Benzer şekilde cinsel arzusunun evlilik yoluyla tatmin edileceğini, İslam’ın erkekleri evlenmeye teşvik ettiğini, evlenmeye teşvikin dışında birden fazla eş almalarına, cariyelerle ya da kadın kölelerle birlikte yaşayarak canları istediğinde evlilik dışı cinsel ilişkiler yaşamalarına olanak tanıdığına yer verir (Sadevi, 2015). Kadınlar yaşadıkları eşitsizliğin ve şiddetin kaynağı olarak örf adet, aile görgüsü gibi sebepler

sunmuşlar örf ve adetin nasıl şekillendiği nelerden etkilendiği konularında daha ileri tartışmalar yapmamışlardır.

Feminist tarihçiler, kadınların zihinsel dünyalarını kavramaya çalışarak ve cinsiyet farklılığının örgütlenmesinin toplumsal dünyada merkezi bir rol oynadığını kabul ederek, farklı dinsel söylem/pratiklerde kadınların davranışlarının ve öznelliklerinin farklılığını anlamaya yönelerek, dinin, kadınların yaşamında hem özgürleştirici hem de baskıcı bir güç olabileceğini ortaya koydular. Bunun yanı sıra, daha da önemlisi, dinsel söylem/pratiklerin kendilerini toplumsal cinsiyet ve kadınlar aracılığıyla kurgulayıp meşrulaştırdıklarını da gösterdiler. Bu yaklaşımın en büyük yararı, kadınların başka türlü anlaşılması mümkün olmayan davranışlarının ve somut seçimlerinin tarihçi tarafından anlaşılmasını ve yorumlanmasını mümkün kılmasıdır (Berktaş, 1994). Bu bağlamda İslamiyet'in kadınlar üzerinde yalnızca negatif sonuçlar doğurduğunu iddia etmek ya da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tek kaynağını din olarak tanımlamak yetersiz olacaktır. Ancak dini söylemlerin ve kadın bedeni üzerine tahakkümün dayanaklarından birinin din olması, kadınlar üzerinde baskı yaratmıştır.

Kadınların yaşadığı sorunları kadının kendi potansiyelini kullanamamasıyla bağlantılandıran bir kadın, dinin kadına birçok hak verdiğini kullanıp kullanamamanın kadının kendi insiyatifinde olduğuna dair diğer kadınlardan farklı bir yorum yapmıştır. Ancak sorulan diğer soruların yanıtlarıyla birleştiğinde, yine adetlerin kadını ayrımcılığa maruz bıraktığı anlamına gelen paylaşımlarda bulunmuştur. Bu karmaşa ve kadının görüşme sürecinde farklı yanıtlar vermiş olması, baskı sistemlerinin kaynağını sorguluyor olabileceğini düşündürmüştür.

Aile içi şiddet ve din üzerine yapılan bir çalışmada, aile içi şiddet ve din ilişkisinde iki farklı etki olduğu gözlemlenmiştir. İlk etki özellikle şiddet uygulayan erkeklerin, dinden güç alarak şiddet uygulamalarıdır. Burada din, erkekler tarafından şiddet uygulamalarını meşrulaştıran bir dayanak olarak algılanmaktadır. Kadınlar özelinde dinin daha farklı bir etkisi olduğu anlaşılmıştır. Dini inanca sahip olmak

kadınların maruz kaldığı şiddet ortamında ve beraberindeki zorluklarda kadınları rahatlatmaktadır (Öztürk, 2014).

Yaşla beraber toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin artarak devam ettiği, kız çocuğu olmaktan kadınlığa giden yolda kadınların başka şiddet aktörleriyle karşılaştığını ve hayatlarının evlendikten sonra daha da zorlaştığını belirtmek gerekir.

4.3. Kadınların Şiddet Deneyimleri ve Şiddet Aktörlerine Yönelik Değerlendirme

Kadınların önemli bir kısmı hem psikolojik hem de fiziksel şiddete evlilikleri içerisinde maruz kalmışlardır. Bunun yanı sıra ekonomik, cinsel, dijital şiddete maruz kalan kadınlar da vardır. Kadınların şiddetin ne olduğuna dair farkındalıklarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Kadınların hepsi şiddetin ne olduğu sorulduğunda, yalnızca fiziksel müdahalenin değil birçok farklı baskı unsurunun şiddet olabileceğine dair paylaşımlarda bulunmuşlardır. Görüşme yapılan kadınların bir kısmının Türkiye'ye geldikten sonra şiddet algı ve tanımlarında değişimler olduğuna dair paylaşımlar dikkat çekicidir.

Suriye'de iken kadınların bir kısmı yalnızca eşinden şiddete maruz kalmışken bazı kadınlar hem eşinden hem eşin akrabalarından şiddete maruz kalmıştır. Ataerkiden beslenen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ataerkil aktörler tarafından kadınların şiddete maruz kalmasına yol açmıştır. Şiddet uygulama eyleminin erkekler tarafından “erkeklik” öğretisini devam ettirmeye yönelik hem kendilerine hem kendi kök ailelerine yönelik bir ispat davranışı içerdiği söylenebilir. Kadınların paylaşımlarından anlaşıldığı kadarıyla evlilik gerçekleşir gerçekleşmez, erkeklerin kadınlara yönelik “sahip olma”, kadını “eyleme” ve “köleleştirme” gayelerine büründükleri görülmüştür. Erkeklerin bu davranışları kendi en yakın çevrelerinden de onay görmüş, bu onay kadınları daha da zor bir denklemin içine sürüklemiştir. Özellikle Halepli kadınların önemli bir kısmı kuzenleriyle ya da akraba çevresinden biriyle evlendirilmiştir. Dolayısıyla eşin kök ailesi kadının da akrabasıdır. Ancak

akrabalık ilişkileri kadının şiddete maruz kalmasının önüne geçmemiştir. “Gelin” olarak eve gelen bir kadına şiddet uygulamak çoğunlukla herkesçe kabul edilebilir görülmektedir.

Toplumun birçok kesiminde kadınların kadınlara uyguladığı şiddetin kaynağı anlaşılamamaktadır. Ataerkil aktörlerin içerisine kimi zaman kadınlar da girebilmektedir. Kadınların birçoğu gücü elinde bulunduran otoriter aktörlerin, bu gücü kaybetmemek adına şiddet uygulamasının meşruluğuna inanmaktadır. Tahakküm kültüründe yetişen insanlar için şiddet, onaylanabilir bir toplumsal kontrol aracıdır (Hooks, 2019). Bu sebeple kadınlar kayıncılarından ya da görüncülerinden de şiddet görmüşlerdir. Tahakküm ilişkisinin kurduğu hiyerarşi şiddet aktörü olarak yalnızca erkekleri değil kadınları da kapsayabilmektedir.

Kadınların şiddet deneyimlerinin zaman boyutu ayrıca incelenmelidir. Çoğunlukla şiddet evliliğin ilk bir senesinde ortaya çıkmıştır. Evlendiği ilk gün şiddete uğrayan, üç gün sonra şiddete uğrayan, bir ay sonra uğrayan ya da 10 ay sonra şiddete maruz kalan kadınlar mevcuttur. Bununla beraber hamileyken görüncesi tarafından fiziksel şiddete uğrayan bir kadının anlatısı ayrıca araştırma sırasında öne çıkan konulardan biri olmuştur. Görüşme yapılan kadınların şiddet deneyimleri başladığı gün itibariyle süregelenmiş, hastalık hamilelik gibi durumlar hafifletici sebepler olamamıştır. Bu noktada daha önce karşılaştırılması yapılan Halep-Şam farkı da geçerliliğini yitirmiştir. Kadınların anlatılarında, evlenmeden önceki süreçte aileler arasında yaşanan ya da çiftler arasında yaşanan bazı husumetlerden dolayı, eşlerin evlendikleri gece adeta intikam alırcasına şiddet uyguladıkları ve evlilik sürecinin mutlu geçmeyeceğine dair kadınlara taahhütte bulundukları dikkat çekmektedir.

Kadınların aktarımında öne çıkan bir diğer konu ise evliliğin ilk döneminde kadına şiddet uygulamanın “kadının ehlileştirilmesi” ve “köleleştirilmesi” kadınların erkeğin sözünden çıkmaması için önemli olduğu yönündedir. Erkekler, kadınların kendi istediği formdan çıkmasından, baş kaldırmasından endişe ederek şiddet

uygulamışlardır. Erkeklerin kendi korkuları ve yetersizlik hisleri, kadınlara korku iklimi yaratmıştır.

Kadın, Araplar tarafından, erkek ve toplum için bir tehdit olarak algılanıyordu ve verebileceği zararı önlemenin tek yolu, onu kimseyle iletişime geçmeyeceği bir yer olan evin içinde yalıtıyordu (Sadevi, 2015). Bu yalıtma isteği kadın bedenini kontrol altına almakla kendini göstermiş, ve yine kontrol talebinin sonucu olarak kadınlara şiddet uygulanmıştır.

4.4. Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri ve Kök Ailelerinin Etkisine Yönelik Değerlendirme

Kadınların Suriye'deki şiddet deneyimlerinde baş etme mekanizması olarak kendi kök ailelerinden destek alabildikleri görülürken bazı kadınlar için kök aile şiddetin önemli bir devam ettiricisi olmuştur. Şiddete maruz kaldığında kök ailesinin yanına giderek bir süre ailesinin evinde kalan, aile evini Suriye'de sığınmaevi olarak kullanan kadınlar olmuştur. Buradan dönüş genellikle eşin barışma isteği, ailelerin barıştırmaya operasyonları ile sonuçlanmış, bir süre sonra şiddet kaldığı yerden devam etmiştir.

Şiddet döngüsünün aşamalarından biri balayı aşamasıdır. Üçüncü aşama olan balayı aşamasında şiddet uygulayan erkek, özür dileyebilir, kadına yardım etmeye çalışarak pişmanlık ve üzüntüsünü dile getirebilir. Şiddet uygulayan kişi bu aşamada kendisinin bir daha şiddet uygulamayacağına inanabilir. Kadın ise bu değişim umudunu içinde taşıyarak, ilişkide kalabilmek adına olumlu bir adım gördüğünü düşünebilir. Üçüncü aşama aynı zamanda sevgi dolu davranışlar olmasa bile şiddetin ve tansiyonun azalması olarak da gözlemlenebilir (Walker, 2009).

Ailesinin yanına kolaylıkla gidebilen kadınların Şanlı olduğu sayısı az olsa da Halepli kadınların da ailelerinden geçici destek alabildikleri gözlemlenmiştir. Halep bölgesinden bazı kadınlar için kök ailenin yaklaşımı şiddeti daha da körüklemiştir.

Ailesinin yanına gitmek isteyen kadınlar aileden kabul görmemiş, ya da kabul görüldüğünde yeniden zorla evlendirilmiştir. Kök ailenin bu tutumu eş ve eşin ailesine kadına daha da acımasız davranma hakkını tanıyabilmiştir. Eşinden gördüğü şiddet nedeniyle boşanıp ailesinin yanına giden bir kadın bir süre sonra tekrar evlendirilmiş, boşandığı için yemek sofrasına alınmamış birçok konuda hane içerisinde zaten hiç sahip olmadığı birey olma hakkını tamamen yitirmiştir. Kadının birey olabilmesi, yeni bir erkekle evlenebilmesine bağlanmış ve yeniden zorla evlendirilmiş, bu evlilik de başarısızlıkla sonlanmıştır.

Barınmaya yönelik yetersizlik, çoğu zaman kadınların şiddet ortamından ayrılamamalarına ya da ayrılmış olsalar bile kısa süre içerisinde şiddet gördükleri eve geri dönebilmelerine yol açmaktadır. Şiddet uygulanan ilişkilermeler mekanlar ya da formlar düşünüldüğünde aile içindeki şiddet çok önemli bir kısmı kapsar. Konuya dair doğru güvenilir istatistiki bilgiye erişim zor olsa birçok yararlı bilgi bulunmaktadır. 1977-1978 yıllarında Sydney'in farklı yerlerinden dört polis merkezi üzerine yapılan bir araştırmada, aile içi şiddetle ilgili şikâyet başvurularının, şiddete ilişkin diğer başvurulardan oldukça fazla olduğunu, hatta bazı bölgelerde üç katına çıktığını göstermiştir (Connell, 1998).

Kadınların bir başkasıyla anlam bulması, salt varlığının kabul edilmemesi yeni bir durum değil, temellendirilmesi yaratılış efsanesine kadar uzanmaktadır. Antik çağ filozoflarından günümüz bazı düşünürlerine kadar kadın eksik bir varlık olarak tanımlanmıştır. Aristo: “ Kadın, birtakım niteliklerin yokluğundan ötürü kadındır”. “Kadınların karakterini doğal bir eksiklikle yaralı diye kabul etmek zorundayız.” Saint Thomas da, ardından; kadının “yarım kalmış bir erkek”, “rastlantısal” bir varlık olduğunu buyurur. Tevrat'taki Dünya'nın Yaratılışı bölümünde Havva, Bossuet'nin deyimiyle Adem'in “fazla gelen kaburga kemiği”nden yapılmış bir varlık olarak gösterilmektedir. İnsanlık erkeklerden oluşmuş, erkek kadını kadının kendi varlığı içinde değil, kendisine göre tanımlamaktadır; kadına özerk bir varlık gözüyle bakmamaktadır (Beauvoir, 1970). Bu kısa tarihsel seyahat göstermektedir ki kadınların eril tahakküm tarafından yok sayılması, ve özerk kabul edilmemesi çok

eskidir. Bu sebeple kadınlar babalarının ya da eşlerinin tahakkümünde olmak durumunda kalmışlar, evlendikleri ölçüde kabul görebilmişlerdir.

Kök aile ve kadının çocuklarının kabulü meselesi araştırmacıyı şaşırtan konulardan biri olmuştur. Kök ailesinin desteğinden övgü ile bahseden bu desteğin kendisine iyi geldiğini ifade eden kadınlar, ailelerinin çocuklarını kabul etmedikleri için onların yanına yerleşemediğini, bu duruma da hak verdiklerini aktarmışlardır. Kadınlar maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin başka bir taraftan sürdürücüsü olmuşlardır. Kök ailenin kız çocuğunun çocukları, gelenekler gereği kök aile için anlam ifade etmemektedir, soy erkek çocuğun erkek çocukları tarafından sürdürülmektedir. Kadınlar için bu durum normal karşılanmıştır. Ancak normal karşılanan bu durum kadınların şiddet ortamından uzaklaşamamasının önemli bir nedeni olmuştur.

Sonuç olarak Suriye’de yaşarken kök aile olumlu ya da olumsuz şiddetle mücadele mekanizmalarında önemli rol oynamıştır. Bazı kadınlar için savaş döneminde bu daha da anlaşılır olmuştur. Suriye’de savaş koşulları nedeniyle, kök ailesinin yanına gidemeyen onlara erişemeyen kadınlar için şiddet dayanılmaz formlara ulaşmıştır. Erkekler bu durumu kendileri için bir kazanıma çevirip, şiddetin derecesini artırmışlardır. Bu bağlamda erkeklerin kısmen kadınların kök ailelerinden çekindiklerini söylemek yanlış olmaz. Benzer şekilde Türkiye’de kök ailesinden uzakta olan kadınlar için de durum zorlaşabilmiştir. Kök aile bazı durumlarda kadınları şiddet ortamından uzaklaştırmasa bile, erkeğin şiddet içeren davranışlarının kontrolü için önemli bir mekanizmadır.

4.5. Türkiye’ye Göç Yeni Şiddet Aktörleri Yeni Baş Etme Mekanizmalarına Yönelik Değerlendirme

Savaş ve göç süreci kadınlar için zor olsa da, birçok kadın için Türkiye’ye gelmek şiddetin biteceğine ya da azalacağına dair anlamlar içermiştir. Türkiye’de evliliğini gerçekleştirmiş bir kadın dışındaki tüm kadınlar, eşlerinden şiddet görmeye

Suriye’de başlamışlardır. Şiddet deneyimleri evliliklerinin ilk dönemlerinde başlamıştır. Kadınlar, mekanın değiştirilmesiyle şiddetin ortadan kalkacağına dair umut beslemişler ya da umut beslemek istemişlerdir. Ancak göçle değişen hayat koşulları, kök aileden uzaklaşmak, sığınmacı olmaya dair özellikler bir araya gelince şiddetin derecesi artmıştır. Bununla beraber Türkiye’ye gelmekle beraber kendilerine atfedilen “yabancı” kadın algısı, kadınlar için yeni şiddet aktörleri yaratabilmiştir. Şiddetin artması, eklemlenen aktörler, kök aileden destek alamama gibi olumsuz durumlar kadınları derinden etkilemiş zaman zaman çaresiz hissettirmiştir.

Araştırmanın bulgularını destekler biçimde Elazığ’da Suriyeli kadınlar özelinde yapılan bir çalışmada Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye gelen kadınların göç sırasında veya Türkiye’de ikinci eş olma, dışarı alanlarda geçirilen vakitte tacize maruz kalmak gibi kadın olmaya dair sorun yaşadıkları aktarılmıştır. Kadınların maruz kaldıkları taciz olaylarını utandıkları için aktaramadıkları bilgisi edinilmiştir (Karakaya, 2019).

Bazı kadınlar için eşlerinden ayrılma ve ayrı yaşama süreci ayrıca sorunlar yaratabilmektedir. Toplumda yalnız ve Suriyeli kadın olmak, kadınlar açısından maruz kalınabilecek riski artırabilmektedir. Bu kapsamda yeni şiddet aktörlerinin bir kısmı yerel halktaki erkekleri içermektedir.

Adana ilinde yalnız yaşayan Suriyeli kadınlarla yapılan bir çalışma bunu kanıtlar niteliktedir.

Araştırmaya katılan kadınların çoğu fiziksel ya da sözlü olarak taciz edilmektedir. Taciz olaylarına ise genellikle sessiz kalmaktadırlar. İstismar deneyimlerinin sebebi anlaşılmaya çalışıldığında, yaşanan yerde “dul” olarak biliniyor olmalarının ve Suriye uyruklu olmalarının etkili olduğu anlaşılmıştır (Özüdoğru, 2018).

Türkiye'ye göç etmek hem yeni sorunları beraberinde getirerek tahakküm ilişkisi kuran erkekleri daha fazla şiddet uygulamaya itmiş, hem de kadınlar için Suriyeli yabancı kadın olma algısı, Türkiyeli erkekler tarafından kadınları istismara açık hale getirmiştir. Bu iki olumsuz ve kadınları zor duruma sürükleyen etken dışında, kadınların sığınmaevine başvurabilmiş olmaları ve şiddet ortamından uzaklaşabilmeleri pozitif bir etki olarak yorumlanabilir. Bunun yanı sıra kadınlar her zaman şiddete maruz kaldıkları durumlarda değil şiddet ihtimaline karşı da önlem almak zorunda kalabilmektedirler.

İstihdam ve emek alanına yönelik Gaziantep'te Suriyeli kadınlar özelinde yapılan bir çalışmada kadınlar dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı önlem alabilmek adına ev eksenli işlere yönelmekte, kamusal alanda görünür olmak istememektedirler. Göç sonucu oluşan ve erkeklikle şekillenen baskı mekanizmaları kadınları önlem almaya itmektedir. Yaşadıkları tüm baskı durumlarına karşın ev eksenli çalışma kadınlar için bir baş etme stratejisi olarak yorumlanabilir (Uçar, 2020).

Baş etme mekanizmalarına dair önemli bir değerlendirme Türkiye ve Suriye'nin kadın hakları bağlamında tartışılması noktasında da yapılmıştır. Bu konuda Halepli kadınlar Türkiye'yi daha ileride görürken Şamlı kadınlar fark olmadığını, aksine kendi ülkelerinde yerli bir kadın olarak daha avantajlı olduklarını vurgulamışlardır. Özellikle Suriye'de şiddete maruz kaldıklarında hiçbir başvuru mekanizması olmadığı Halepli kadınlar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Halepli kadınlar çoğunlukla ailelerinden de destek alamadıklarından Türkiye'de eşlerinden gördükleri şiddetle daha etkili baş edebilmişlerdir. Esasında Şam'da da başvuru mekanizması bulunmamaktadır, ancak hem açık bir şekilde Şam'da kadınlar ailelerinden daha fazla destek alabilmekte hem de Şam'ın toplumsal yapısı kadına daha çok özgürlük tanıyabilmektedir. Bu kapsamda kadın haklarının karşılaştırılması Suriye'de gelinen şehirlerden bağımsız olamamaktadır.

4.6. Kadınların Şiddetin Sebeplerine Dair Düşüncelerine Yönelik Değerlendirme

Kadınların erkeklerin neden şiddet uyguladığına yönelik düşünceleri büyük ölçüde ortaklık göstermiştir. Eşin psikolojik problemi olduğunda dair kuvvetli bir inanç vardır. Ancak yalnızca psikolojik sorun olarak tanımlamamışlar, eğitimsizlik, kültürel faktörler, erkeğin kendi ailesinde gördüğü davranış biçimini sürdürme isteği, erkeğin kendi kök ailesindeki kadınların etkisi gibi başka faktörlerle açıklamaya çalışmışlardır. Güçlü olma ve bunu kanıtlama arzusuna da anlatılarda sıklıkla karşılaşılmış, hiçbir kadın şiddet görmeyi hak etmediğini aktarmıştır. Eşinin kendisine göstereceği her davranışın makul olduğuna dair bir inancın taşıyıcısı olmamıştır kadınlar.

Odak grup görüşmeleri ile erkeklere şiddet uygulama nedenlerinin sorulduğu bir çalışmada benzer yanıtlara rastlanmıştır. Alandaki araştırmalara bakıldığında, kadın-erkek ilişkilerinde kadınların erkekler tarafından maruz kaldıkları şiddetin nedenlerine dair birbiriyle ilişkili birbirini tetikleyen birçok sebebin bir arada olduğu aktarılmaktadır. Şiddetin sebeplerine yönelik erkeklerin düşüncelerine bakıldığında, değişen toplum dinamikleri ile geleneksel kadın-erkek rollerindeki değişimler, kadınların bilinç düzeylerinin yükselmiş olması, ebeveynlerin çocuk yetiştirme yöntemleri, erkeklerin evin içerisindeki maddi sorumlulukları, ekonomik problemler, erkeklerin alkol kullanımı dile getirilmiştir. Bununla beraber namus, aldatılma kaygısı gibi nedenler de ön plana çıkmaktadır. Söz konusu nedenlerin dayanağı güç ilişkileriyle açıklanabilir. Erkeklerin kadınlara karşı güç uygulaması yalnız şiddet uygulayan erkek tarafından değil toplumsal düzeyde onay almaktadır (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015).

Türkiye’ye göçle beraber, ekonomik nedenlerin de şiddete yol açtığına yönelik paylaşımlar yapmışlardır. Erkeklerin göçle gelen sıkıntılarla baş edemeyip, kendisine ait olduğunu düşündüğü eşine şiddet uygulaması öfkesini eşi ile gidermeye çalışması yine güç ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir davranış biçimidir.

“Erkeklik” öğretisinin önemli dinamiklerinden biri ekonomik güç ile ilintilidir. Erkeklerin maddi gücü azaldıkça ailenin reisi olma durumuna yüklenen anlam artabilmektedir. Gerekli ekonomik gücü elinde barındıramayan erkekler hakim olduğunu düşündüğü aile alanında reisliğini sürdürebilmek, yetersizliğini minimum düzeyde hissettirebilmek adına kadını aşağılamakta kimi zaman şiddet uygulayabilmektedir (Sancar, 2008).

Şiddet uygulama davranışı hegemonik erkelik kavramıyla da ilintilidir. Erkekler tarafından “erkekliği korumak” için şiddet bir araç olarak kullanılabilir. Bu yalnızca erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından da içselleştirilmiş olması, kültürel öğelerle taşınıyor olması gibi köklü durumlardan oldukça tehlikeli olabilmektedir.

4.7. Türkiye’de Suriyeli Kadın Olma Deneyimine Dair Değerlendirme

Türkiye’de Suriyeli kadın olma, kadınlara yeni bir kimlik eklemiştir. Bu yeni kimlik bazı kadınlar için fırsatlar yaratmışken, bazı kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle açılan yaralarını derinleştirmiştir. Bazen de derinleşen yaralar neticesinde attığı cesur adımlarla kendi hayatını yeniden kazanan kadınlar yaratmıştır. Savaşın insan hayatında büyük değişim yarattığını ifade eden bir katılımcı, bu değişim neticesinde kadınların hayatlarında bir şeyleri değiştirme konusunda daha hızlı karar verebildiklerine ilişkin bir yorumda bulunmuş bu yorum araştırmacı tarafından oldukça güçlü bulunmuştur. Savaşla beraber değişmek ya da değişime direnmek iki kutuplu değerlendirilmesi gereken içerisinde çok fazla dinamik barındıran bir durumdur. Kadınların savaşın etkisi ile değişebilen davranışları olsa da hayatının her dönemini “erkek kontrolü” ile yaşayan kadınların, evlerinden ayrılmaları çok kolay olmamış, şiddet dayanılmaz bir noktaya geldiğinde boşanma ve evden ayrılmak gibi seçenekleri düşünmeye başlamışlardır.

Kadınların Türkiye'ye göçlerinin kendileri üzerinde yarattığı sorgulamalardan biri, başka kadınların kadınlıkların farkedilmesi üzerine olduğu görülmüştür. Karşılaştıkları bu kadınlar, kendi ifadeleri ile boşanabilen, açık giyinebilen, hayatı üzerinde söz sahibi olan kadınlardır. Suriye ve Türkiye'nin kadın hakları bağlamında karşılaştırılması araştırma açısından önemlidir. Özellikle Halep'ten gelen kadınlar Türkiye'yi daha ileride bulmuşlar ancak kendi yorumlarından da anlaşıldığı gibi Türkiye'nin daha ileride olması kendileri için her koşulda bir kazanım olmamıştır. Türkiye'nin kadın hakları bağlamında Suriye'den ileride olması sığınmacı/mülteci kadın olmanın yarattığı dezavantajı her koşulda tolere edememiştir.

Yasal açıdan Suriye'ye göre ileride olmak, kadın haklarının Türkiye toplumunda içselleştirilmiş olması anlamlarına ne yazık ki gelmiyor. Kadınların sınır geçişinde ya da en basit bir alışverişte bile Suriyeli kadın oldukları algılandığında Türkiyeli erkekler tarafından cinsel tacize maruz kalmaları riski bunu örneklemektedir. Ataerkil kodların taşıyıcısı ve aktörleri yalnızca erkekler değildir. Görüşme yapılan kadınların aktarımları doğrultusunda, Türkiyeli kadınların Suriyeli kadınları tehdit olarak algıladığı ve bu doğrultuda Suriyeli kadınlara karşı sosyal mesafelerinin olduğu bilinmektedir.

Ataerkil zihniyet kadınların kadınlara dair düşüncelerini de doğrudan etkilemiştir. Kadınlar, erkekleri kendilerinden yukarıda gören, ataerkiden takdir alabilmek için kadınların birbiriyle rekabet ettiği, birbirlerine baskı uyguladıkları kadınlar olarak toplumsallaşmıştır (Hooks, 2019). Bu noktada Türkiyeli kadınların Suriyeli kadınları tehdit olarak algılaması ataerkil düşüncenin yansımaları olarak yorumlanmalıdır. Kadınlar arasındaki mesafenin kaldırılması ataerkil düşüncenin boyunduruğundan kurtulabilmekle mümkündür. Tahakküm ilişkisine dayalı bu ideolojinin gruplar arasındaki sosyal mesafeyi artırarak, sığınmacı/mülteci kadınların Türkiye'ye uyum süreçlerini zorlaştırdığı düşünülmektedir.

Bu başlık altında bahsedilmesinin yerinde olacağı bir diğer durum ise, Suriye'de iken istihdam alanına katılmayan ya da katılmaya ihtiyaç duymayan bazı kadınların değişen yaşam koşulları nedeniyle çalışmak zorunda kalmaları ve buna

bağlı kadınlık kimliklerindeki değişimdir. İstihdam alanına dahil olmak kadınlar için her koşulda bir güçlenme yaratamamıştır. Özellikle kayıt dışı çalışmak kadınları örseleyen ve farklı zorluklara iten bir durum olmuştur. Çocukları okula gidebilen bağımsız yaşama geçmiş kadınların çalıştığı ya da iş arayışında oldukları gözlemlenmiştir. Sığınmaevinden ayrıldıktan sonra eşine dönen ya da kök ailesinin yanına yerleşen kadınlar çalışmamaktadırlar. Aslında yalnız kadın olmak kadınları çalışma yaşamına itse de çalışma şartlarının ağırlığı ve düşük ücretler nedeniyle kadınlar bundan çok hoşnut değillerdir. Kayıt dışı çalışmayan bir kadının durumu ise, kendi aktarımları ve literatürle yorumlandığında oldukça önemli bulunmuştur. Düzenli bir gelire sahip olmak farklı açılardan kendisini güçlü hissettirmiştir.

Kadınların Suriye’li kadın imajı nedeniyle dışarı alanlarda güvende hissetmemelerinin sosyal yardımlara verdikleri önemi doğrudan etkilediği düşünülmektedir. Görüşmeler boyunca sosyal yardımların yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Avrupa ülkelerine gitmek istemelerinin temel nedenlerinden biri yalnız kadınlara daha fazla sosyal yardım verilmesi yönündeki bilgileridir. Kadınların sığınmacı kadın olarak güvensizlik hissinin fazla olması, çocuklar dolayısıyla oluşan bakım yükü kadınlar için sosyal yardımın önemini artırmıştır.

4.8. Sığınmaevine Başvuru Süreci ve Verilen Hizmetlere Yönelik Kadınların Perspektifinden Değerlendirmeler

ayAraştırma kapsamında sığınmaevine başvuru için polis merkezine giden iki kadından biri pazar günü nedeniyle sığınmaevine alınamayacağı bilgisini edinmiş bir başka kadın ise eşiyle barıştırılmıştır. Dolayısıyla yasaların pratikteki karşılığının da bahsedilen şekilde ileride olması önemlidir. Bunu destekler bazı çalışmalarda konunun önemine değinilmiştir.

Polis memurlarının ya da polis merkezinde çalışanların, şiddet vakalarına toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirme yapmamaları kadınların deneyimledikleri problemler arasında oldukça önemlidir çünkü kadınlar çoğunlukla

şiddet gördüklerinde ilk olarak karakola başvurumaktadırlar. Karakol çalışanlarının kadına yönelik şiddet vakalarında doğrudan veya dolaylı bir yargılama ve barıştırma üslubu ile değerlendirme yaptıkları ifade edilenler arasındadır (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015).

Özellikle belirtilmesinde fayda olacağı düşünülen bir diğer konu ise, kadınların şiddetle mücadele edebileceği yasal zemin olmasına karşın kadınların bilgi sahibi olmamasıdır. Yapılan bir çalışmada Suriyeli kadın ve kız çocuklarının maruz kaldıkları ayrımcılığa karşın %73’lük bir kısmının şiddete maruz kaldıklarında hangi kurumlardan destek alabileceklerine dair bilgilerinin olmadığını göstermiştir (SGDD-UN WOMEN, 2018). 2018 yılında yapılan bu araştırmada çıkan sonuçtan farklı olarak bu araştırma kapsamında görüşülen 12 kadının 7’si en azından karakola başvurabileceklerine dair bilgi sahibidirler. Geçen üç yıllık sürede kadınların şiddetle mücadele mekanizmalarına dair bilgilerinin artması olarak yorumlanabilir.

Kadınlar sığınmaevine kendilerinin aktardığı gibi dayanacak güçlerinin kalmadığı bir noktada bazen bilerek bazense tesadüf eseri öğrenip başvurmuşlardır. Kadınların paylaşımlarından anlaşıldığı kadarıyla bu noktada sivil toplum kuruluşlarının önemli bir rolü olduğunu söylemek gerekir. Kadınların, kadın arkadaşlarından edindikleri bilginin de kadınları sığınmaevine götüren süreçte önemli bir etkisi vardır. Şiddete maruz kaldığını ifade eden kadınlar, başka kadın arkadaşları tarafından sığınmaevi hakkında bilgilendirilmiştir. Az da olsa sığınmaevini bilmeyen ama bir şekilde polise giden kadınlar o sırada sığınmaevinden haberdar olmuş ve yerleşmek istemişlerdir.

Daha öncesinde de değinildiği gibi, maruz kalınan şiddet dayanılmaz bir noktaya ulaştığında kadınlar sığınmaevine yerleşmek istemişlerdir. Ancak arka planda başka sebepler de vardır. Kök aile yanına gitmek istemeleri ancak çocuğuyla kendisini kabul etmeyecek olmalarından sığınmaevine gitme zorunluluğu bunlardan biridir. Kadınlar zor bir ikilemin içerisinde kalmışlar, çocuklarını eşlerinin yanında bırakmak istemedikleri için sığınmaevini tercih etmişlerdir. Bu nokta Suriye’deki deneyimle örtüşmektedir. Suriye’de de kadınların birçoğu çocuklarından ayrılmamak

için kendi ailelerinin yanına dönmemiş, şiddet ortamından ayrılmamıştır. Türkiye’de farklı olarak sığınmaevine giderek şiddet ortamından uzaklaşabilmişlerdir. Kök ailesi Türkiye’de olmayan ya da aynı şehirde olmayan katılımcılar, olsaydı sığınmaevine gitmeyeceklerini kök ailenin yanına gideceklerini, hatta kök aile yakınlarında olsa ilişkilerinin bu duruma gelmeyeceğini, erkeklerin bu kadar rahat şiddet uygulayacaklarını ifade etmişlerdir. Kök ailesinden hem Suriye’de hem Türkiye’de hiçbir şekilde destek alamayan kadınlar için ise sığınmaevi daha anlamlı bir yer olmuştur. Kadınlar için sığınmaevinin anlamı sosyal destek mekanizmalarıyla olan ilişkilerine göre değişebilmektedir. Tüm bunlarla beraber, kadınların eve kilitlenme, aç bırakılma, yoğun darp gibi sebeplerle sığınmaevine yerleşmiş oldukları görülmekte şiddetin “hafif” ya da “orta” formlarında eşleriyle beraber yaşadıkları gözlemlenmektedir. Kadınlar can güvenliği riski üst seviyeye ulaştığı için sığınmaevine gitmeyi tercih etmişlerdir.

Türkiyeli kadınlar üzerine yapılan bir çalışmada da kadınların birçoğu, uzun yıllar şiddete maruz kalmanın ardından, tahammüllerinin kalmadığı bir noktaya geldiklerinde, şiddetle mücadele alanında hizmet veren bir kurumdan yardım aldıkları belirtilmektedirler. Suriye uyruklu kadınlar üzerine yapılan bu çalışmanın bulguları ile benzerlik olsa da kök aile etkisi dinamiğinde aynı araştırmada farklı bulgulara rastlanabilmiştir. Kök aile desteğinin kadınlar açısından önemi birçok farklı araştırmada vurgulanmaktadır. Kadınlar kendi annelerinden destek gördüklerinde şikayet mekanizmalarını kullanabilmektedirler. Eşlerinin ailesi ile konuya dair konuşmanın yararının olmadığı, yasal mekanizmalara başvurunun eşin ailesi tarafından desteklenmediği aktarılmıştır. Buna paralel olarak nicel araştırma sonuçları da, kadınlara destek olmak isteyenler arasında önceliğin kadınların kendi kök aileleri olduğunu göstermektedir (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015).

Sığınmaevine dair paylaşımlarda sığınmaevi kuralları ve bu kuralların kadınlara hissettirdikleri ön plana çıkmıştır. Görüşme yapılan kadınların 9’u sığınmaevine cezaevi benzetmesi yapmıştır. Özellikle giriş çıkış saatleri, telefon yasağı gibi konular kadınlara eşleri ile yaşadıkları durumun farklı bir versiyonunu

hissettirmiş, bunu da sıklıkla dile getirmişlerdir. Bir kadının sığınmaevine gitmesi ve oraya yerleşmesini “mahvolmak” olarak değerlendiren güçlü paylaşımlara rastlanmıştır. Kadınlar dayanamayacakları bir şiddet ortamından kaçarken, muhtemelen daha özgür ve iyi hissedecekleri bir yer tahayyül etmişlerdir. Sığınmaevi kurallarını kendisine uygun bulmayan kadınlar, başka daha iyi bir seçeneği olmadığı için sığınmaevinde kalmayı devam etmişlerdir. Sığınmaevini doğrudan eşine benzeten bir kadın 11 ay sığınmaevinde kalabilmiştir. Cezaevine benzeten kadınlar, eşlerinin kendilerine ulaşamayacak kadar güvenli bir yer olmasını da tek iyi tarafı olarak yorumlamışlardır. Kurallar ve güvenlik önlemleri kadınların güvende hissetmelerini sağlarken aynı zamanda travmatize etmiştir.

Başka bir çalışmada Türkiyeli ve sığınmaevinde kalan kadınların barınma ihtiyacı içinde olan ve kendileri için bir süreliğine de olsa kurtuluş olarak gördükleri mekânlar olan kadın sığınmaevleri için genellikle olumlu değerlendirmelerde bulundukları anlaşılmıştır. Bu olumlu değerlendirmelerin yanı sıra olumsuz değerlendirmelerinin de olduğuna rastlanmıştır. Olumsuz değerlendirmelerin daha çok sığınmaevinin kurallarının üzerlerinde yarattığı baskıya yönelik olduğu aktarılmıştır. Şiddet deneyiminin yarattığı baskıcı ortamdaki ayrılıp baskının farklı bir türde kadınlara yeniden hissettirilmesi kadınlar açısından olumlu yorumlanamamıştır. Kadınların memnuniyet düzeylerinin kurumda çalışan personelin tavrı ile ilintili olduğu gözlemlenmiştir (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015). Türkiyeli kadınlar sığınmaevi koşullarını baskıcı olarak değerlendirseler de genel anlamda bu çalışmanın bulgularında çıkan “cezaevi” kadar güçlü baskıcı koşul olarak değerlendirmedikleri dikkat çekmiştir. Bu çalışma kapsamında görüşülen kadınların büyük bir kısmı şiddet ortamından uzaklaşmış bile olsalar, anlatılarda rahatlama duygusu ön plana çıkmamıştır. Bu bağlamda sığınmacı/mülteci ve şiddet gören kadın olma kesişimselliği, kadınların sığınmaevini Türkiyeli kadınlara göre daha baskıcı bulmalarına sebep olmuş olabilir.

Sığınmaevinde kalmak kadınlar tarafından adaletsiz olarak değerlendirilmiştir. Sığınmaevini cezaevi gibi görmeleri bu adaletsizliği körüklemiştir. Suçlu olan ve

zulmeden eşleridir, ancak ceza çeken ve cezaevinde olan kendileridir. Bu olumsuz söylemlere karşın sığınmaevinin olması gerektiğine de inanmaktadırlar.

Ekonomik olarak sorun yaşayan ve eşinden gördüğü şiddetin daha çok ekonomik nedenlere dayalı olduğuna inanan iki kadının paylaşımı dikkat çekicidir. Sığınmaevinde gıda malzemelerinin ücretsiz olması, barınma için ödeme yapılmaması kadınların sığınmaevi koşullarını olumlamasını ve çok rahat ettim gibi ifadeler kullanmasını sağlamıştır. Özellikle çocuklarının ihtiyaçlarını karşılanması kadınlar da ayrıca bir rahatlama sağlamıştır. Bu kapsamda sığınmaevine dair düşünceler kadınların sosyo-ekonomik durumlarından azade değerlendirilmemelidir.

Sığınmaevine dair olumsuz değerlendirmelerin nedenlerinden biri sığınmaevinin çocuklar için uygun olmadığına dair inançtır. Kadınlar kendi psikolojik iyilik halini de çocukların iyilik halini de olumsuz etkilediğini düşünmüşlerdir. Bir taraftan sığınmaevinde kaldığı süre boyunca çocuklarından ayrılmayacağını bilmek kadınlarda rahatlayıcı duyguların oluşmasını sağlamıştır. Çocuklar temelinde yapılan değerlendirmede hem rahatlatıcı hem de baskı yaratan iki farklı duygu aktarımı görüşmüştür.

Çankaya Belediyesi Kadın Sığınmaevi özelinde yapılan bir çalışmada, sığınmaevinin kreş ve etüd öğretmenlerinin olması, kadınların sığınmaevine yönelik değerlendirmelerinde çocuklar özelinde olumlu yorumlar yapmalarını sağlamıştır. Çocukların ilgili ihtiyaçlarının karşılanması yalnızca anneleri tarafından yapılmamakta, kurumdaki ilgili personel çocuklarla belli aralıklarla aktiviteler düzenlemektedir (Aydın, 2014). Kadınlar için bulundukları evi terk etmek oldukça zor bir deneyim olmakla beraber, çocuklarını ev ortamından ayırmak kadınlara ayrıca “suçlu” hissettirebilmektedir. Bu bağlamda kadınlar için sığınmaevinde çocuklarının iyi vakit geçirmesi önemlidir. Bunun dışında çocuklarla vakit geçiren bir personelin olması kadınların ayrıca kendilerine zaman ayırmalarını sağlamakta ve iyi hissettirebilmektedir.

Bu örneklerin artırılması kadınların sığınmaevlerine bakış açılarını da daha olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Kadınların paylaşımlarında sığınmaevinde sosyal hizmet ihtiyaçlarının büyük ölçüde karşılandığı, ancak kendilerini huzurlu hissetmedikleri anlaşılmıştır. Tüm dinamikler düşünüldüğünde iyi ve güvende hisseden bir kadın vardır. Diğer kadınlardan farklı olarak psikolojik olarak da iyi hissettiğini, Türkiye’de geçirdiği en güzel zamanların sığınmaevinde olduğunu ifade etmiştir. Bu kadının sığınmaevi personeli ile ilişkilerinin gelişmiş olduğu, çocuklarının sığınmaevinde sevildiği öğrenilmiştir.

Psikoloji alanında Türkiyeli kadınlarla yapılmış bir çalışmada, şiddete maruz kalmış kadın sığınmaevinde kalan kadınlar ile, eşiyile kalan ancak şiddet gören kadınların psikolojik olarak dayanıklılıkları ve bağlanma durumları karşılaştırmalı olarak anlaşılmaya çalışılmış kadın sığınmaevinde kalan kadınların psikolojik dayanıklılıkları ve güvenli bağlanma durumlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Gökmen, 2009).

Kadın sığınmaevinde Suriyeli olmak kadınlar için bazı farklı ihtiyaçları beraberinde getirmiştir. Kadınların 11’i Türkçe bilmemektedir. Bu nedenle hem sığınmaevinde kalan kadınlarla iletişimde hem de sığınmaevinde çalışan personelle iletişimde kısıtlılık yaşamışlardır. Çocukları Türkçe bilen kadınlar iletişimi çocukları aracılığıyla sağlamışlardır.

Kadınlar Suriye uyruklu olarak çoğunlukla sığınmaevinde yalnız olduklarını, bazı kadınlar tarafından ayrımcılığa maruz kalabildiklerini ifade etmişlerdir. Sığınmaevinde de çoğunluğun azınlığa olan tahakküm ilişkisi başka aktörler arasında kendisine yer bulmuştur. Bu tahakküm ilişkisi Suriyeli kadınların daha fazla temizlik yapmasına veya hoş olmayan sözler işitmelerine sebep olmuştur. Türkçe bilen ve bu sebeple kadınlarla iletişimde hiçbir sorun yaşamayan bir kadın, Afganistan uyruklu bir kadını örnek vererek, Türkçe bilmediği için zorluk yaşadığını aktarmıştır.

Kadınların yaşadığı sorunların tek kaynağı dil bilmemek değildir, Suriyeli olmaya yüklenen dışlayıcı tutum ve anlam sığınmaevinde de kendini göstermiştir.

Kadınlar birçok nedenle sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedirler. Suriye uyruklu kadınlarla yapılan bir çalışma bu durumu açıklar niteliktedir. Suriyeli kadınlar, özellikle kamuoyu ve medya tarafından yuva yıkıcı olarak yansıtılmakta bu durumun yarattığı negatif algı kadınların sosyal ilişkiler bağlamında dışlanmalarına yol açabilmektedir (Küçükşen, 2017).

Sosyal dışlanma kadar toplumsal uyum ve kabul de bahsedilmesi gereken farklı bir başlıktır. Sosyal dışlanma yaşayan kadınlar olsa da herhangi bir dışlanmaya maruz kalmayan kadınların varlığı da azımsanamaz.

Oluşturulan negatif algıya, yerleşik topluluğun kaygılarına ve rahatsız olma eğilimlerine rağmen Türk toplumunun toplumsal kabul düzeyinin yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Erdoğan, 2019). Toplumsal kabul ya da dışlanmaya yönelik çalışmalar, şiddete maruz kalmış sığınmaevinde kalan Türkiyeli kadınlarla yapılmamıştır. Buna yönelik bir çalışma henüz yoktur. Bu bağlamda uzun süre şiddete maruz kalmış kadınların, baskıcı ve ayrımcı tutumlarının farklı dinamikler düşünülerek değerlendirilmesi gerekebilir.

Sığınmaevi personelinin zaman zaman gerginliği anladığı noktalarda müdahale edip, kadın dayanışmasını artırmaya çalışan söylemlerde bulunduğu kadınlar tarafından aktarılmıştır. Ayrımcılığa maruz kalan kadınların dışında birbirleri ile dayanışma gösteren kadınlar da olmuş, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra beraber eve çıkmışlardır. Suriyeli bir kadın Irak uyruklu bir kadınla eve çıkmıştır. Bunun dışında Suriyeli bir kadın, sığınmaevinde kalış süresi dolunca, sığınmaevinde tanıştığı Türkiyeli bir kadının daveti üzerine kadının yanına yerleşmiş ev arkadaşı olmuşlardır. Uyruğun ön plana çıkmadığı durumlarda ortak kadınlık deneyimleri, kadınlar için dayanışma ortamı yaratmıştır. Bu açıdan sığınmaevi deneyiminin kadınların hayatındaki özgürleştirici durumlara önemli bir katkı yaptığı söylenilebilir.

Sığınmaevinden ayrılma nedenleri arasında kuralların kadınlar tarafından katı bulunması, kök ailenin yanına yerleşme, eş ile barışma, bir arkadaşla eve çıkma gibi nedenler ön plana çıkmıştır. Kadınların bir kısmı sığınmaevinde çocuklarının gelişiminin olumsuz etkilenmesinden endişe etmiştir, yetişkin kızı olan bir kadın kızının eğer ayrılmazlarsa intihar edeceğine yönelik paylaşımlarda bulunmuştur. Buradan da açık bir şekilde anlaşılıyor ki fiziksel olarak güvende hissetmek kadınların ve çocukların tek ihtiyacı değildir.

Sığınmaevlerinde kalan kadınlar üzerine yapılan bir başka çalışma sonucunda araştırmacı tarafından yapılan öneriler bunu destekler niteliktedir. Kadın sığınmaevlerinden hizmet alan kadınlara, barınma hizmeti vermenin ötesinde güçlendirme temelli çalışmalara ağırlık verilmeli, bu kapsamda psikolojik destek, profesyonel grup çalışmaları, yeterli maddi destek, istihdama yönlendirme anlamındaki çalışmaların niteliği artırılmalıdır (Yalçın, 2021).

Kadınların biri dışında hepsi kendi isteğiyle sığınmaevinden ayrılmayı tercih etmişlerdir. Ayrılma nedenleri arasında baskın olarak sığınmaevinin katı kuralları, kendini ve geleceğini belirsiz hissetme nedenleri yatmaktadır. Kadınlardan biri çarpıcı bir şekilde sığınmaevinden ayrılmayı, hayata başlamak olarak yorumlamıştır. Sığınmaevinde sunulan hizmet kadınların şiddet deneyimlerini sonlandırmış olsa da büyük bir gelecek kaygısı da yaratmıştır.

Sığınmaevinden kök ailesinin kendisine ulaşması sonucu ayrılan kadınlardan biri çocukları ile kök ailesinin yanında kabul görmüştür. Sığınmaevine bakış kök aile açısından olumlu değildir, öncesinde çocukları kabul etmeyen aile, orada kalmama karşılığında kadının çocuklarını kabul etmiştir. Kök ailenin çocukları kabul etmeme nedenlerinden bir diğeri çocukların kadının önünde bir engel olarak görülmesidir. Çocukları olan bir kadının başka bir erkek tarafından makul görülmeyeceğine dair bir inanış vardır. Ancak bu tekel örnekte, sığınmaevinin kök ailenin zihnindeki algısı, kadını çocukları ile beraber kabul etmelerini sağlamıştır.

Başka bir örnekte boşanmak üzere olan yalnız bir kadının “bilinmeyen” bir yerde kalması “namus” meselesi olarak görülebilmektedir. Kök ailesi aracılığıyla sığınmaevinden ayrılan bir kadın, yalnız kadın olarak kabul görmemiş ailesi tarafından yeniden evlendirilmeye zorlanmış ve evlendirilmiştir.

4.9. Sığınmaevi Sonrası Yaşam ve Güçlenme Pratiklerine Yönelik Değerlendirme

Görüşme yapılan kadınların 7’si sığınmaevinden ayrıldıktan sonra ne eşlerine dönmüş ne de kök ailesinin yanına dönmüştür. Bu araştırma kapsamında oldukça önemli bulunmuştur, kadınlar şiddet aktörlerinden uzaklaşmış kendi bağımsız yaşamlarını kurmaya çalışmışlardır. Kadınlar sığınmaevi kurallarını sert ve zor bulsalar da hayatlarındaki önemli bir aşamaya geçebilmek için sığınmaevi faydalı bir durak olmuştur. Birçok kadın bağımsız yaşama geçme sürecinde göç alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından mali, sosyal ve hukuki konularda destek almışlardır. Kadınların bu süreçte destek aldıkları tek oluşum sivil toplum kuruluşları değil kendi arkadaş ya da tanıdıkları da olmuştur.

Kadınlar kendi yaşam alanlarını kurabilmek için farklı stratejiler geliştirmek durumunda kalmışlar, görüşme yapılan iki kadın sığınmaevinde tanıştıkları kadınlarla ev arkadaşı olmuşlardır. Sosyal yardımlarla yaşamını idame ettirmeye çalışan kadınlar aynı zamanda mesleki gelişim kursuna kayıt olmuş, istihdam alanına girmeye hazırlanmaktadırlar.

Sığınmaevinde kaldıktan sonra eşine dönen bir kadın, eşinin bu süreçten tedirgin olduğunu ve sığınmaevinin bu bağlamda kendisi ve ilişkisi için bir kazanıma dönüştüğünü aktarmıştır. Bu tekil örnekte, sığınmaevi yalnızca bağımsız yaşama geçme noktasında bir durak olarak değil, eşe gözdağı vererek ilişkiyi düzeltme aracı olarak da kullanılmıştır.

Kadınların atermkil sistemi kabul ederek erkekle karşılıklı beklenti içine girmesi ve bununla beraber bu sistem içerisinde geliştirdiği direniş stratejileri Kandiyoti (1997) tarafından “ataerkil pazarlık” olarak kavramsallaştırılır. Kadınların kendilerini korumak amacıyla içselleştirdikleri yöntemler, benimsemiş oldukları sistemin mantığıyla açıklanabilmektedir. Bu bağlamda kadınları ezdiği düşünülen sistemlere kadınlar da erkekler kadar tabii olabilir (Kandiyoti, 1997). Yukarıda kadının eşiyle olan sorunlarını çözebilmek için, sığınmaevini eşine gözdağı vermek için kullanması sistem içerisinde geliştirdiği bir direniş stratejisi bağlamında ataerkil pazarlığı örneklemektedir.

Bir kadın kök ailesinin söylemleri sonucunda İstanbul’a ailesinin yanına gitmek istemiş, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra sığınmaevi personeli tarafından otogara yönlendirilmiştir. Otogarda ailesiyle iletişim kurmaya çalışan kadın, tekrar eşinin yanına yönlendirilmiştir. Kök ailenin etkisiyle kadın tekrar eşiyle barışmak durumunda kalmıştır. Kök aile birçok farklı açılardan kadını şiddet ortamında tutarak iyileşme ve özgürleşmenin önünde engel yaratmıştır. Olumsuz sonuçlanan bu örnek farklı açılardan değerlendirildiğinde bir güçlenme pratiği olarak da yorumlanabilir. Daha öncesinde sığınmaevi kadın hakları gibi kavramlara uzak olan bir kadın, bu deneyim aracılığıyla bilgi sahibi olmuştur.

Tokat ilinde sığınmaevinde kalan Türkiyeli kadınlarla yapılan bir çalışmada, kadınların önemli bir kısmının sığınmaevinde kalış süreleri boyunca kendilerini güvende hissettikleri görülmüştür. Aynı çalışmada özellikle ekonomik sorunları daha baskın olan kadınlar için, sığınmaevinde verilen ücretsiz hizmetler sığınmaevine dair bazı olumlu yorumlar yapmalarını sağlamıştır (Aşkın ve Aşkın, 2017). Suriyeli kadınları kapsayan bu çalışmada da benzer bir bulguya rastlanmıştır. Temel gıda, barınma gibi ihtiyaçlara yönelik ücret ödemeyen kadınlar sığınmaevine dair daha olumlu yorumlarda bulunmuşlardır.

Sığınmaevi bazı kadınlar için şiddetin tamamen son bulduğu bir durak bazı kadınlar için eşe gözdağı verme aracı bazı kadınlar için ise şiddet ortamına geri döndükleri, şiddet deneyimine kısa bir ara verdikleri bir yer olmuştur. Kadınlar

sığınmaevine dair olumsuz yorumlarda bulunsalar bile fiziksel olarak güvende hissetmişlerdir. Eşine geri dönen kadınlar, önemli bir bilgiyle, şiddete uğradığında başvurabileceği bir yer olduğunu bilerek dönmüşlerdir. Bunun da önemli bir kazanım olduğu düşünülmektedir.

4.10. Sığınmaevi Deneyimi Olan Suriyeli Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarına Yönelik Değerlendirme

Kadınların sosyal hizmet ihtiyaçlarına bakıldığında, özellikle kök aileden alınabilecek hayalarını pozitif yönde etkileyecek sosyal desteğin önemli olduğu görülmüştür. Kadınlar boşanma kararları nedeniyle ya hiç destek alamamakta ya da aileler tarafından çocukları olmadan kabul görebilecekleri kendilerine iletilmektedir. Sosyal destek mekanizmasının toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten yeniden inşası kadınlar için önem arz etmektedir. Nitekim kök ailenin erkek çocuğu boşandığında çocuklarını kabul etmeme gibi bir durum söz konusu olmamaktadır.

Birçoğu boşanmış olan ve yalnız yaşayan kadınlar, temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedir. Sosyal yardımların yetersiz kaldığı aşıkardır. Bunun yanı sıra kadınların istihdam alanına katılabilmeleri için çocuklarının bakımının devlet mekanizmaları tarafından sağlanması önem arz etmekte ancak kadınlar bu desteği alamamaktadırlar. Sosyal destek mekanizmasının yetersizliğine devlet mekanizmaları tarafından işlevsel kılınması gereken bakım desteğinin yetersizliği eklendiğinde, kadınları ihtiyaçları katmerlenmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanamaması kadınların gıda barınma gibi en temel ihtiyaçları karşılamakta zorluk yaşamalarına yol açabilmektedir. Kimi zaman bu ihtiyaçlar kadınların istemedikleri kararlar almalarına vesile olabilmektedir, eş ile barışmak gibi. Temel ihtiyaçların karşılanamaması, şiddet ortamından kopuşu geciktirmekte ya da tamamen kopamamaya yol açabilmektedir.

Hem şiddet hem de savaş deneyimi kadınların iyilik halini olumsuz etkilemiştir. Görüşme yapılan kadınlardan yalnızca biri psikolojik destek almaktadır.

Bu desteği bir sivil toplum kuruluşundan almaktadır. Kadınların, sivil toplum kuruluşlarından sosyal hukuki mali konularda danışmanlık aldıkları, bu danışmanlıklar aracılığıyla hem Türkiye’deki hakları konusunda bilgilendikleri hem de acil durumlarda desteklendikleri görülmüştür. Sığınmaevinden ayrılma sürecinde yeni bir ev tutan bazı kadınlar, mali konularda sivil toplum kuruluşlarından destek alabilmişlerdir.

COVID- 19 pandemisi ve etkileri kadınları farklı açılardan etkilemiştir. Kadınlar tarafından sıklıkla ekonomik etkilerinden bahsedilmiştir. Sığınmaevinden ayrıldıktan sonra çocuğuyla beraber yalnız yaşamaya başlayan ve çalışan bir kadın, okulların pandemi nedeniyle kapanması nedeniyle çocuğuna bakım veren birini bulamamış ve çalışma yaşamına ara vermek zorunda kalmıştır. Kadının sosyal destek mekanizmasının olmaması ve devletin ilgili kurumlarının buna önlem almamış olması kadını ekonomik açıdan olumsuz etkilemiştir. Sığınmaevi deneyiminin ardından eşine dönen bir kadın, eşinin pandemi nedeniyle çalışamamasının evde huzursuzluğu artırdığını bu sebeple tedirgin hissettiğini aktarmıştır. Tahakküm ilişkisi kuran erkek, herhangi bir sıkıntı ile baş edemediğinde kendinden daha güçsüz gördüğü partnerine şiddet uygulamaktadır.

Kadınlardan yalnızca biri pandemi döneminde sığınmaevine yerleşmiş, pandemi ve maruz kaldığı şiddet arasında bir bağlantı olmadığını aktarmıştır.

Kadınların doğdukları an itibariyle yaşadıkları sorunların ana kaynağı, ataerkil sistem içerisinde doğal olarak oluşmuş eril tahakküm ve beraberinde gelen toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Kadınların alacakları profesyonel desteğin bu yapılar düşünülerek tasarlanması oldukça önemlidir. Bu yapıların kadınların deneyimlerine olan etkileri, sosyal hizmet müdahalesinde belirleyici rol üstlenmelidir. Bu bağlamda feminist sosyal hizmet uygulaması oldukça önemlidir.

Feminist sosyal hizmet uygulaması güçlendirme temellidir. Sosyal hizmet uzmanı kadınlarla çalışırken ilişkilerde ve toplumda eşitsizlik ve baskı yaratan durumlarla mücadele eder. Kadınlarla yapılacak güçlenme çalışmalarının temel

amacı, kişisel kişilerarası ve toplumsal düzeyde güçleri faydalı hale getirmek ve kaynakların ulaşılabilir olmasını sağlamaktır (Teater, 2015).

Kadın çalışmalarında kadınların deneyimlerinden gelen bilgi oldukça önemlidir. Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, farklı kadınlıkların olduğu ve bu farklar neticesinde deneyimlerin ve dolayısıyla bilginin de farklılaşabileceğidir. Feminist sosyal hizmet uygulaması için bu bilgi müdahaleyi şekillendirebilecek ana unsurlardan birini oluşturur.

Feminist sosyal hizmet, sosyal hizmet uzmanı-müracaatçı etkileşiminde eşitlikçi ilişki yaratan yapısal eşitsizlikleri ele alan, kadınların özel ihtiyaçlarına yanıt veren, kadın deneyimlerini başlangıç noktasına alan bir müdahale olarak tanımlanır (Dominelli, 2002).

Suriye uyruklu kadınların deneyimleri de bu bağlamda Türkiyeli kadınlardan farklılık göstermektedir. Benzer şekilde Suriyeli kadınlar da kendi aralarında farklılıklar göstermektedir. Feminist sosyal hizmet müdahalesi bu anlamda, kişinin ihtiyaçlarına odaklanan ve yapısal sorunları gören bir yerde olduğundan mülteci kadın çalışmaları için ayrıca önem arz etmektedir.

Sığınmaevinde sunulan hizmet modelinin farklı kadınlıklar ve deneyimler olduğu bilgisiyle şekillendirilmesi, mikro ve mezzo düzey uygulamaların bu ışıktaki gerçekleştirilmesi, sosyal politikaların geliştirilirken hiçbir kadını geride bırakmaması gerekmektedir.

4.11. Kadınların Gelecek Beklentilerine Yönelik Değerlendirme

Katılımcıların gelecek beklentileri belli noktalarda farklı olsa bile ortaklık gösterdiği temalar olmuştur. Başka bir ülkeye yerleşmek bu temalardan biridir. Kadınların önemli bir kısmı Türkiye’de yaşamak istememekte üçüncü bir ülkeye yerleşme talepleri olduğunu dile getirmektedirler. Kadınlar özellikle Avrupa

lkelerinde çocuğu olan yalnız kadınların daha fazla sosyal yardım alabildiklerini, eğitim ve çalışma olanaklarının daha fazla olduğunu düşünmekte bu sebeple Avrupa'ya yerleşmek istemektedirler. Türkiye'de mülteci kadınlar sosyal uyum yardımı ve/veya sosyal ekonomik destek yardımlarına başvuru yapabilmekte, değerlendirmenin ardından destek alabilmektedirler. Ancak ekonomik koşullar verilen yardımla orantılı olmadığı için kadınlar ekonomik problemleri çözememektedir. Konuyla doğrudan alakalı olarak istihdam alanına katılmak isteyen kadınlar ya kendilerine uygun iş bulamamakta ya da çocuklarının bakımı için destek alabileceği kurum olmadığından istihdam alanından soyutlanmaktadır. Kadınlardan biri kök ailesi Kanada'da olduğu için Kanada'ya yerleşmek istemiştir. Bu bağlamda diğer kadınlardan farklı bir motivasyonla Kanada'ya gitmek istediği görülmüştür.

Kadınlardan önemli bir kısmının gelecek beklentileri çocuklar üzerinden şekillenmiş kadınlar geleceğe dair tüm cümlelerini çocukları üzerinden kurmuştur. Hem ocukların güzel bir geleceğe sahip olmalarını dilemişler hem de çocuklarıyla güzel vakit geçirmeyi arzu etmektedirler.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin tüm türlerine maruz bırakılmış bir kadın, hayatı kaybettiğine inandığını söylemiştir. Ancak yine de mutlu bir yaşama erişene kadar mücadele edeceğini ifade etmiştir.

alışan ve çocuklarıyla beraber yalnız yaşayan kadınlardan biri, hayatından memnun olduğunu kendisini daha da geliştirmeye çalıştığını, Türkiye'de kalmak istediğini bulunduğu konumdan memnun olduğunu dile getirmiştir. Kök ailesi boşanma sürecinde kendisini desteklemese bile, ekonomik sorunlar yaşamaması bağımsız kararlar vermesinde ve konumundan memnun olmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Göçmenler zerine yapılan bir çalışma bunu destekler niteliktedir. Göç edilen ülkede kazanılan ekonomik özgürlük kadınların kişisel olarak daha fazla zgr hissetmelerini sağlamaktadır (Mahler ve Pessar, 2006).

Sığınmaevine başvuru öncesi, başvuru süreci ve sonrası bütünüyle kadınlar için oldukça zorlayıcıdır. Kadınların yaşam öyküleri dinlenildiğinde birçok kadın çocukluğundan itibaren ataerkil baskıya maruz kalmış ve sürekli mücadele etmek durumunda kalmıştır. Doğal bir sonuç olarak, kadınların barınma, psiko-sosyal, ekonomi temelli birçok sosyal hizmet ihtiyacı öne çıkmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden, Ankara’da yaşayan, Ankara’da bir sivil toplum kuruluşundan destek alan, sığınmaevi deneyimi olan 12 kadın ile derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Kadınların sığınmaevi deneyimleri ve sosyal hizmet ihtiyaçları toplumsal cinsiyet perspektifinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yapılan görüşmeler 7 ana kategori altında incelenmiştir. Sırasıyla, sosyo-demografik özellikler, kadınlık deneyimleri, şiddet, sığınmaevi deneyimleri, Türkiye ve Suriye’nin kadın hakları bağlamında karşılaştırılması, sığınmaevi deneyimi olan kadınların sosyal hizmet ihtiyaçları ve son olarak gelecek beklentileri kategorilerinde inceleme yapılmaya çalışılmıştır.

Kadınların doğumları itibariyle toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz bırakıldıkları ve yaşları ilerledikçe şiddetin farklı formları ile karşılaştıkları anlaşılmıştır. Kadınların eşitsizlik deneyimleri, eğitim seviyeleri, Suriye’de yaşadıkları şehir, kök ailenin eğitim seviyesi, kent ya da kırsalda büyümek gibi dinamiklerle farklılaşmıştır. Kadınlar, savaş nedeniyle Türkiye’ye göç etmeye karar vermişlerdir. Temel göç nedeni savaş olsa da, Suriye’den çıktıklarında eşleri tarafından gördükleri şiddetin azalacağına da inanç duymaktadırlar. Bu inancın temelinde kadınların şiddetin sebeplerine dair düşünceleri yer almaktadır. Erkeklerin şiddet içerikli davranışları kendi aileleri tarafından da onay almaktadır. Bu nedenle kadınlar için Suriye’den ayrılmak aile etkisinden de ayrılmak anlamına gelmektedir ancak Türkiye’de şiddet deneyimi azalmamış artarak devam etmiştir.

Kadınların çocukluk anlatılarında öne çıkan konulardan biri çocukluk dönemine dair soru sorulmasına rağmen evlenme ya da evlendirilme kararlarından söz etmiş olmalarıdır. Kadınların evlendirilme süreçlerinde kendilerini bir yetişkin olarak hissetmedikleri, çocukluk döneminin farkında oldukları ancak evlendirilme kararına yönelik bir şey yapamadıkları çarpıcı bir gerçektir.

Kadınların kök aileleri ile ilişkileri, şiddet deneyimleri üzerinde oldukça önemli bir belirleyici olmuştur. Kök aile ile ilişkiler ve kök ailenin şiddete bakış açısı kadınları olumlu ya da olumsuz yönlerden etkileyebilmiştir. Şamlı kadınlar için aile daha destekleyici bir noktada iken Halepli kadınlar için durum biraz daha farklılaşmaktadır. Halepli birçok kadın için Suriye’de iken kendi isteği ile boşanmak, evlilik sürecini sonlandırmak, ailenin yanına yerleşmek gibi durumları düşünmek söz konusu olamamıştır. Görüşme yapılan kadınların 11’i Suriye’de evlenmişlerdir. Şiddet deneyimleri evliliklerinin ilk döneminde Suriye’de başlamıştır. Şiddet deneyimleri savaş öncesine dayanmaktadır. Savaşla beraber Suriye’nin içerisinde farklı noktalara gitmek zorunda kalan kadınlar, ailelerinden destek alamamış savaş döneminde şiddet deneyimi daha da artmıştır. Kadınlar partnerlerinin bunu fırsat bilerek daha fazla şiddet uyguladıklarını dile getirmişlerdir. Kadınlar, Suriye’de şiddetle mücadele mekanizması olarak kendi ailelerini kullanmışlar ya da şiddet karşısında bir şey yapamamışlardır. Özellikle Şamlı kadınlar için hem Suriye’de hem Türkiye’de aileleri önemli bir destek mekanizması olmuştur. Halepli kadınlar için ise kök aile desteği ailenin kadını kabulü gibi değil, şiddet uygulayan erkeğin aileden “çekinmesi” gibi bir etki yaratmıştır. Bu sebeptendir ki savaş nedeniyle Suriye’nin farklı şehirlerine gitmek durumunda kalan kadınlar ailelerinden uzaklaşmış ve maruz kaldıkları şiddetin derecesi daha da artmıştır.

Bazı kadınlar hem Suriye’de hem Türkiye’de yalnızca eşlerinden değil, eşlerinin akrabaları tarafından da şiddete maruz kalmışlardır. Kadınlar evlilik sürecinin ardından evlendiği kişinin ailesi tarafından, kendilerine hizmet etmesi gereken buyruklarından çıkmayacak kişi anlamlarına gelebilmiştir. Erkeğin ailesindeki kadınların kadına şiddet uygulaması, eşin de şiddet davranışını onaylamış ve kadınları daha da zor bir durumun içerisine sürüklemiştir.

Kadınlar şiddeti hak etmediklerini ifade ederken, sıklıkla dinden bahsetmişler şiddet uygulamanın müslümanlık öğretisi açısından doğru olmadığını aktarmışlardır. Şiddetin kaynağına dair sorularda, kültür, örf adet, erkeklerin psikolojik sorunları gibi yanıtlar yaygın olarak alınmıştır. Kadınlar için şiddetin kaynağının din olduğunu söylemek, şiddetle mücadelede çok daha büyük bir mekanizma ile mücadele etmek

anlamlarına gelebilir. Dinin şiddete yol açmadığına inanmak kadınlar için daha umutlu bir konumlanış olabilir. Benzer şekilde bazı kadınlar şiddet uygulayan eşlerinin psikolojik sorunları olduğuna yönelik yanıtlar vermişlerdir. Toplumsallaşma sürecinde erkeğin şiddet davranışını öğrendiği ve normalleştirdiği algısı yine kadınlar için daha zor bir durumla mücadele etmek anlamlarına gelebilir. Psikolojik sorun görece çözülebilir bir sorun olarak algılanmaya daha müsaittir.

Kadınlar Türkiye’de sığınmaevi hakkında farklı kanallardan bilgi almışlardır, ancak tesadüfen bilgi alan çok az kadın olmuştur. Şiddetle mücadele mekanizmalarının aktarılması ve yaygınlaştırılmasının önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür. Kadınlar şiddetin ağır formları ile karşılaştıklarında kendi ifade ettikleri biçimiyle dayanma güçleri kalmadığında şikayet mekanizmalarını kullanmışlardır. Şikayet sürecinde polis merkezindeki polis memurunun tutumu nedeniyle iki kadın eşine dönmek durumunda kalmıştır. Bu en temel düzeyde, kadınların şiddet ortamından ayrılabilmeleri için şikayet durumunda kadına temas edebilecek herkesin eğitim sürecinden geçmesi gerektiğini anlatır niteliktedir.

Kadınlar çoğunlukla en az bir çocuklarıyla sığınmaevine gitmişlerdir. Kadınların artık dayanma güçlerinin kalmadığı ifadesi çoğunlukla travmatize bir durumda sığınmaevine gittikleri anlamına gelebilmektedir. Telefon yasağı, giriş çıkış saatleri gibi kurallar kadınlara kendilerini iyi hissettirmemiş, sığınmaevini cezaevi gibi tanımlamalarına yol açmıştır. Travmatize durumda biri için yasaklar anlamlı gelmemiş ve ruhsal olarak iyi hissetmemişlerdir. Sığınmaevinde en uzun 11 ay kalan kadın için de benzer bir durum geçerlidir. Kadınlar açısından sığınmaevi, şiddet deneyiminin ardından sağaltımın gerçekleştirilmesi için uygun bir ortam olarak görülememiştir. Kadınları olumsuz etkileyen bir diğer nokta ise sığınmaevinde gelecek kaygılarının artması olmuştur. Savaş koşulları ve ardından göç etme deneyimine sahip kadınlar için sığınmaevinde kalmış olmak belirsiz hissetmeye bağlı kaygıyı artıran bir etki yaratmış olabilir.

Kadınlar, sığınmaevini çocukları için uygun bir yer olarak değerlendirmezken, çocuklarından ayrılmamış olmak eş zamanlı olarak olumlu yorumlanmıştır. Görüşme yapılan yalnızca bir kadın sığınmaevinde dair bütünüyle olumlu paylaşımlar yapmıştır. Bu kadın Şamlı ve üniversite mezunudur. Sığınmaevinde çalışan personelin yaklaşımı, çocuklarını benimsemeleri, kendisini geliştirebileceği bir alanın tanınmış olması sebeplerinden olumlu paylaşımlarda bulunmuştur.

Kadınların sığınmaevinde kalmaları kök aileleri tarafından uygun karşılanmamıştır. Ataerkil ideolojinin bir yansıması olarak, kadınların bir erkeğin himayesinde yaşaması beklenmekte sığınmaevi bu bağlamda aileler için tedirginlik yaratmaktadır. Kök ailesi istemediği için sığınmaevinden ayrılan eşiyle barışan ya da ailesinin yanına yerleşip bir süre sonra yeniden evlendirilen kadınlar, kök ailenin şiddetin devam ettiricisi rolünü açıklar niteliktedir.

Olumsuz yorumlara karşın, sığınmaevinin varlığının önemli olduğu yönünde yorumlar yapılmıştır. Kadınlar, hiçbir destek alamayacağını düşünen kadınların son çare olarak sığınmaevine gidebileceklerini düşünmektedirler. Olumsuz yorum yapan kadınların önemli bir kısmı, eşinin sığınmaevinde kendisine ulaşma ihtimalinin olmamasının güvende hissettirdiğini de belirtmiştir.

Kadınların Türkiye ve Suriye'nin kadın hakları bağlamında karşılaştırılması kısmında Türkiye'yi ileride bulmalarında kadınların boşanma haklarının olması ve şiddeti önlemeye yönelik düzenlenen mekanizmalardan bahsetmiş olmaları dikkat çekmektedir. Türkiyeli kadınlarla yapılan bir çalışmada da kadınlar sığınmaevi kurallarını baskıcı bulmuşlar ama Suriyeli kadınlar kadar keskin ifadelerde bulunmamışlardır. Suriyeli kadınların baskıcı bulmalarında sığınmaevi kurallarına eşlik eden başka dinamikler olup olmadığı düşünmeye değerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri sonucunda kamusal alanda görünürlüğü olmayan, tek başlarına karar verme mekanizmalarına katılamayan, sürekli olarak erkek kontrolünde yaşamış kadınlar için sadece kadınların olduğu bir merkez bilinçdışında tehdit olarak algılanmış olabilir.

Kadınların sığınmaevine dair değerlendirmelerinde olumsuzluklara rastlansa da kadınların çoğunluğu, sığınmaevi deneyiminin ardından bağımsız yaşama geçmiş, eşlerine yeniden dönmemişlerdir. Bu bağlamda önemli bir kazanım elde ettiklerini söylemek hatalı olmaz. Kadınların anlatıları ve Türkiye’de kadın haklarına dair düşünceleri gözetilerek, sığınmaevinin bazı kadınlar için özgürleştirici etki yarattığı düşünülmüştür. Sığınmaevi, kadınların şiddet ortamından uzaklaşabildikleri bağımsız yaşama geçebilmelerinde ara mekanizma görevi görmüştür.

Sığınmaevinden ayrılma sürecinde kadınların büyük bir kısmı göç alanında çalışan bir sivil toplum kuruluşundan destek almışlardır. Yeni bir eve yerleşmek, evin masraflarını karşılamak gibi maddi temelli konularda sivil toplum kuruluşları geçici süre ile destek olmuşlardır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının sığınmaevinden ayrılan kadınlar için önemli bir diğer mekanizma olduğu vurgulanması gereken bir noktadır. Bu kurumlardan aynı zamanda psikolojik iyilik haline yönelik destek alan kadınlar da mevcuttur. Göç alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarında tercümanların yer alması ya da anadilde hizmet sunan meslek elamanlarının olması kadınlara güvende hissettirmektedir.

Sığınmaevi deneyiminin ardından eşlerine dönen kadınlar için COVID- 19 pandemisinin yarattığı ekonomik buhran ilişkileri olumsuz etkilemiş, kadınlar karantina süreçlerinde daha fazla psikolojik şiddete maruz kalmışlardır. Sigortasız işlerde çalışan erkekler belli bir dönem gelir elde edememiş, bu durum da hane içi ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Karşılaşılan problemlerle baş etme mekanizması olarak, tahakküm ilişkisi kurduğu kadına şiddet uygulamak erkekler için yaygın bir davranış biçimi olabilmektedir. Çocuğu ile beraber yaşayan ve çalışan bir kadın, pandemi nedeniyle okulların kapanma sürecinde sorun yaşamış, çocuğuna bakım verebilecek biri olmadığından ekonomik açıdan problemle karşılaşmıştır. Olağanüstü koşulların, kadınların ihtiyaçlarına uygun hale getirilebilmesi kadınların ihtiyaçlarını gözetken kadın merkezli politikaların desteklenmesi ve yaygınlaştırılması ile mümkün olabilmektedir.

Kadınların sosyal hizmet ihtiyaçları birbirinden farklılaşmaktadır. Sosyal destek mekanizması içine girebilecek kök aile desteği kadınlar için oldukça önemlidir. Savaşla beraber ailelerden uzaklaşma kadınları olumsuz yönde etkilemiş, yalnızlaştırmıştır. Bazı kadınların ailelerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha güçlü olması, kadınları olumsuz etkilemektedir. Bu kapsamda “aile desteği” kadınların bir kısmı için daha olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Kadınlar temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedir. Sosyal hizmet ihtiyaçları bağlamında düşünülebilecek sosyal yardımlar yetersiz kalmaktadır. Çocukların bakımı nedeniyle çalışamayan kadınlar olduğu gibi iş bulamadığı için çalışamayan kadınlara da rastlamak mümkündür. Görüşme yapılan kadınlardan biri sigortalı bir işte çalışmaktadır. Gelecek beklentilerine bakıldığında diğer kadınlara oranla daha umutlu olduğu gözlemlenmektedir. Ekonomik koşullar nedeniyle, eşinden ayrılamayan ya da ayrılmış olsa bile yaşamını devam ettirmekte zorlanan kadınlar mevcuttur. Bu sebeple ihtiyaçların karşılanabileceği anlamlı sosyal yardım miktarları ya da istihdama katılım için teşvik ve istihdam alanlarında kadınların güvenli hissetmesini sağlamak önemli bir ihtiyaç olarak görülmüştür.

Savaşa tanıklık ve şiddet deneyimi olan kadınların psiko-sosyal açıdan desteklenmeleri bir diğer sosyal hizmet ihtiyacıdır. Gelecek beklentileriyle ilgili anlatılarda yoğun bir kaygı hali olduğu saptanmıştır. Kadınların özellikle kadın hakları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, şiddetle mücadele mekanizmaları konularında mezzo düzey çalışmalara katılmalarının anlamlı olduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyet eşitliği temelli güçlenme çalışmalarına katılan bazı kadınların bilinç düzeylerindeki artışla daha pozitif yönde paylaşımları olduğu gözlemlenmiştir.

Kadınlar Türkiye’de sürdürdükleri yaşamı hala belirsiz bulmakta, eşinden ayrılmış olan ve yalnız yaşayan 7 kadından 6’sı Avrupa ülkelerine yerleşmek istemektedirler. Sosyal yardım mekanizmalarının daha gelişmiş olduğunu düşünen kadınlar için gelecek beklentilerinde yoğun şekilde üçüncü ülkeye yerleşme arzusu yer almaktadır. Sığınmaevi deneyiminin ardından eşine geri dönen bir kadın ise

engelli bir çocuğa sahip olduğunu, Avrupa’da çocuğunun tedavisinin daha iyi olabileceğini, ve daha fazla sosyal destek olacağından üçüncü ülkeye yerleşmek istediğini aktarmıştır. Kadınların geleceğe dair kurdukları cümlelerde ana tema çocukları ve çocuklarının refahı üzerinedir. Kutsal kadınlık öğretisi sonucunda annelik rolü diğer tüm rollerin ve kimliklerin üzerindedir. Çocukları eşi ile yaşayan ve çocuklarını göremeyen bir kadın kök ailesinin yanına Kanada’ya gitmek istemektedir. Üçüncü ülkeye yerleşme talebi, sosyal yardımlar değil ailesine yakın olmak istemesidir. Kadınların gelecek beklentileri içinde bulundukları toplumsal konum, içsel dinamikler ve her kadının biricikliği doğrultusunda diğer konularda olduğu gibi farklılaşmaktadır.

Yaşanılan toplumdaki yalnız ve Suriyeli kadın olma algısı, kadınların erkekler tarafından şiddete uğrama ihtimallerini artırmaktadır. Bağımsız yaşama geçen artık eşinden şiddet görmeyen kadınlar yalnız ya da “dul” kadın olma durumu ile mücadele etmeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple dışarıda görünür oldukları alanlarda kendilerini çoğunlukla güvende hissedememekte, istihdam alanına katılmaya dair endişe etmektedirler. Çocuklarının bakım yükü istihdam alanına girememelerinin bir diğer nedenidir. Tüm bu durumlar kadınlar için sosyal yardımları daha da önemli hale getirmekte, Avrupa ülkelerinde daha fazla sosyal yardım alabilecekleri bilgisi kadınlar için Türkiye’den ayrılma isteği doğurmaktadır. Kadınların toplumsal cinsiyet perspektifi ile sosyal hizmet ihtiyaçlarına bakıldığında en temelde Suriyeli bir kadın olarak kamusal alanda güvende hissetmeye ihtiyaçları vardır. Güven hissinin yaratılamamış olması, kadınları diğer birçok konuda da kısıtlamaktadır. Burada da her zaman vurgulandığı gibi sadece kadınlarla çalışmalar yürütmek değil, toplumun her kesimi ile özellikle erkeklerle çalışmalar yapılması önemini bir kere daha göstermektedir.

Sığınmaevi deneyimi Suriye uyruklu kadınları nasıl etkiledi ? Bu araştırmanın temel sorusuna geri dönülecek olursa, her kadın için etkinin farklılaştığını söylemek en kesin cümle olabilir. Güçlenmenin temellerinden birini özgürleşme oluşturmaktadır. Bu kapsamda sığınmaevi kurallarının özgürleştirici deneyime daha fazla olanak tanıyacak şekilde yeniden dizayn edilmesinin önemli olduğu

düşünülmektedir. Sığınmaevinde kalmak, kök ailesinden destek alamayan, ekonomik olarak tek başına bir eve çıkamayan kadınlar için güçlendirici bir etki yaratmıştır. Suriyeli kadınların Türkiye’de gördükleri farklı kadınlıklar da bu güçlendirici etkiyi artırmıştır. Buna karşın, Türkiye toplumunun yabancı kadın algısı, sığınmacı/mülteci kadınları şiddete daha açık hale getirebilmiştir. Kadınların mücadele ettikleri şiddet aktörleri Türkiye’de artmıştır.

Türkiyeli kadınlar, sığınmaevine gittiklerinde sığınan kadın olurken, Suriyeli kadınlar halihazırda “sığınmacı” kadın olarak sığınmaevine gitmekte “sığınmacılık” durumu katmerlenmektedir. Bu durum her sosyal hizmet müdahalesinde akılda tutulmalıdır.

Sığınmaevinde kalış sırasında kadınların kendi çocuklarını zaman zaman tercüman olarak kullanmaları, çocukları yeniden travmatize edebilir. Kadınların ana dilinde bir tercümanın sığınmaevlerinde ve ilk kabul biriminde yer alması gerekmektedir. Sığınmaevi kuralları, amacı, kalış süreleri gibi temel bilgiler kadınların anadilinde anlatılmalıdır. Travmatize bir şekilde ilk kabul birimine gelen kadınların ilk görüşmede bazı önemli bilgileri anlayamaması normal karşılanmalı, bu kapsamda düzenli görüşmeler yapılması önem arz etmektedir.

Kadınların anlatılarında tercümana erişimin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Sığınmaevlerinde, mülteci kadınlar özelinde ayrıca çalışmalara yer verilmesi, kadınların ana dilinde bir tercümanın hem ilk kabul biriminde hem de uzun soluklu kalabilecekleri sığınmaevlerinde yer alması büyük önem arz etmektedir. Tercüman aracılığıyla sosyal hizmet uzmanı tarafından kadınlara sığınmaevinde alabilecekleri hizmetlerin aktarılması, kuralların anlatılması ve kuralların oluşturulma nedenlerinin detaylıca bilgilendirilmesinin yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Kadınların çoğunlukla travmatize bir şekilde sığınmaevine gelmiş olmaları, yapılan bilgilendirmeleri kavramalarını zorlaştırmıştır. Bu bağlamda kadınların yapılacak ilk bilgilendirmeyi hemen kavrayamamış olmaları anlayışla karşılanmalı ikinci bir bilgilendirme yapılmalıdır. Kadınların Türkiyeli kadınlar tarafından ayrımcılığa maruz kalmasının önüne geçebilecek çalışmalara

sığınmaevi personeli tarafından yer verilmesi kadınların sığınmaevinde huzurlu bir şekilde kalmalarını sağlayarak psiko-sosyal iyilik halini olumlu yönde etkileyecektir.

Sığınmaevinde kalmaya bağlı olarak kalış süresi boyunca kadınların belirsizlik durumundan kaynaklı kaygı düzeylerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Sığınmaevinden ayrıldıktan sonra bağımsız yaşama geçme sürecine dair yeterince destek alınamaması ve sosyal hizmet müdahalesinin bu aşamada yetersiz kalması kadınların sığınmaevine dair olumsuz düşüncelerini desteklemiştir. Sığınmaevinde, kendi kaderini tayin hakkı gözetilerek, sosyal hizmet uzmanları tarafından sığınmaevinden ayrıldıktan sonraki planlamaya dair destek planının yapılması önem arz etmektedir.

Kadınların deneyimlerini temele alan feminist sosyal hizmet müdahalesi, bulgular neticesinde ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Ataerkil ideolojiden beslenen düşünce ve davranış pratikleri, kadınların yaşadığı eşitsizliğin kaynağı ve körükleyicisidir. Sağaltım, güçlenme ve özgürleşme için sığınmaevlerinde uygulanacak feminist sosyal hizmet müdahaleleri kadınların güçlenme pratikleri için oldukça kıymetlidir.

ÖZET

Konukevi Deneyimi Olan Suriyeli Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi: Ankara Örneği.

Bu araştırma, zorunlu olarak Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş, Ankara'da yaşayan, Ankara'da bir sivil toplum kuruluşundan hizmet almış, sığınmaevi deneyimi olan Geçici Koruma altındaki Suriyeli kadınların sosyal hizmet ihtiyaçlarının toplumsal cinsiyet perspektifi ile belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemi kullanılarak 12 kadın ile derinlemesine görüşmeler, kadınların belirledikleri tarihler ve saatlerde 2021 yılı Kasım ve Aralık aylarında gerçekleştirilmiştir.

Suriye'de sığınmaevlerinin olmaması ve kadınların bu hizmetle Türkiye'de karşılaşmış ve hizmetten faydalanmış olmalarının kendi özgürleşme süreçlerine katkı sunup sunmadığı anlaşılmaya çalışılmış, bazı kadınlar için önemli kazanımlar edinildiği anlaşılmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında kadınların Suriye'de büyüdüğü şehirlerin, kent kır ayrımının, eğitim seviyelerinin, kök aile etkisinin maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derecelerinde önemli bir belirleyici olduğu görülmüştür. Bu kapsamda Şam'dan gelen kadınlara göre Halep'ten gelen kadınların çocukluklarından itibaren eşitsizliğin daha ağır formlarını deneyimledikleri görülmüştür.

Ayrımcılığın bir formu olarak toplumsal cinsiyete dayalın şiddetin derecesi de şehirler arasında farklılık gösterebilmiştir. Kadınların kök ailesinin şiddet deneyimini artıran ya da azaltan etkileri olduğu gözlemlenmiştir.

Kadınların şiddet deneyimlerinin evliliklerinin ilk döneminde başladığı gözlemlenmiştir. Bazı kadınların evlendikleri kişilerin ailelerinden de şiddet gördükleri anlatılar arasında yer almaktadır. Kadınların bir kısmının Suriye'de şiddete maruz kaldığında kök ailesinden destek aldığı, bazı kadınların ise kimseden destek alamadığı görülmüştür. Savaşın şiddet deneyimini artıran bir faktör olduğu, şiddet uygulayan erkeklerin bazı durumlarda kök aileden çekindiği için şiddet uygulamadığı, savaşla beraber kadınların ailelerine erişimlerinin zorlaşmasıyla maruz kaldıkları şiddetin arttığı görülmüştür.

Türkiye'ye göçle beraber sorun alanlarının arttığı, erkeklerin kurdukları tahakküm ilişkisiyle kadınlara daha fazla şiddet uyguladıkları, kadınların şiddetin ağır formlarına maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Suriye'de kök ailesinden ancak çocuklarını eşine bırakırsa destek alabilecek kadınlar, çocuklarından ayrılmak zorunda kalmadan sığınmaevine yerleşebilmişlerdir.

Kadınlar sığınmaevindeki kuralları baskıcı bulsalar da kadınların anlamlı bir çoğunluğu sığınmaevinden ayrıldıktan sonra bağımsız yaşama geçmişlerdir. Bu kapsamda sığınmaevi birçok kadın için şiddet deneyimini sonlandıran, kendi özgürleşme sürecine katkı sunan bir durak olmuştur. Kadınların sığınmaevine dair değerlendirmelerinde, sosyo-ekonomik durumları, çocuklarının beklentileri ve bireysel faktörler önemli etkenler olmuştur. Sığınmaevinden ayrılmalarında ise kendi kararları ve kök ailelerinin etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Kadınların ayrılma süreçlerinin ardından sivil toplum kuruluşlarından destek aldıkları bu bağlamda, sivil toplum kuruluşlarının kadınların psiko-sosyal ve maddi konularda desteklenmesinde önemli katkıları olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sığınmaevi, Sosyal Hizmet, Suriyeli Kadın, Zorunlu Göç

SUMMARY

The Evaluation of the Social Work Needs of Syrian Women with Shelter Experience: An Ankara Example.

This study was conducted to identify the social work needs of Syrian women under Temporary Protection who are forced to migrate to Turkey from Syria, live in Ankara, have received counsellings from a non-governmental organization in Ankara, and have previous women's shelter experience.

For that purpose, the qualitative in-depth interview method was used with 12 women on the dates and times they designated in November and December of 2021.

It has been questioned whether the fact that there is no shelter in Syria and the women first experiencing and benefitting from this kind of service in Turkey contributed to their self-liberation processes and it was understood that some women have made significant gains from it.

Looking at the results of the research, the Syrian cities in which the women grew, the urban-rural distinction, level of education, and the effects of their root families were observed to be significant decisive factors in the degree of gender inequality they have been exposed to. In this context, it was also seen that the women from Aleppo have experienced graver forms of inequality since their childhood compared to their counterparts from Damascus.

The degree of gender-based violence as a form of discrimination also differed between cities. The observations show that the root family of women had increasing or decreasing effects on the experiences of violence.

It was observed that the violence women experienced started in the first period of their marriages. The narratives included examples of women who were also exposed to violence from the family of whom they were married too. Some of the women received support from their root families when they were exposed to violence in Syria, while others could not get any support from anyone. It was also observed that the war is an augmenting factor for the experience of violence, since with war the women were exposed to more violence as their reach to their families became more difficult.

It was observed that with the immigration to Turkey, the area of problems has increased. Men perpetrated more violence through their dominating relationship with women, and the women were exposed to severe forms of violence. The women who were only able to get support as long as they leave their children to their root family in Syria have been able to settle into a shelter without having to compromise in this way.

Although the women found the rules in the shelters oppressive, a significant majority of them moved to an independent life following their departure from the shelters. In this context, the women's shelter was, for many women, a place that halts the experience of violence and a stop that contributes to the self-liberation process. Their socio-economic status, the expectations of their children and individual factors were important elements in the assessments of women towards the shelter. As for their departure from the shelter, their own decisions and the impact of their root families were seen to be influential. It was observed that the women got support from non-governmental organizations after their separation phase, and these organizations made major contributions toward supporting the women with their psycho-social and financial matters.

Keywords: Forced Migration, Social Work, Syrian Woman, Women's Shelter,

KAYNAKLAR

- AÇIKEL S (2009). Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın sığınmaevleri önlemi: Türkiye örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- ALKAN A (2000). Özel alan - kamusal alan ayrımının feminist eleştirisi çerçevesinde kentsel mekan. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 3(1): 71-95.
- ALPKAYA G (1992). Uluslararası hukukta kadının durumuna ilişkin bazı veriler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(1). DOI: https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001557.
- AMNESTY INTERNATIONAL (2016). Erişim Adresi: [\[https://www.amnesty.org.tr/icerik/avrupa-yolunda-multeci-kadinlar-fiziksel-siddet-cinsel-istismar-ve-tacizle-karsi-karsiya\]](https://www.amnesty.org.tr/icerik/avrupa-yolunda-multeci-kadinlar-fiziksel-siddet-cinsel-istismar-ve-tacizle-karsi-karsiya) Erişim Tarihi: 07.04.2022
- ANKER ED (2002). Refugee Law, Gender, and the Human Rights Paradigm. *Harvard Human Rights Journal* (15): 133-154.
- ARIN MC (1996). Kadına yönelik şiddet. *Cogito*, 6: 305- 312.
- AŞKIN E, AŞKIN U (2017). Sığınmaevlerinin aile içi şiddetle mücadelede kadını güçlendirme etkisi: Sığınmaevinde kalan kadınlar üzerine bir araştırma. *Sosyal bilimler metinleri*. International Congress of Management, Economy and Policy
- AYDIN A (2014). Ailenin korunmasını sağlayan dayanışma örüntüleri ile kadına yönelik aile içi şiddet arasında ilişki: Çankaya belediyesi kadın sığınmaevinde kalan kadınlar örneği. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- BERKTAY F (2014). Tek tanrılı dinler karşısında kadın: Hristiyanlıkta ve İslamiyette kadının statüsüne karşılaştırmalı bir yaklaşım. (5. Baskı). Metis Yayınları, İstanbul.
- BİÇER S (2011). Osmanlı'nın ilk kadın sığınmaevi: Karılar tekkesi. Erişim Adresi: [\[https://www.arkitera.com/haber/osmanlinin-ilk-kadin-siginma-evi-karilar-tekkesi/\]](https://www.arkitera.com/haber/osmanlinin-ilk-kadin-siginma-evi-karilar-tekkesi/) Erişim Tarihi: 28/04/2022.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (1979). Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi uluslararası sözleşmesi. Erişim Adresi: [\[https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/\]](https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/) Erişim Tarihi: 15/04/2022.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (2010). Kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi komitesi genel tavsiye kararları. Erişim Adresi: [\[http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/453_1.pdf\]](http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/453_1.pdf) Erişim Tarihi: 10/04/2022.

- BORA A (2012). Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar: Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. (1. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- BÖRÜ ŞB (2017). Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Özel sayı: 43-63.
- BUZ S (2002). Türkiye'deki sığınmacıların üçüncü bir ülkeye gidiş için bekleme sürecinde karşılaştıkları sorunlar. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- BUZ S (2006). Kadın ve göç ilişkisi: Sığınan ve sığınmacı kadınlar örneği. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- BUZ S (2008). Türkiye'deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(4): 1-14.
- BUZ S (2009). Feminist sosyal hizmet uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1(20): 53-65.
- CANKURTARAN Ö, ALBAYRAK H (2019). Suriye'den Türkiye'ye Kadın Olmak. (1. Baskı). Merdiven Yayın, Ankara.
- CASTLES S, MILLER MJ (1998). The age of migration: International population movements in the modern world. Macmillan, London.
- CONNELL RW (1998). Toplumsal cinsiyet ve iktidar. (1. Baskı). Çeviri Ed.: Soydemir, C. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ÇAĞLAYAN S (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 67-91.
- DAVIDOFF L (2021). Feminist tarih yazımında sınıf ve cinsiyet. (5. Baskı). Çeviri Ed.: Ateşer Z, Somuncuoğlu S. İletişim Yayınları, İstanbul.
- DOMINELLI L (2002). Feminist social work theory and practice. Macmillan International Higher Education. London: Palgrave.
- ERDOĞAN M (2019). Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi. Ankara.
- GÖKMEN D (2009). Kadın sığınmaevinde yaşayan şiddet görmüş kadınlar ile eşiyle yaşayan şiddet görmüş kadınlar arasındaki psikolojik dayanıklılık ve bağlanma durumlarının karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- IWHR (2013). Seeking accountability and effective response for gender-based violence against Syrian women: Women's inclusion in peace processes Erişim Adresi: [https://www.madre.org/sites/default/files/PDFs/Women%27s%20Inclusion%20in%20Peace%20Processes.pdf]. Erişim Tarihi: 10.05.2022
- İKGV (2015). İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı. Seks işçiliğinin karanlık yüzü, çocukların fuhuş sektöründe sömürülmesi. Erişim

Adresi: [http://www.ikgv.org/sws_dosyalar/seks_isciliginin_karanlik_yuzu.pdf].
Erişim Tarihi: 10/05/2022.

- KALEM A (2017). Göç eden şiddet: Kadına yönelik şiddetin g sürecinde dönüşümü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (39): 274-290.
- KANDİYOTİ D (1997). Cariyeler Bacılar Yurttaşlar, ev. Bora A. Sayılan F. Tekeli ř. Tapın H. Özbay, F., Metis Yayınları, İstanbul.
- KİRİşÇİ K (2014). Misafirliğin ötesine geçerken Türkiye'nin, suriyeli sığınmacılar sınavı. (1. Baskı). Çeviri Ed.: Karaca S. Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları, Ankara.
- KSGM (2008). Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu, Ankara.
- KSGM (2013). Kadına Yönelik şiddetle Mücadele El Kitabı, Ankara.
- KSGM (2015). Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. Ankara.
- KSGM (2021). E- Bülten. Erişim Adresi: [https://www.aile.gov.tr/media/84991/ksgm-bulten-7-sayi.pdf.] Erişim tarihi: 21/04/2022.
- KARAKAYA H (2019). Savaş ve g sürecinde Suriyeli kadınlar. *Turkish Studies Social Sciences*, 14(5): 2275-2290. DOI: 10.29228/TurkishStudies.38855.
- KüçüKşEN K (2017). Suriyeli sığınmacı kadınlarda sosyal dışlanma algısı üzerine nitel bir alışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5): 2399-2413.
- MAHLER SJ, PESSAR PR (2006). Gender matters: Ethnographers bring gender from the periphery toward the core of migration studies. *International Migration Review*. 40 (1): 27-63.
- MCCUE ML (1995). Domestic Violence: A Reference Handbook Contemporary World Issues, USA.
- ZATEş S (2009). Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 20(2): 99-107.
- ÖZTÜRK E (2014). Türkiye'de aile şiddet ve kadın sığınmaevleri. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(7): 39-55.
- ÖZüDOğRU B (2018). Yalnız yaşayan Suriyeli kadınlar: Adana rneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15): 1132-1162.
- SADEVİ, N (2015). Havva'nın saklı yüzü. (1. Baskı). Çeviri Ed.: AY, A. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- SANCAR S (2008). Erkeklik: İmknsız İktidar. Metis Yayınları, İstanbul.

- SGDD-UN WOMEN (2018). Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocuklarının İhtiyaç Analizi. Erişim Adresi: [https://www.raporlar.org/wpcontent/uploads/2018/09/SGDD-Suriyeli-Kadınların-ihhtiyac-analizi-2018.pdf]. Erişim tarihi: 02/04/2022.
- T.C İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği. Erişim Adresi: [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf]. Erişim Tarihi: 04/04/2022.
- TEATER B (2015). Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri. (2. Baskı). Çeviri Ed.: Karatay, A. Nika Yayınevi, Ankara.
- TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ (2014). Suriyeli sığınmacılar ve sağlık hizmeti raporu. Erişim Adresi: [https://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=673309ea-9232-11e7-b66d-1540034f819c].
- UÇAR C (2020). Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye’de göç araştırmaları :Gaziantep parça başı emek piyasasının Suriyeli kadınları: Zorunlu göç ve şiddet. Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi ve Göç Araştırmaları Derneği yayını, İstanbul.
- ULUTAŞ ÇÜ, KALFA A (2009). Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 1(12): 13-25.
- UNHCR (2003). Sexual and gender-based violence against refugees, returnees and internally displaced persons. Guidelines for prevention and response. United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva.
- WALKER L (2009). The Battered Woman Syndrome (3rd Ed.). Springer, New York.
- WALBY S (1990). Theorizing patriarchy, Oxford: Blackwell
- YALÇIN M (2021). Kadın sığınmaevi hizmetlerinin değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 255-282. DOI: <https://doi.org/10.31679/adamakademi.800454>.
- YILDIRIM A (1996). Sığınaklarda kalan kadınların uğradığı şiddetin boyutları. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- YUKK (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Erişim Adresi: [http://www.goc.gov.tr/icerik6/yukk_327_328_329_icerik]. Erişim Tarihi: 21/05/2018.
- YILMAZ A (2019). Göç ve kadın: göçün feminizasyonu ve kadın göçmenlerin durumu. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(17): 383-400.

EKLER

Ek-1. Etik Kurul Kararı

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 11/10/2021
Toplantı Sayısı : 15
Karar Sayısı : 166

166-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi **Hatem Derya Şahin'in**, **Prof. Dr. Elif Gökçearsan Çifçi'nin** danışmanlığında yapacağı "Konukevi Deneyimi olan Suriye Uyruklu Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçları: Ankara Örneği" başlıklı tezi ile ilgili 31/03/2021 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, **Hatem Derya Şahin'in**, **Prof. Dr. Elif Gökçearsan Çifçi'nin** danışmanlığında yapacağı "Konukevi Deneyimi olan Suriye Uyruklu Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçları: Ankara Örneği" başlıklı tezi ile ilgili COVID-19 salgını nedeniyle; çalışma takviminiz de dâhil araştırmanızda oluşabilecek tüm değişikliklerin Etik Kurulumuza yazılı olarak bildirilmesi, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Ek-2. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Araştırma İzni

SİĞINMACILAR VE GÖÇMENLERLE DAYANIŞMA DERNEĞİ
Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURUL BAŞKANLIĞI'NA

18.02.2021

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi olan Hatem Derya ŞAHİN'in "Konukevi Deneyimi olan Suriye Uyraklı Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi: Ankara Örneği" isimli yüksek lisans tez çalışması için Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nde araştırma yapması ve veri toplaması derneğimizce uygun görülmüştür.

Saygılarımızla,

Ek-3. Derinlemesine Görüşme Yönergesi

A-SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

Yaşınız:

Medeni durumunuz:

Eğitim durumu:

Çocuk sayısı:

Mesleğiniz:

Ana diliniz:

B- SURİYE’DEKİ YAŞAMA DAİR SORULAR

Suriye’de ki gündelik yaşantınızı anlatır mısınız?

Kök aileniz ve ilişkileriniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Suriye’de kadın olmayı nasıl tanımlarsınız ?

Şiddeti nasıl tanımlarsınız ?

Suriye’de şiddete maruz kaldıysanız deneyimleriniz nelerdir?

Şiddete maruz kaldığınızda başvurduğunuz mekanizmalar nelerdi?

C- SIĞINMAEVİ ÖNCESİ SÜRECE DAİR SORULAR

Türkiye’de Suriyeli kadın olma deneyimini anlatabilir misiniz ?

Aile içi rolleriniz ve veya kadınlık rolleriniz göçle beraber değişti ise buna dair neler anlatırsınız ?

Türkiye’deki şiddet deneyimleriniz nelerdir ?

Şiddet uygulayıcının şiddet uygulamasına neden olan faktörler sizce nelerdir ?

Türkiye’de sığınmaevi sürecine dair bilgi edindiğiniz kaynak nedir ?

Sığınmaevine başvurmaya sizi teşvik eden olay ya da olaylar nelerdir ?

Sığınmaevi başvuru sürecini anlatır mısınız nasıldı ?

D- SIĞINMAEVİ SÜRECİNE DAİR SORULAR

Sığınmaevinde ne kadar kaldınız ?

Sığınmaevindeki deneyimleriniz nasıldır ?

Sığınmaevinde hangi hizmetlerden faydalandınız?

Sığınmaevinde Suriyeli kadın olmak nasıldı ?

Sığınmaevinde kalan diğer kadınlarla olan ilişkinizi aktarabilir misiniz ?

Sığınmaevinde verilen hizmetler nasıldı ?

Ayrılmadan önce sığınmaevi personeli tarafından ne tür bir bilgilendirme yapıldı ?

E- SIĞINMAEVİ SONRASI SÜRECE DAİR SORULAR

Sığınmaevinden ayrılma nedeniniz nedir ?

Sığınmaevinden ayrıldıktan sonra bağımsız yaşama geçme sürecinde destek aldığınız kurumları ve hizmetleri anlatır mısınız ?

Şiddete maruz kalma durumu devam ediyorsa anlatır mısınız ?

Sosyal yardımlara erişebiliyor musunuz, anlatır mısınız ?

Sığınmaevi sürecinin yaşamınıza olan olumlu olumsuz katkıları nasıldır ?

Şiddete maruz kalan kadın arkadaşlarınıza sığınmaevinde kalması yönünde tavsiyelerde bulunuyor musunuz ?

Türkiye ve Suriye'yi karşılaştırdığınızda kadın hakları bağlamında ne gibi farklılıklar görüyorsunuz ?

Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

Ek-4. Aydınlatılmış Onam Formu

ONAM FORMU

Konukeyi Deneyimi Olan Suriye Uyruklu Kadınların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi: Ankara Örneği

Sayın Gönüllü;

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi olan Hatem Derya Şahin'in Yüksek Lisans tezi kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

Bu tez çalışması, Konukeyi deneyimi olan Suriye uyruklu kadınların, konukeyine başvuru süreçlerini, konukeyi hizmetini değerlendirmelerini ve bu deneyime sahip kadınların sosyal hizmet ihtiyaçlarının toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesini konu alır.

Araştırmaya katılma koşulları; Ankara'da yer alan sivil toplum kuruluşları ve/veya Ankara Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne başvuru yapmış olmak, Suriye uyruklu kadın olmak, 18 yaşından büyük olmak ve konukeyi deneyimine sahip olmak. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde araştırmacı tarafından sizinle yaklaşık 1 saat sürecek derinlemesine bir görüşme gerçekleştirilecektir. Bu görüşmelerde araştırmacı söylediklerinizi not alacaktır. Not alınmasını kabul etmediğiniz takdirde araştırmaya katılmanız uygun olmayacaktır. Araştırmaya yaklaşık 12 kişinin katılması beklenmektedir. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz durumda sizden ücret talep edilmeyecektir, benzer şekilde katılım durumunuzda size ücret ödenmeyecektir.

Bu nedenle bu araştırmaya katılmanın getirdiği riskler bulunmamaktadır. Bu araştırmaya katılmayı kabul etmezseniz herhangi bir olumsuz durum ile karşılaşmayacaksınız.

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Görüşmeler kapsamında alınan notlar metin haline dönüştürüldükten sonra gizliliği korunacak, kesinlikle başka bir amaç için kullanılmayacak ve araştırma için gerekli analizlerden sonra silinecektir.

Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığımı kanıslındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, yapılan görüşme sırasında araştırmacının yazılı not tutacağını kabul ediyorum. Hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle araştırmaya katılmayı kabul ettiğimi beyan ederim.

İmza/Tarih

Katılımcının adı/soyadı

İmza/Tarih

Sorumlu Araştırmacılar: Prof. Dr. Elif Gökçearslan Çıfci